

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА
ДОШКІЛЬНА І ПОЧАТКОВА ДИЗАЙН-ОСВІТА**

*Розроблено за експериментальною програмою
Інституту педагогіки АПН України*

**Плющик Є. В.
Ямчинська Г. В.**

ІНТЕГРОВАНІ ЗАНЯТТЯ З ЕЛЕМЕНТАМИ ДИЗАЙНУ І МУЗИКИ В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

УДК 372.8.7
ББК 85р
П 40

Рецензенти:

Данчук Л. І., директор Житомирського інституту культури і мистецтв Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, професор, кандидат мистецтвознавства, народний артист України

Баладинська І. В., кандидат педагогічних наук, доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка

Бовсуновський В. М., кандидат педагогічних наук, старший викладач Житомирського обласного ІППО

Плющик Є. В., Ямчинська Г. В.

П 40 Інтегровані заняття з елементами дизайну і музики в дошкільному навчальному закладі: навчально-методичний посібник-хрестоматія для вихователів. –1-е вид. — К., 2016. — с.: іл.

ISBN-978-966-373-773-7

В основу посібника покладено багаторічні дослідження авторів у галузі мистецького розвитку і виховання дітей дошкільного віку. У центрі уваги — мистецька діяльність дітей. Видання розраховане на вихователів, музичних керівників, викладачів образотворчого мистецтва, дитячих садків, учителів ритміки, учнів і студентів педагогічних коледжів та університетів, батьків.

**УДК 791.83
ББК 85.35**

ISBN 978-966-373-773-7

© Плющик Є. В., Ямчинська Г. В., 2016
© ТОВ «КНТ», 2016

Зміст

Передмова	4
-----------------	---

Розділ I

Програма інтегрованих занять з елементами дизайну і музики в дошкільному навчальному закладі	9
---	---

Розділ II

Методичні поради з проведення інтегрованих занять	17
---	----

Розділ III

Хрестоматія.....	20
Інтонаційне читання.	20
Рухова робота	26
Слухання музики (музикотерапія).....	39
Українські народні ігри та хороводи.....	53
Приклади інтегрованих занять (проведення календарних свят)	109
Основна література:	149
Додаткова література:	151

Передмова

Розвиток системи освіти вимагає використання нових методів навчання та виховання дітей. На сучасному етапі стає безперечним те, що традиційна освіта, яка орієнтована на передачу знань, вмінь і навичок, не встигає за темпами їх зростання. Специфікою новітньої освіти є її відкритість у майбутнє, здібність до передбачення на основі переоцінки цінностей, настроєність на конструктивні дії в ситуаціях, що постійно змінюються та оновлюються. Так з'являються нові педагогічні технології — у науковій літературі вони називаються інноваційними. Професіоналізація вихователя і входження його в інноваційний режим роботи неможливі без творчого самовизнання, у якому провідну роль грають інноваційні педагогічні технології. Саме ці технології як принцип педагогіки забезпечують умови розвитку особистості, уможливлення його права на індивідуальний внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку. Не випадково інноваційна діяльність у сферах матеріальної і духовної культури багатьох розвинених країн починалося з виховання нового покоління обдарованих дітей, яким у майбутньому очікувалось зробити відкриття.

Все більше людей починають розуміти необхідність змінити відношення до дитинства. Ці пошуки об'єднують поняття «суб'єктивний підхід», яке розшифровується так — саме в дитині, а не в діях дорослих, потрібно бачити головні рушійні сили розвитку. Дитина — це зовсім інша «планета» і педагогам потрібно пам'ятати: тут постають особливі завдання розвитку, притаманні тільки цьому етапу — унікальному періоду життя.

У програмі методичного посібника-хрестоматії «Інтегровані заняття з елементами дизайну і музики в дошкільному навчальному закладі» чітко витримані основні методико-дидактичні принципи викладання мистецьких дисциплін, а також наголошено на наступних аспектах, загальним принципом яких є принцип природовідповідності. Дитина багато чому навчається у період раннього дитинства, але вчиться по-своєму, у відповідності із своєю особливою природою. Принципи програми:

- ✓ виховання через наслідування та приклад;
- ✓ особливість поділу календарного року (заняття будуються за місяцями календаря, але перші три тижні іде опрацювання всього матеріалу, який пропонується у програмі, а на четвертому тижні результат праці сумується і використовується для проведення тематичних свят; кожен місяць занять визначається так званою епохою-підказкою для святкування певних подій українського календаря);

✓ створення середовища для розвитку дітей (настрій, цікавий матеріал, різнопланові заняття, багатий наочний матеріал);

✓ спільна праця дорослих і дітей (вивчення віршів і пісень, завдань — «уявлень»; різноманітних занять образотворчим мистецтвом: живописом, графікою, ліпленням, паперопластикою, каркле, аплікацією, кляксографією тощо, знайомством із різноманітними природними матеріалами, педагогікою «рук, ніг, хребта, тулуба».

Маленька дитина навчається всім своїм життям. Якщо ми, дорослі, зрозуміємо, як навчається маленька дитина, то й зможемо відповісти, як організувати навчання без так званого принципу «із дзьоба в дзьоб».

Сучасні діти відчужені від трудових процесів, їм не вистачає активності — тобто дії співпереживання, відтворення цієї дії у грі й пробудження пізнавального інтересу до дії, перехід від споглядання до усвідомлення. Якщо поступки вихователя проникнуті ідеалами добра, краси, істини, то й вихованці сприймуть цю орієнтацію життя.

Методичний посібник — хрестоматія «Інтегровані заняття з елементами дизайну і музики в дитячому навчальному закладі» укладено відповідно до діючої програми для дитячих навчальних закладів, затвердженої Міністерством освіти і науки України у 2012 році.

Посібник розрахований на студентів педагогічних вузів (дошкільна освіта) та вихователів дитячих дошкільних закладів, які зацікавлені у творчому ставленні до заняття, позакласних занять, гурткової роботи. Це перша спроба відтворити на базі дитячого навчального закладу комплекс інтегровано-інноваційного навчання. Інформаційний довідковий матеріал посібника допоможе у складанні не тільки тематичних відкритих занять, а й викладанні тематичного матеріалу згідно методичних вимог викладання мистецьких дисциплін.

Більшість практичних завдань пов'язані з творчим підходом вихователя до мистецького заняття. На основних заняттях, за браком часу, діти отримують основні знання, але в систему їх можна привести тільки на таких інтегрованих заняттях за вимогами природовідповідності.

Матеріал посібника опрацьовується поза основних занять (години гурткової роботи: хорова студія, ритміка та хореографія, вокальний ансамбль тощо). На матеріал тижня відводиться до 20 хвилин, по 4-5 хвилин кожного дня. Особливу увагу автори приділяють інтонаційному читанню (позначення руху інтонацій над рядками вірша пропонується виконувати відповідними рухами рук, тулуба, голови). Інтонаційна партитура розроблена Бабич Н.Д. (Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. — Львів, Світ, 1990. — с. 200-202.).

- - акцент;

___ — логічний, фразовий наголос (горизонтальна лінія під словом), якщо слово має наголос-норму, то лінія буде суцільною (_____), якщо наголос

ослаблений, то лінія пунктирна (_ _ _ _), якщо ж він буде відчутно посиленням, то підкреслюється таке слово подвійною лінією (=====);

/ — пауза коротка;

// — пауза середня;

/// — пауза довга;

↑ — підвищення тону;

↓ — спад (зниження) тону;

^ — інтонаційний перелом;

∩ — мелодійна хвиля, поєднання двох слів;

√ — вказівка на інтонаційну незавершеність;

... — уповільнення;

(?) — запитання;

(!) — знак оклику;

прискорення

„ „ — виділення іронічної інтонації;

[:] — заміна авторських розділових знаків.

Малювання пальцем. Дитина вмочує палець (долоню, кулачок) у мисочку з розведеною фарбою і робить відбитки на папері за пропонованою темою.

«Плямографія». Аркуш паперу довільної форми складають навпіл і прогладжують пальцями лінію згину. На внутрішній бік згину крапають (кілька плям) фарби різного кольору. Знову складають аркуш, прогладжують, розгортають. В одержаному зображенні можна впізнати якийсь образ. Можна також домалювати деякі елементи, щоб він став виразніший.

Малювання на зволоженому папері. Зволожують аркуш паперу, потім швидко наносять малюнок пальцем чи пензликом, умоченим в акварельну фарбу.

Малювання жмаканням папером. М'який папір мнуть руками, вмочують у фарбу (тримаючи за кінчик) і притискають до аркуша, роблячи відбитки.

Малювання поролоною губкою. Вирізають з губки фігурні форми і приклеюють до використаних зубних щіток. Умочуючи губку в розведену фарбу (гуаш), роблять нею відбитки на папері. Так само можна робити відбитки з дрібних предметів ужитку (гудзиків, кришечок, тощо).

Малювання штампами з овочів. З картоплини, буряка, моркви тощо вирізають штампики.

Малювання свічкою. На аркуші паперу восковою свічкою роблять малюнок, потім накладають на нього фарбу поролоною губкою або пензликом. На фарбованому тлі проявляється білий малюнок, зроблений свічкою.

Ліплення з паперової маси. Газетний папір рвуть на дрібні клаптики, заливають борошняним клейстером (густоти сметани). Маси добре вимішують і ліплять. Коли виріб підсохне, поверхню згладжують і обклеюють серветками, змоченими у такому ж клейстері. Коли виріб остаточно висохне, його грун-

тують сумішшю водоемульсії, зубного порошку, клею ПВА або «Бустилат» (1:1:1), розмальовують і у разі потреби лакують.

Ліплення із солоного тіста. Рецепт: одна склянка борошна, півсклянки солі, чверть або півсклянки води. Змішують борошно і сіль. Додають воду. Добре перемішують і замішують тісто, як на вареники. Потім додають фарбу або харчовий барвник і тримають у закритій посудині. Бажано починати роботу з білим тістом, а вже потім додавати основні кольори (похідні кольори діти шукають самі, змішуючи тісто різного забарвлення).

Ниткографія. Білий аркуш згинається навпіл, а потім розгинається. Вмочується нитка у фарбу, великим і вказівним пальцями береться нитка і знімається зайва фарба. Піднімають нитку над аркушем і опускають її на одну зі сторін так, щоб кінчик ниточки, що був у руці, звисав, згинають папір. Зверху на папір кладуть цупкий картон, однією рукою притискають роботу, а другою тягнуть за кінчик ниточки і розгортають папір. Уважно розглянути малюнок і домалювати уявлене фломастерами чи пензликом.

Техніка пластилінового живопису. Замість фарб використовуються шматочки кольорового пластиліну. У роботі передається не лише колір, але й об'єм.

Техніка виконання з клубочків. У кожної дитини клубочки кольорових ниток (по 3-4 клубочки різного кольору) або не прядена вовна (діти валяють клубочки різного розміру). Перед собою на клаптику тканини (бажано байкової) викладають клубки, щоб не падали і тримались на поверхні. Діти складають фігурки з клубочків. Восковими крейдами на папері намалювати такі клубочки, додаючи певні характерні елементи. Цікавим є композиція «Веселі чоловічки і клоуни танцюють у колі». У всіх дітей чоловічки виходять трохи різні, але вони добре об'єднуються в єдину композицію.

Буквиця. Дітям роздають великі букви українського алфавіту. Діти повинні всередині прикрасити букву гарним малюнком або малюнком, який починається на цю букву.

Для **колективної роботи** важливо спочатку приготувати великий аркуш паперу або картону А-1 або фанеру, ДВП (для композицій на горизонтальній площині).

Кожна дитина виконує свою індивідуальну роботу: листочок для дерева, пір'їнку для пташки, квітку для дерева життя або хатку для композиції «Українське село». Приклади колективної роботи:

1. Фрукти на блюді (готується коло з картону діаметром 60-70 см);
2. Овочі на кухонній дощечці (для групи дітей 15-20 осіб готується «дощечка» розміром 40-60 см).

У вступній бесіді з музичними, ритмічними, шумовими та іншими емоційними складниками намагатись з дітьми уявити майбутню роботу і визначити кількість зусиль для створення справжнього дива — перетворення уявного

у дійсність. Після закінчення дитиною роботи. Необхідно об'єднати всі окремі роботи у єдину композицію. Для вертикальних композицій з паперу, природних матеріалів використовують двосторонній скотч, для горизонтальних — пластилін, клей ПВА.

Така колективна робота в кінці заняття може використовуватися у грі, при розучуванні таночка, хороводу, пісні.

Одну й ту ж саму колективну роботу можна використати різними нетрадиційними техніками:

- ✓ малювання на м'ятому папері;
- ✓ малювання тичком;
- ✓ монотипія;
- ✓ малювання пальчиками;
- ✓ колаж;
- ✓ малювання акварельними олівцями;
- ✓ рельєф, барельєф та інше.

У посібнику подаються рівневі завдання певної складності, тому пропонується використовувати їх у відповідності до вікових особливостей дітей. Весь нотний матеріал відповідає авторським ремаркам, і тому подається в оригінальному викладі, тому музичним керівникам пропонується транспонувати деякі пісні для виконання дітьми.

Матеріал посібника узагальнює власний педагогічний досвід авторів. Призначається для музичних керівників, вихователів, викладачів мистецьких гуртків, хореографів, хормейстерів.

Автори посібника мають надію, що ця збірка принесе радість не тільки дітям, а й вихователям, батькам, тобто тим людям, які безпосередньо виховують українську молодь.

З повагою, Єлизавета Плющик, Галина Ямчинська

Розділ І

Програма інтегрованих занять з елементами дизайну і музики в дошкільному навчальному закладі

<i>Тижні</i>	<i>Ладоінтонаційна робота</i>	<i>Інтонаційне читання</i>	<i>Рухова робота</i>	<i>«Слухаємо мову речей» та відображаємо графічно</i>	<i>Творче завдання — «уява,» конструювання (аплікація, паперопластика, витинанка), дизайнерський виріб</i>	<i>Слухання музики (музикотерапія)</i>
1	2	3	4	5	6	7
Епоха «Спогади про літо» (вересень)						
1	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	Українська народна примовлянка «Сонечко»	Орієнтування у просторі «Сонечко»	«Промінці сонечка» — малювання різнокольорових овалів, кіл, прямих ліній (прямих, горизонтальних, вертикальних, похилих) (акварельні олівці)	«Ручками піднімаємо сонечко»; виконання витинанки — овочі, фрукти, колективна робота	Українська народна пісня «Сонечко»
2	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	А. Костецький «Дощик» (В білу хмарку, наче в кошик...)	Орієнтування у просторі «Хмара»	«Хмарки» — хмаринки різної форми, схожі на тварин (риби, овечки, пташки) (акварельні олівці, воскові крейди)	«Хмарка» — колективна робота, аплікація	Г. Куріна — Е. Григор'єва «Дощ»
3	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	П. Воронько «Помогли зайчаті»	Орієнтування у просторі «Працьовиті ручки»	«Ходить гарбуз» — зображення героїв народної пісні (кольорові олівці, воскові крейди)	«Город» — ліплення з глини героїв народної пісні, складання їх в єдину композицію	Українська народна пісня «Ходить гарбуз по городу»

1	2	3	4	5	6	7
Епоха «Осінь» (жовтень)						
4	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	В. Зарін «Панночка-осінь»	Вправи для ніг «Бусол»	«Дощик, хмари, вітер» — хмари на небі, калюжі на дорозі різної форми (воскові крейди)	«Вітер» — осінній пейзаж з хмарами, калюжами і дощем (малюнок на вологому папері)	В. Верховинець — Я. Щоголів «Осінь»
5	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	В. Сікоморський «Стежка, озеро, стіжок...»	Вправи для ніг «Чиї то ніжки»	«Осінні листочки»а — природні матеріали: листочки дерев, кора, насіння. Малювання кольоровими плямами (гуаш)	«Ми — листочки» — орнамент у смузі або «Дерево життя» (аплікація, витинанка)	Є. Плющик — В. Плющик «Дерево життя»
6	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	В. Діденко «Берізка»	Вправи для ніг А. М'ястківськийУ зайчика лапки»	«Осінні дерева» — малювання осіннього дерева (воскові крейди)	«Осіній ліс» — колективна робота (аплікація, витинанка)	Українська народна пісня «Стоїть явір над водою»
Епоха «Їжачків» (листопад)						
7	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	Українська народна примовлянка «Літає синиця»	Вправи для хребта С. Човник «Золотий човник»	«Птахи» — пташині пір'ячка. Малювання птахів фарбами (акварель, гуаш)	«Літаємо як пташки». Колективна робота «Пташине коло» (витинанки)	Українська народна пісня «Ой літає соколونько»
8	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	П. Воронько «Їжачок-хитрячок»	Вправи для хребта «Коник»	«Їжачки», яблука, листочки, гриби. Виконання графічних малюнків (акварельні олівці)	«Ходимо з їжачками по лісу». Ліплення сім'ї їжачків (пластилін, природні матеріали)	Д. Кабальєвський «Їжачок» — виконання на сопілці

1	2	3	4	5	6	7
9	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	Л. Лепкий «Падолист»	Вправи для хребта А. Дикий «Павучок»	Горобина, калина, павучки, кетяги калини, горобини. Малювання пальчиками (гуаш)	«Дерево життя з калиною» — барельєф (пластилін)	Українська народна пісня «Калино-малино — чого в лузі стоїш?»
Епоха «Ліхтарики» (грудень)						
10	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	М. Могилевич «Під кущем, де літечко...»	Стрибки на двох ногах «Білочка»	Гриби, білки, сови, мишки, шишки. Малювання м'ятим папером (гуаш)	«У гості до лісових звірят»; «Звірі готуються до зими» — ліплення з глини, вирізування (аплікація)	Українська народна пісня «Дибидиби»
11	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	М. Підгірянка «Святий Миколаю»	Стрибки на двох ногах «Стрибаємо від радощів»	«Мішок Миколая» — малюнок, штампами (акварельні олівці)	«Подарунки біля ялинки» (паперопластика) колективна робота	Слухання брязкалець (коні із санями)
12	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	О. Сенатович «Падав сніг»	Стрибки на двох ногах «Стрибаємо біля ялинки»	«Ялинки» — шишки та гілочки соśni, ялини; малювання засніженої ялинки, акварель, вологий папір	«Новорічне коло» — новорічні прикраси на ялинку (аплікація)	Слухання різдвяних дзвонів
Епоха «Пастушків» (січень)						
13	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	А. Костецький «Тоненькі сніжинки»	Нахили у різні боки П. Воронько «Лічилка»	Зірки, сніжинки — кольорові паперові сніжинки, зірочки; графічне зображення сніжинок	«Зірочки у небі — «Зірочки на ялинці»; орнаменти із сніжинок (аплікація)	Слухання новорічних щедривань

1	2	3	4	5	6	7
14	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	Д. Черденченко «Січень-новорічень»	Нахили у різні боки В. Заєць «Лічилка»	Сніговички — кульки з вати різного розміру; малювання кольоровими плямами: сніговичок, зайчик, ведмедик	«Марш сніговичків» — «Сім'я сніговичків» — ліплення	Я. Степовий — сл. Л. Глібова «Зимонько — снігуронько»
15	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	Л. Костенко «Баба Віхола»	Нахили у різні боки Е. Григор'єва «Снігу, снігу намело»	«Віхола» — невеликі легкі відрізи тканин білого та голубуватого кольору	«Танець баби Віхоли»; «Віхола» — сніжинки-витинанки на стрічці	Мелодія народна — сл. В. Верховинця «Метелиця», український народний танець метелиця
Епоха «Зимовий карнавал» (лютий)						
16	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	П. Воронько «Ялиня»	Вправи на мілку моторику (пальчикові ігри) «Павучок»	Маски. Ескізи новорічних масок: пташка, котик	«Хто ти, хто я?» — новорічні маски (витинанка, аплікація)	Слова і музика В. Верховинця «Годинник»
17	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	В. Василяшко «Мороз дивує шибами світлицю»	Вправи на мілку моторику (пальчикові ігри) «Пальчики»	«Зимове вікно» — малюнок на синьому або чорному папері фарбою білого кольору (гуаш)	«Що намальовано на вікні?» — малювання у повітрі руками «Зимове вікно» — витинанка	Слухання гри на трикутнику «Дзвенить зимове вікно»
18	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	Т. Белозеров «Річкова казка»	Вправи на мілку моторику (пальчикові ігри) «Пальчики гуляють»	Стрітання, заклички весни, бурульки — скляні кульки у чашечці (звуки бурульок)	«Бурулька плаче» — аплікація з блискучого паперу	В. Верховинець — С. Черкасенко «Насуплю я брови»

1	2	3	4	5	6	7
Епоха «Пасхальна» (березень)						
19	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	А. Камінчук «Котики вербові»	Вправи для рук і ніг А. Камінчук «Дружна сімейка»	«Верба» — розквітлі гілочки верби (аплікація)	«Весняний букет» — колективна робота	Українська народна пісня «Вербовая дощечка»
20	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи	П. Воронько «Пахне хліб»	Вправи для рук і ніг А. Камінчук «Барвіночку синьоокий»	«Святковий коровай» Малювання пасочок різної форми (гуаш)	«Місимо хліб». «Святковий сніданок» — аплікація	Українська народна пісня «Печу-печу хлібчик»
21	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	Д. Черденченко «Розмалюю писанку»	Вправи для рук і ніг Українська народна примовка «Топчу, топчу ряст, ряст»	«Писанки» — яєчка натуральних, з воску, дерева. Малювання ескізів писанок (акварельні олівці)	«Котилося яєчко — писанки у святковій корзинці» — колективна робота	Є. Плющик — Хр. Білоус «Великодні дзвони»
Епоха «Приліт птахів» (квітень)						
22	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	М. Могилевич «Весело і дзвінко»	Складні рухи рук В. Крищенко «Веснянка»	«Пташка у гніздечку» — пір'їни різних пташок; Ліплення з солоного тіста пташок з оздобленням пір'їнками	«Пташки у гніздечку» колективна робота (вигинанка)	Українська народна пісня «Щебетала пташечка»
23	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	О. Пчілка «Годі, діточки вам спати»	Складні рухи рук П. Воронько «Гуси-лебеді летять»	«Пташки хоровод» — віночки з першими квітами та пір'їнками; малювання перших квітів, пір'їнок (фарби, акварель, гуаш)	«Танцюйте, любі пташата»; «Казковий птах» — з окремих пір'їнок, колективна робота	Українська народна пісня у запису К. Квітки «Перепілонька»

1	2	3	4	5	6	7
24	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	Т. Белозеров «Плакала Снігуронька»	Складні рухи рук Українська народна примовлянка «Пташок викликаю»	«Котики, перші квіти» «Пролісок» (малюнок, аплікація) (акварельні фарби)	«Хоровод пролісків» — вітальна листівка (аплікація), колективна робота	Українська народна пісня «А вже красне сонечко»
Епоха «Зелені свята» (травень)						
25	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	М. Познанська «Конвалії»	Рухи руками по спіралі «Хмарка»	«Квіти, трави, конвалія, соловей», «Конвалія» — графічний малюнок (акварельні фарби)	«В гості до соловейка» або «Шпаківня» — витинанка, колективна робота	Українська народна пісня «Соловечку маленький»
26	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	Д. Чередниченко «Ой, виходьте, дівчата»	Рухи руками по спіралі П. Грабовський «Зійшли сніги»	«Віночок з кульбаб» (аплікація різаними нитками)	«Плетемо віночки» або «Віночок для дівчинки Весни» — аплікація нитками, колективна робота	Українська народна пісня «Піду в садочок, нарву квіточок»
27	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	А. Камінчук «Вечоре — дрімайлику»	Рухи руками по спіралі О. Олесь «Жив собі зайчик»	«Народна лялька — скульптура з природних матеріалів» (трава, квіти, льон)	«Повішу я колисочку». «Хоровод з ляльок» — природні матеріали, колективна робота	Українська народна пісня-коліскова «Котику сіренький»
Епоха «Коників-стрибунців» (червень)						
28	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	Б. Списаренко «Сонечко»	Професійні рухи М. Наумчик «А в нашої печі»	«Жук — сонечко, бджола» (аплікація з паперу, з тканини)	«Жук гуде й бджола гуде, хто кого перегуде — жуки і бджоли на квітах» — витинанка, колективна робота	Українська народна пісня-гра «Жучок»

1	2	3	4	5	6	7
29	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	Українська народна примовлянка «За горою кам'яною»	Професійні рухи Л. Первалова «Щавлику кущик»	«Море» — аплікація кольоровими нитками (смужками паперу)	«Мелодії моря» — аплікація з кольорових ниток, колективна робота	Слухання шуму прибою
30	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	Г. Гарченко «Вишня — мама...»	Професійні рухи «Збираємо вишні»	«Вишеньки-черешеньки» — ліплення весняних ягід (пластилін, солоне тісто)	«Вишеньки на гілці» — ліплення, колективна робота	В. Верховинець — Л. Українка «Вишеньки-черешеньки»
Епоха «Пісня Жайворонка» (липень)						
31	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	А. М'ястківський «Співає жайвір колюскові»	Професійні рухи Г. Бойко «Берізка»	«Жайворонки, ластівка, бусол» — графічний малюнок (акварельні олівці)	«Гуляємо у полі — слухаємо голосок жайворонка»; ліплення жайворонків (солоне тісто), колективна робота	Слухання співу польового жайворонка; П. І. Чайковський «Пісня жайворонка»
32	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	С. Кузьменко «Літає бджілка по леваді»	Професійні рухи «На пасіці»	«Бджола на квітці» — живопис (акварельна фарба)	«Танок метеликів» — витинанка, колективна робота	Слова і музика І. Білик «Бджілка»
33	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи	В. Орлов «Я малюю море»	Професійні рухи В. Орлов «Друзі»	«Мушлі, камінчики, рибки» — аплікація з природних матеріалів	«Рибки в акваріумі» — аплікація, витинанка, барельєф (колективна робота)	Українська народна пісня «Тихо-тихо Дунай воду несе»

1	2	3	4	5	6	7
Епоха «Спас» (серпень)						
34	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	А. М'ястківський «Яблуко»	Вправи на повільний великий і швидкий маленький крок. М. Фішбейн «Про чаплю і їжака»	«Яблука, груші мак» — ліплення (фарбоване солоне тісто) (колективна робота)	«Святкова корзинка на Спас» — фарбоване солоне тісто, колективна робота	Українська народна пісня-гра «Посаджу я грушечку»
35	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	Л. Силенко «Котився клубочок»	Вправи на повільний великий і швидкий маленький крок. Українські народні примовлянки «Бігли коні під мостами», «Рак рачкує до крамниці»	«Чорнобривці, жоржини» (малюнок) (акварельні фарби)	«Чорнобривці для мам» — букет (витинанка), колективна робота	В. Верменич — М. Сингаївський «Чорнобривці»
36	Спів українських народних пісень по слуху, вивчення простих ритмічних малюнків, ритмічні вправи, розвиток голосового апарату дитини	А. Камінчук «Бабини квіти»	Вправи на повільний великий і швидкий маленький крок А. Костецький «Сміливе кошеня»	«Українські квіти» чорнобривці, жоржини, мальви	«Клумба» — декоративна композиція (паперопластика), колективна робота	Українська народна пісня «Віночок»

Розділ II

Методичні поради з проведення інтегрованих занять

Розвиток цілісної, життєво компетентної особистості — головне завдання, яке ставить перед сучасною дошкільною освітою нова Програма. Її реалізація потребує пошуку нових, удосконалених форм, методів і принципів роботи. Інтеграційний підхід до освітнього процесу давно довів свою ефективність у зарубіжній педагогічній практиці і тепер стрімко поширюється і на українській освітній ниві.

Реформування змісту дошкільної освіти передбачає впровадження у педагогічну практику інтеграційного підходу, суть якого полягає у цілісності освітнього процесу. Інтеграція — (від лат *integratio* — відновлювання, поповнення) — це об'єднання, взаємопроникнення окремих елементів у єдине ціле. Внаслідок інтеграції змісту дошкільної освіти дитина оволодіває не тільки знаннями з окремих галузей, скільки цілісними знаннями про життя, світ, у якому вона живе, про природу, людей, саму себе.

Застосування принципу інтеграції значно розширює можливості педагогічного впливу: стимулюється аналітико-синтетична діяльність дітей, розвивається потреба в системному підході до об'єкта пізнання, формуються уміння аналізувати, порівнювати предмети, об'єкти довкілля, що забезпечує цілісне сприйняття світу.

Кожне заняття програми «Інтегровані заняття з елементами дизайну і музики в дошкільному навчальному закладі» складається з окремих завдань :

- ✓ ладоінтонаційної роботи (музичний керівник працює над розвитком дитячого голосу, включає невеличкі поспівки, пісеньки, вправи, виховує у дітей правильне відчуття ритму та метру тощо);

- ✓ інтонаційного читання (не можна плутати із просто читанням віршів; кожний приклад розробляється з рухами рук, які відповідають саме діям у вірші);

- ✓ рухова робота (ознайомлення дитини із власним тулубом, руками, ногами, бажано супроводжувати ці вправи не тільки читанням віршів, але й тихою, м'якою музикою);

- ✓ слухаємо «мову речей» (дуже важливо, щоб діти відтворювали ритмічні малюнки за допомогою різних речей, так звана «пошукова робота»; разом з цим вони знайомляться із різними звуками та шумами, що притаманні дерев'яним, скляним, шкіряним виробам, різного роду шумам, тощо); графічне та живописне відображення у малюнках природних форм, явищ природи, побутових предметів у незвичних композиціях, додаванням незвичайні матеріали (вовна, пінопласт, нитки тощо), які надають роботам вишуканості та образності; матеріал для малювання — акварель, гуаш, воскові крейди, акварельні олівці, туш, фломастери;

✓Творче завдання — «уява», конструювання (аплікація, паперопластика, витинанка), (за темою завдання — «уява», під тихий музичний супровід, діти показують власні рухові дії; якщо дітям важко уявити завдання, потрібно у бесіді розкрити тему, але вихователь не повинен показувати дії — дитина сама повинна знайти відповідний рух); дизайнерський виріб це виконання з окремих елементів у нетрадиційних техніках для дитячого дошкільного закладу закінченого виробу: люстра, клумба, вітальна листівка, який має побутове або ігрове спрямування (призначення). Нетрадиційні техніки: у розділі «графіка» — чорно-біла симетрія, кляксографія, малювання кольоровими (з кави, чаю) плямами, силуетне малювання кольоровим клеєм, малювання пальчиками і штампами (з різних природних і штучних матеріалів); у розділі «живопис» — малювання по вологому паперу, мозаїчне малювання, вітражне малювання. Приклади колективних робіт — ваза з квітами, українське село, птахи, новорічна гілка, відбитки, з окремих листочків та квітів віночок, з окремих сніжинок — «Віхола» тощо; малювання на інших матеріалах: тканина, кольоровий, м'який папір (у подальшому використовувати для виготовлення завіс дитячому ляльковому театрі, пейзажів тощо);

✓Слухання музики (музикотерапія) — музичний керівник сам виконує названі твори тихим, виразним голосом, проводить бесіду про зміст твору. Якщо в пісні зустрічаються незнайомі слова, потрібно їх пояснити, бажано показати наочно рухами або на малюнку. Перше виконання твору діти слухають із заплющеними очами, або якщо дозволяє приміщення, лежачи на спеціальних килимках).

Вихователь за програмою може обирати будь-яку послідовність у проведенні заняття.

Приклад інтегрованого заняття (див. заняття № 1 за «Програмою інтегрованих занять з елементами дизайну і музики в дошкільному навчальному закладі».

«Сонечко»

Матеріали та інструменти: аркуш альбомного паперу, акварельні (гуашеві) фарби жовтого, синього, червоного та кольорів, невиливайки з водою, м'який круглий пензлик з гострим кінчиком, сухі серветки або ганчірки, палітра.

Перед роботою діти вивчають вірш (на слова «Сонечко, сонечко» діти повільно піднімають руки, ніби на небо повільно піднімається сонце; на слова «виглянь у віконечко» — приставляють ребром долоньку до лоба, удаючи сонечко, яке виглядає з вікна. На слова «дітки гуляють» — м'яко перебирають ручками, ніби ходять; на слова «тебе виглядають» — повертаються один до одного і розводять ручками, ніби питають: «Де ж сонечко?»); виконують його з рухами руками та співають пісню про сонечко (див. Хрестоматію). Під музичний супровід малюки виконують вправу — «уяву» — повільно піднімають

ручками сонце (*crescendo i forte*) та опускають донизу (*diminuendo i piano*), обходять сонечком небо (плавна дуга), ховають за хмарками (долонька заходить за долоньку).

Виконання роботи — молодша група: спочатку набирається жовта фарба на пензлик і ставлять нам крапку у місці де буде зображено сонце. Обводиться коло навколо крапки. Далі малюються промінці усіма теплими фарбами.

Середня група. Малюють сонце та хмарки біля нього різної форми.

Старша група. Ділять аркуш на небо і землю. Зображують, все, що знаходиться на небі, потім все, що знаходиться на землі: квіти, трави, гриби.

Після виконаної роботи діти створюють виставку власних робіт, обговорюють їх з вихователем. Виховним елементом є огляд робіт мовчки під спів музичного керівника або під супровід якогось інструменту. На закінчення можна провести гру, хоровод, виконати таночок.

Розділ III Хрестоматія

Інтонаційне читання.

Сонечко, сонечко,
Виглянь у віконечко.
Дітки гуляють,
Тебе виглядають.

О. Пчілка

Як стало сонечко світити,
Як зігрівало навколо все!
Дитя мале зриває квіти,
Бабуся зіллячко несе...

А. Костецький

Дощик

В білу хмарку,
Ніби в кошик,
Цілий день
Збирався дощик.
Потім вітерець у ліс
Дощик
в кошику поніс.
Та коли
Летів над полем –
Зачепився за тополю,
Перекинув хмарку-кошик –
І на поле випав дощик...
Пораділи і зайчата,
І хлоп'ята, і дівчата,
Пораділи їй добрі люди –
Урожай чудовим буде!

П. Воронько

Помогли зайчаті

Іде заєць на город,
Набрав води повен рот.
Він капусту поливає,

В нього лієчки немає.
Допоможемо зайчаті,
Візьмем лієчку у хаті,
Поллємо йому город,
Звільним зайця від турбот.

В. Зорік

Панночка-осінь

Хитаються віти,
барвисто убрані,
Під співи осіннього вітру,
І листя кружляє
в таночку останнім
Веселе, легке, розмаїте.
У сонячнім сяйві пливе павутиння
Тонке і таке невагоме –
То панночка-осінь,
красунечка дивна,
Ступа у вінку чарівному.
Он дощик — хлопчисько
у срібних краплинках
Стрибає, мов зайчик маленький,
І плачуть — сумують
пухнасті хмаринки,
Немов кошенята сіренькі...

В. Сікомороський

Стежка, озеро, стіжок –
Все у падолисті,
І в гніздечку для пташок
Задрімав сухий листок,
Наче у колисці.

В. Діденко

Берізка

Берізка біла, світла
Ще сонця жде, мабуть.

А вже осінні мітли
Доріженьку метуть.
А вже у далечині
Хлюпочуться дощі...
Стоїть берізка нині
У жовтому плащі.

*Українська народна
примовлянка*

Літає синиця. Горобчик стриба.
Накрила криницю розлога верба.
Питає синиця:
— Ну, де ця криниця?
І чує: дзюрчить під вербою водиця.

П. Воронько

Їжачок-хитрячок

Їжачок-хитрячок

Із голок та шишок

Пошив собі піджачок.

І у тому піджачку

Він гуляє по садку.

Натикає на гілки

Груші, яблука, сливки.

І до себе на обід

Він скликає цілий рід.

Л. Лепкий

Падолист

І на зів'ялу зелень трав

Листочок впав.

Над ним павук

Снує вже павутиння.

На полі осінь

Сонливо блукає,

Розводить рученьки з тугою

І жовті коси розплітає (2)

І золотом усюди сіє:

Луками, горами, ярами,

Садами, тихими гаями,

Хоч сонечко давно не гріє –
Міниться, ясниться, багряніє...
А там у полі Казка ходить,
За рученьку задуму водить.
Понад стрілецькими гробами
Шепоче тихо з лицарями;
Шепоче про дні Слави й Волі.
Понад могилами у полі.

М. Могилевич

Під кущем,

Де літечко лишило

Їжачку

На осінь сироїжки, —

Білочка весела.

І сховала

Золоті

Горішки...

О. Сенатович

Падав сніг, падав сніг –

Для усіх, усіх, усіх,

І дорослих, і малих,

І веселих, і сумних.

Всім, хто гордо носа ніс,

Він тихцем сідав на ніс.

А роззяві, як на сміх,

Залетів до рота сніг.

Вереді за комір вліз

І довів до сліз.

А веселі грали сніжки –

Сніг сідав їм на усмішки

І сміявся з усіма:

— Ой зима, зима, зима!

Д. Чередниченко

Прийшов Січень-Новорічень,

Приніс торбу мальовану:

— З Новим роком, малята!

Виглянув з торби Горішок, —

— Будьте міцні й здорові!
Виглянув Калач-посівач,
Сипонув паляниці
— Щастя і добра вам,
Як води з криниці!
А дід Старий Рік
Закотився бубликом
У сніг.

Л. Костенко

Баба Віхола, сива Віхола
На металній мітлі приїхала.
В двері стукала, селом вешталась:
— Люди добрі, дайте решето!
Ой просію ж я біле борошно,
Бо в полях іще дуже порожньо,
Сині пальчики — мерзне житечко.
Нема решета, дайте ситечко.
Полею їхала, в землю дихала
Баба Віхола, сива Віхола...

П. Воронько

Ялиня

Сива матінка зима
Молоду яличку
Одягала крадькома
В снігову спідничку.
Обтрусило ялиня
Снігову спідничку,
Бо зелене убрання
До лиця яличкам.
У своєму убранні
Юні ялинята
Дуже милі, осяйні
В новорічні свята.

В. Василяшко

Мороз дивує шибам
світлицю,
Іскриться паморозь
пером жар-птиці.

На склі предивна
папороть розквітла.
На день погожий квітне
пальма світла.
До чого той мороз
художник здібний:
в узорах — водограй
і мамонт срібний.
З уяви так малює до світання
І зорі залучив до малювання.
— Краса така!
Але вона холодна.
Підкиньте дров, —
Зітхнула піч голодна. —
І я додам цій див-красі тепла... —
Дихнула піч —
А казка... утекла.

Т. Бєлозеров

Річкова казка

Річка вимерзла до дна,
Он під льодом — храми,
Невідомі письмена,
Блошки із жучками.
В синій брилі спить бичок,
Поряд — жилка в гачок.
Ніби ключик чарівний,
Світиться із льоду —
Вмерз промінчик золотий
У зелену воду...

А. Камінчук

Котики вербові

Сонце по діброві
Ходить, як лисичка.
Котики вербові
Жмурять жовті вічка.
Вже не хочуть спати,
Хоч і трошки сонні.
Гріють цапенята
На яснім осонні.

Д. Чередниченко

Розмалюю писанку,
Розмалюю,
Гривастого коника
Намалюю.
Розмалюю писанку,
Розмалюю,
Соловейка-любчика
Намалюю.
Розмалюю писанку,
Розмалюю,
Різьблену сопілоньку
Намалюю.
А сопілка буде грати,
Соловейко щебетати,
А гривастий кониченько
Славно танцювати.

М. Могилевич

Весело і дзвінко
Як настане ранок,
Сонечко засяє,
Пташка під віконцем
Пісню починає.
Веселеньким співом
Серце зачарує.
Інша пташка в лісі
Пісню цю почує.
І за нею — третя.
П'ята і десята...
Всі радіють сонцю,
Як приходу свята.
На яснім промінні
Сонечко грає,
Весело і дзвінко
Світ навкруг співає.
Чує ніжний голос
Квітка і билина,
Ллється просто з серця
Пісенька пташина.

О. Пчілка

Годі, діточки, вам спати!
Час давно вже вам вставати!
Гляньте: сонечко сміється,
В небі жайворонки в'ється,
В'ється, радісно співає, -
Він весну вам сповіщає!
А весна та чарівниця
Щиро вам несе гостинця;
Пташка, рибка, звір на волі,
Божа пчілка, квітка в полі, -
Всі весною оживають,
Весну красну прославляють.

Т. Белозеров

Проліски

Плакала Снігуронька
В лісі за зимою,
Плакала, зажурена,
Ставши всім чужою.
Там, де йшла і плакала,
Гинули морози,
Виростали проліски —
Снігуроччині сльози.

М. Познанська

Конвалії

Із зеленої сорочки,
Що зіткнув весною гай,
Білі димляться дзвіночки,
Як зовуть їх — угадай!
Це конвалії у гаї
На галявині цвітуть,
І ніде, ніде немає
Кращих квіточок, мабуть!
В них так пахощів багато,
У такій вони красі...
Хай ростуть — не буду рвати,
Хай отут цвітуть усі!

Д. Чередниченко

Ой виходьте, дівчата,
Та в селі вечір на вулицю
Весну красну стрічати,
Весну красну вітати.
Будем весну стрічати
Та віночки сплітати,
А віночки сплетемо,
Хороводом підемо.

А. Камінчук

Вечоре-дрімайлику

Вечоре-дрімайлику
Просимо до хати,
Треба нашу донечку
Трішки задрімати.
Глянь, заснули в ліжечку
Котик і лисичка.
Тільки наша донечка
Не стуляє вічка.
Вечоре-дрімайлику,
Довго не барися,
Нашу любу донечку
Задрімає берися.

Б. Списаренко

Сонечко

Прилетіло сонечко
На мою долонечку —
Крильця червоненькі,
Цяточки чорненькі,
По всіх пальчиках ходило,
З мізинчика полетіло.

*Українська народна
примовлянка*

За горою кам'яною,
За стіною кістяною
Там шука-риба грала,

Золотес перо мала,
Сама собі дивувала,
Що хороше вигравала.

Г. Гарченко

Вишня — мама, вишня — татко
Зацвіли. І мишенятко,
Хоч яке мале було,
Разом з ними зацвіло.

А. М'ястківський

Зеленому колоскові
Співа жайвір колискову:
— Тебе вітер колихає,
Дрібен дощик поливає,
Рости в землю корінцями,
Виповняйся зеренцями!..
То не жайворон співає,
То Наталя вимовляє,
Жайвір з ранку і до вечора
Щось по-своєму щебече нам.

Світлана Кузьменко

Літає бджілка по леваді.
Літає бджілка по саду.
А день — по вінця повний звати,
Комусь на щастя чи біду.
А бджілка день у день в роботі,
Таке життя вона вела.
Її пресяйна позолота
Із сонця щирого булка.
Усе для інших і для інших,
Як треба — і сама за двох.
Чи праця бджілці наймиліша?
Чи вже створив такою Бог?

Я малюю море

В. Орлов

Я малюю море,
Блакитні дали.
Ви такого моря
Просто не бачили!
У мене така
Фарба блакитна,
Що хвиля будь-яка
Просто як жива!
Я сиджу тихенько
Близько прибою —
занурюю пензлик
У морі блакитне.

А. М'ястківський

Яблуко

Гойдалося гойденя
На гойдалочці щодня,
Гойдалося проти сонця
Біля нашого віконця.
Гойдалося, гойдалося,
Поки з гілки зірвалося.
На стежині не розбилося, —
До кошика покотилося!

Леся Силенко

Котився клубочок
Із золотих ниточок
Через день голубий,
Через день ясний.
Докотився до лісу —
Обірвалась ниточка...
Упав клубочок
У квітку чорнобривець
І заснув.

А. Камінчук

Бабини квіти

У бабусі Олі
Квітів доволі:
Пишні троянди
Біля веранди.
Коло криниці
Рясні чорнобривці.
Там, де стежини,
Айстри й
Жоржини.
Скрізь біля хати —
Пахощі м'яти.
Гарні, як діти,
Бабині квіти.

Рухова робота

*Рухи виконуються руками
за змістом вірша.*

*Орієнтування у просторі.
Гра-вправа «Сонечко».*

Г. Полачек
Що вище лісу?
Що миліше світу?
Отже, серце мліє —
Сонце рожевіє!

Гра-вправа «Хмарки»

Крізь небесне сито.
Хмаринки нависли
Довкола, довкола.
Слізоньки в них блисли,
В дрібний дощ розприсни
Спроквола, спроквола.

Гра-вправа
«Працьовиті ручки»
Права і ліва
Полють капустку.
Права і ліва
Жнуть пшениченьку.
Права і ліва
Котять гарбузку.
Права і ліва
Зварять нам кашку.
Коли за віконцем ніч —
Руки втомились,
Права і ліва
Сплять під вушком.

Вправи для ніг
Гра-вправа «Бусол»
Бусол, бусол довгоногий
Ти вкажи нам шлях додому!

- Тупай правою ногою,
Тупай лівою ногою,
Знову — правою ногою,
Знову — лівою ногою.
Ось тоді прийдеш додому.

Гра-вправа «Чиї то ніжки»

Де ходила кізка,
Там зросла берізка.
Де ходив цапок,
Там росте дубок,
А де хлопчик походив,
Там високий льон вродив,
А де дівчина ходила,
Там пшениченька вродила.

Вправа-гра «У зайчика лапки»

А. М'ястківський
У зайчика лапки
У зайчика лапки,
А у мене ніжки.
Зайчик ними — стриб-стриб,
А я ними — туп-туп!
Зайчик ходить босий,
А я в черевиках.
Зайчик собі — стриб-стриб,
А я собі — туп-туп!
Зайчик біг до лісу,
Я ішла додому.
Зайчик собі — стриб-стриб,
А я собі — туп-туп!

Вправи для хребта
Степан Човник
Золотий човник
Он летять журавлики —
Літо йде.
Зачепили сонечко
Золоте!

Сонце заховалося —
Не знайти.
Вплив місяць човничком
Золотим.
Я б у цьому човнику
Плив та плив.
Тільки де ж він веслоньки
Загубив?
Чи за гору впали десь,
За круту?
Ви скажіть, журавлики!
Чути:
«кру!»

«Коник»

Конику, конику,
Які в тебе підкови!
Коник біжить
Або кроком йде —
Кожна підкова
Співає, бряжчить.
Пісеньку цю
Коваль співав,
Коли для тебе
Підкови кував.

Анатолій Дикий
Осінній малюнок
Павучок заблукав
Між намальованих дерев
І пряде собі бабине літо...

Нахили у різні боки
П. Воронько

Лічилка
З бору, з долу і з гори
Прилетіли три вітри.
Перший вітер дме на ліс,
Другий хилить верболіз.
Ну, а третій — що є мочі

Засипає пилом очі.
Розлетимося як вітри, —
Шукай, шугай, жмурилочко,
Раз, два, три!

Василь Заєць
Лічилка
Сніговію, снігограю,
Зупини сніжинок зграю,
Щоб морозко не блукав
Та мерщій до нас попав,
Подарунки розділив,
За лічилку похвалив.

Вправи на мілку моторику
(пальчикові ігри)

«Павучок»
Павучок уверх все лізе,
Павутинку він плете,
Павутинка хоч і тонка,
Мушку може ухопить.
Павутинка рветься,
Мушка сміється.

«Пальчики»
Цей пальчик хоче спати,
Цей пальчик хоче читати,
Цей пальчик трохи заснув,
Цей міцно-міцно спить
І тихесенько сопе.
Сонце яснее зійде,
Ранок світленький прийде,
Будуть пташки щебетати,
Будуть пальчики вставати.

«Пальчики гуляють»
Раз, два, три, чотири, п'ять —
Вийшли зайчики гулять.
Оцей пальчик — в ліс пішов.
Оцей пальчик — гриб знайшов.
Оцей пальчик гриби чистив,

Оцей пальчик все варив,
А я лише на це глядів...

Вправи для рук і ніг

А. Камінчук
Дружна сімейка
Песик біля печі
Пиріжки пече.
Котик у куточку
Сухарці товче.
Киця на віконці
Плаття пошива.
Півник у чоботях
Пісеньку співа.

А. Камінчук

Барвіночку синьоокий,
Постелися на всі боки:
До травиці, до росиці,
До глибокої криниці.
Постелись по стежині,
Де бузки квітують сині,
Де ступає перші кроки
Наш Василько синьоокий.

*Українська народна
примовлянка*

«Топчу, топчу ряст, ряст,
Бог здоров'я дасть, дасть.
Дай, Боже діждати,
Щоб і на той рік топтати!»

Складні рухи рук

В. Крищенко

Веснянка

Ой веснянка біла,
Звідки три прибїгла?
Звідки, звідки, звідкіля
Впали квіти на поля?

Ой веснянка мила,
Чим ти очки вмила,
Що вони прозорі,
Як на небі зорі?
Ой веснянко, весно,
Тополине весло,
Човничок із клена, -
Припливіть до мене.

П. Воронько

Гусі-лебеді летять
Гусі-лебеді летять,
Просять їсти, квилять.
Я поставила пшениці
У дубовому коритці.
Гуси не сідають,
Далі пролітають
В рідні луговиська,
В добрі пасовиська.

Українська народна примовлянка

Пташок викликаю
З теплого краю:
Летіть, соловейки,
На нашу земельку,
Спішіть, ластівоньки,
Пасти корівоньки!

Рухи руками по спіралі

«Хмарка»

Звідки ти, хмарко?
Із країни дощів.
Звідки ти, річко?
Я — сестра морів.
Звідки ти, вітер?
Із дальнього степу.
Звідки ти, пісне?
Я — з тихої тиші.

Павло Грабовський

Зійшли сніги, шумить вода,
Весною повіва;
Земля квіточки викида,
Бує травка молода;
Все мертве ожива.
Веселе сонечко блистить,
Проміння щедро ллє,
Гайок привітно шелестить,
Неначе кличе пригостить.
Струмочок виграє.

Олександр Олесь

Жив собі зайчик в бузиновій хатці,
Мився з миски, спав на канапці,
Мав кожуха і сіренькі капці.
Сіяв моркву, редьку і капусту,
Щоб не було в животику пусто,
А в коморі щоб лежало густо.

Професійні рухи

М. Наумчик

А в нашої печі
Золотії плечі,
А срібнії крила,
Щоб хлібець гнітило.
А в нашої печі
Низенькі плечі,
Будем піч рубати,
Хлібець добувати.

Л. Перевалова

Щавлику кущик
Ми в лузі знайшли
Й мамі на борщик
Бігцем принесли.
Вкинула мама

Щавлик у горщик –
Дуже смачний став
У горщику борщик.

Грицько Бойко

Берізка

Як прийшла до нас уквітчана
Весна,
Посадила я берізку
Край вікна.
Стала, стала я берізку
Поливать,
Стала пісеньку веселу
Їй співать:
— Ти рости, моя берізонько,
Рости,
Буйним листом всім на радість
Шелести.

Друзі

В. Орлов

Один на одного
Так схожі
Пароплав і капітан.
Для друзів
Всього дорожче
Синій-синій океан.
Свище вітер
Біля рубки,
Хвилі стали дибки.

***Вправи на повільний великий
і швидкий маленький крок***

Мойсей Фішбейн

Про чаплю та їжака

І не важко
Анітрохи,
Аніскільки,
Ані краплі
На одній нозі
Стояти

Довгоногій чаплі.
І не важко
Аніскільки,
Анітрохи,
Ані крихти
На маленьких ноженнях
Їжакові бігти.

Українська народна примовлянка

Бігли коні під мостами
З золотими копитами.
Треба стати погадати,
Що тим коням їсти дати.

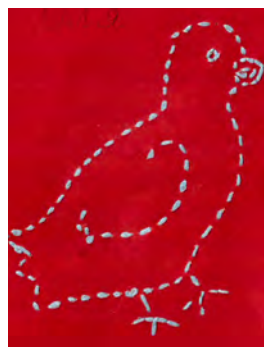
А. Камінчук

Рак рачкує до крамниці,
Щоб купити рукавиці.
Продавцю товче своє:
— Раковиці у вас є?

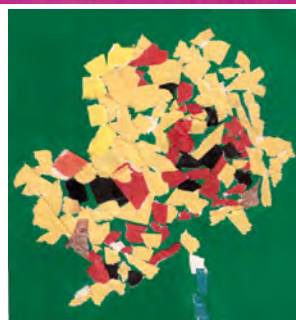
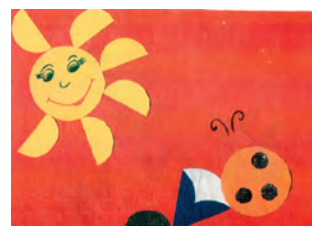
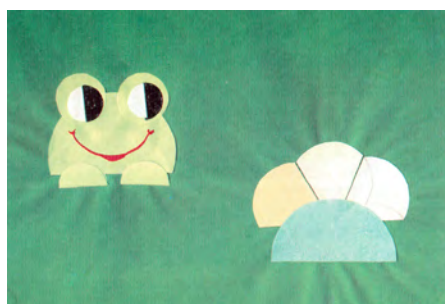
А. Костецький
Сміливе кошеня
В саду,
В ожинових кущах,
Сміливе кошенятко
Зустріло чемного хруща
На волохатих лапках.
І чемний хрущ
Йому сказав:
— Я радий вас вітати,
Бо я давно
На друга ждав.
Я — хрущ.
А вас як звати?
Але сміливе кошеня
Було нечемне, мабуть,
Бо, не сказавши
Навіть «няв»,
Втекло чимдуж
до мамі...

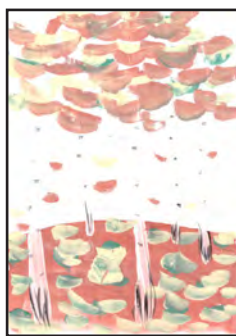
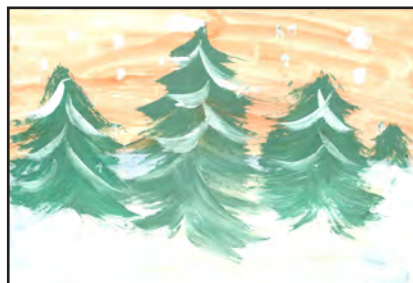
Аплікація

Аплікація з рваного паперу та геометричних фігур

Малювання пейзажу

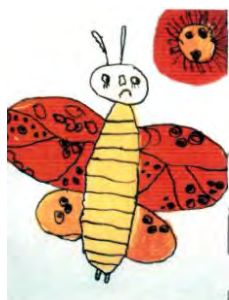
Живопис

Графіка

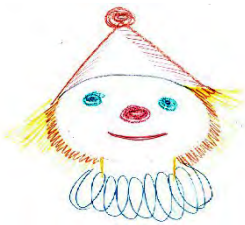
Дитячі роботи

Графіка

Елементи книжкової графіки

Ознайомлення з кольорами і формами

Малювання природних форм та тварин

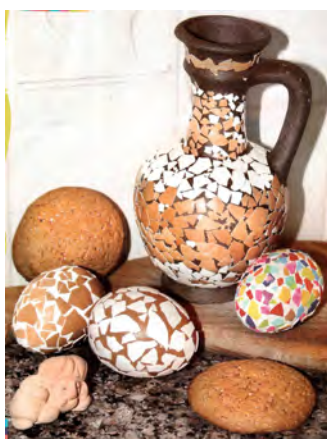
Дитячі роботи

Ритм в природі та мистецтві

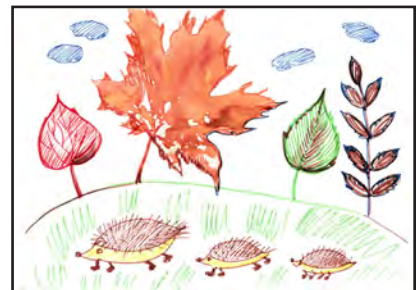
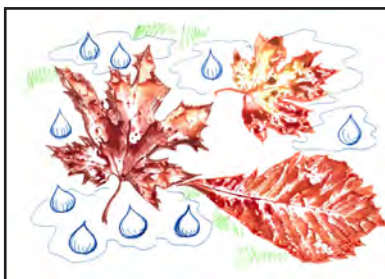
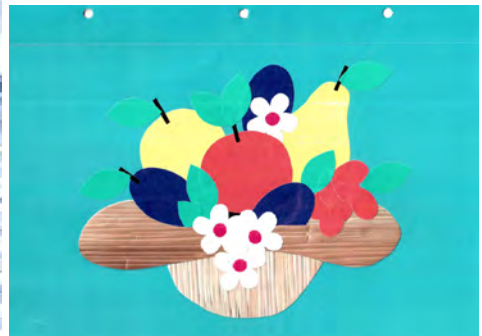
Декоративні роботи

Розпис, писанкарство, мозаїка, монотипія

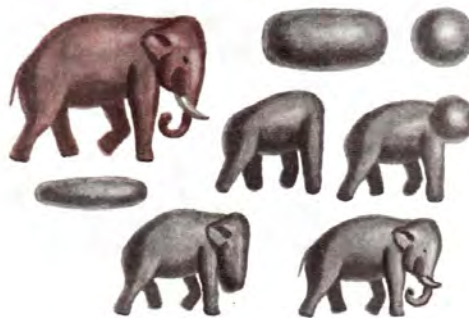
Колективні роботи в різних декоративних техніках

Ліплення з різних матеріалів

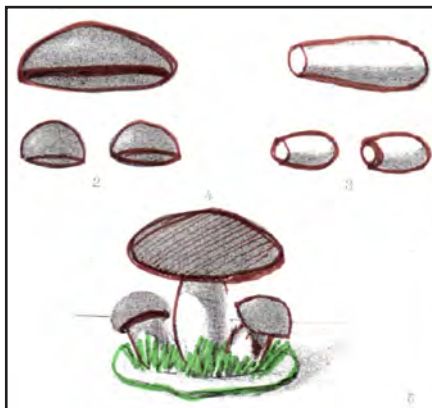
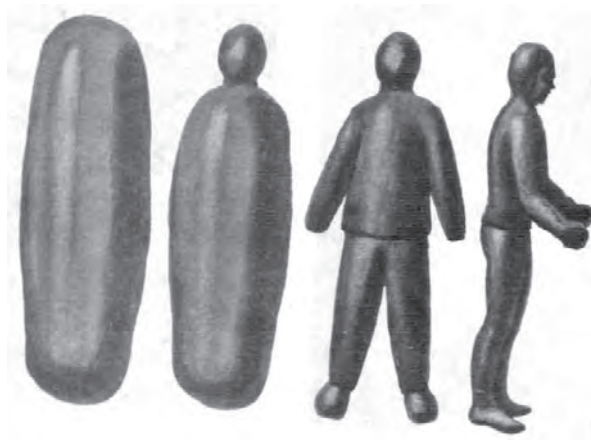
Глина, пластилін, солоне тісто

Ліплення з різних матеріалів

Глина, пластилін, солоне тісто

Слухання музики (музикотерапія)

Українська народна пісня «Сонечко»

із ріж - ка - ми зо - ло - ти - ми, із ріж - ка - ми зо - ло - ти - ми.

11

із ріж - ка - ми зо - ло - ти - ми, із ріж - ка - ми зо - ло - ти - ми.

11

із ріж - ка - ми зо - ло - ти - ми, із ріж - ка - ми зо - ло - ти - ми.

Г. Куріна – Е. Григор'єва «Дощ»

5

Роз - в'я - за - ла пе - ле - ну, ви - си - па - ла до - щик,
Мо - чить, мо - чить я - ри - ну, ко - лос - ки по - ло - ще.

5

Роз - в'я - за - ла пе - ле - ну, ви - си - па - ла до - щик,
Мо - чить, мо - чить я - ри - ну, ко - лос - ки по - ло - ще.

Українська народна пісня «Ходить гарбуз по городу»

3

"Ой чи жи - ві, чи здо - ро - ві всі ро - ди - чі гар - бу - зо - ві?"

"Ой чи жи - ві, чи здо - ро - ві всі ро - ди - чі гар - бу - зо - ві?"

1. Ходить гарбуз по городу,
Питається свого роду:
«Ой чи живі, чи здорові
Всі родичі гарбузові?»	4. Обізвалась морковиця,
Гарбузова сестриця:
«Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові».
2. Обізвалась жовта диня,
Гарбузова господиня:
«Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові».	5. Обізвались буряки,
Гарбузові свояки:
«Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові».
3. Обізвались огірочки,
Гарбузові сини й дочки:
«Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові».	6. Обізвалась бараболя,
А за нею і квасоля:
«Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові».

Є. Плющик – В. Плющик «Дерево життя»

з поля ніж-ний ві-те-рець. До-щик по-ли-ва-є, де-ре-во зро-ста-є!

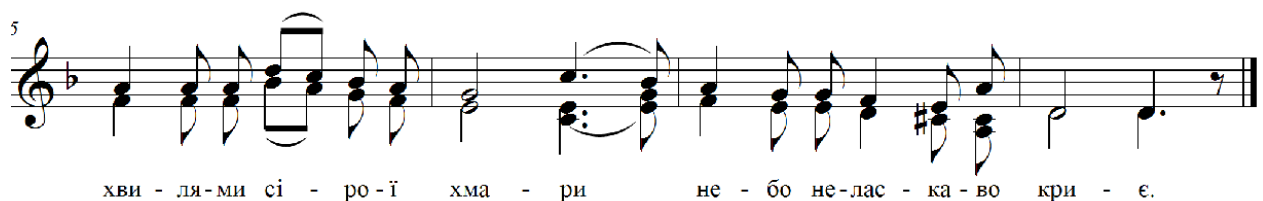

з поля ніж-ний ві-те-рець. До-щик по-ли-ва-є, де-ре-во зро-ста-є!

з поля ніж-ний ві-те-рець. До-щик по-ли-ва-є, де-ре-во зро-ста-є!

В. Верховинець – Я. Щоголів «Осінь»

1. Осінь холодна надворі,
Вітер сумує та вись,
Хвилями сірої хмари
Небо неласкаво криє.

2. Дощик зривається часто,
Поле широко чорніє,
Мокро і холодно всюди,
Сонце не сушить, не гріє.

Українська народна пісня «Стоїть явір над водою»

1. Стоїть явір над водою,
В воду похилився;
На козака пригодонька:
Козак зажурився.

2. Не хилися, явороньку,
Ще ж ти зелененький;
Не журися, козаченку,
Ще ж ти молоденький!

Українська народна пісня «Ой літає соколонько»

Ой лі - та - є со - ко - лонь - ко по по лю

5 і зби - ра - є че - ля - донь - ку до - до - му.

2. «Іди, іди, челядонько, додому, 3. Вигуляла все літечко, ще й жнива,
Вигуляла все літечко по полю Заболіла голівонька, ще й спина».

Українська народна пісня «Калино-малино, чого в лузі стоїш?»

Чо - го в лузі сто - їш, чом не про - цві - та - єш?

7 Чо - го в лузі сто - їш, чом не про - цві - та - єш?

1. Калино-малино, чого в лузі стоїш, 2. Чого в лузі стоїш, чом не процвітаєш?
Чого в лузі стоїш, чом не процвітаєш? Молода дівчино, яку думку маєш?

Українська народна пісня «Дибидиби»

Ди - би - ди - би, ди - би - би, пі - шла ба - ба - по гри - би.

А дід по о - пень__ ки в не ді - лю ра - нень - ко.

Я. Степовий – Л. Глібов «Зимонько-снігуронько»

Зи - монь - ко - сні - гу - ронь - ко, на - ша бі - ло - гру - донь - ко, не вер - ти хвос - том.

1. Зимонько-снігуронько, наша білогрудонько,
Не верти хвостом.
2. А труси тихесенько, рівненько, гладесенько
Срібненьким сніжком.
3. Ми повибігаємо, купу накачаємо
Снігу за селом.
4. Бабу здоровенну, уночі страшенну
Зробимо гуртом.

Мелодія народна – сл. В. Верховинця «Метелиця»

че - пур - нень - кі зій - шлись ді - точ - ки ма - лень - кі.

че - пур - нень - кі зій - шлись ді - точ - ки ма - лень - кі.

<p>1. Ой на дворі метелиця,
Крутить, вертить хурделиця.
А в садочку чепурненькі
Зійшлись діточки маленькі.</p>	<p>3. Ой на дворі метелиця,
Крутить, вертить хурделиця.
віє вона, повіває,
Малих діток розважає.</p>
<p>2. Хай морозом повіває,
Хай снігами замітає,
А в садочку нам тепленько,
Любо й весело серденьку.</p>	<p>4. Вітер свище десь у полі,
Ми танцюємо у колі.
Вітер грає на вулиці,
А ми скачем у світлиці.</p>

Слова і музика В. Верховинця «Годинник»

Ко - жен, гля - нув - ши на нас, бу - де зна - ти вір - ний час!

Ко - жен, гля - нув - ши на нас, бу - де зна - ти вір - ний час!

Ко - жен, гля - нув - ши на нас, бу - де зна - ти вір - ний час!

В. Верховинець – С. Черкасенко «Насуплю я брови»

ре, за-ні - мі - є" "А я за-смі - ю - ся,-вес - на — од-мов - ля, - і

ре, за-ні - мі - є" "А я за-смі - ю - ся,-вес - на — од-мов - ля, - і

ре, за-ні - мі - є" "А я за-смі - ю - ся,-вес - на — од-мов - ля, - і

ре, за-ні - мі - є" "А я за-смі - ю - ся,-вес - на — од-мов - ля, - і

си і по - ля у - се — розцві - те — і за - ся - є!"

Українська народна пісня «Вербовая дощечка»

Вер-бо-ва-я до-щеч-ка, до-щеч-ка, хо-дить по ній На-сточ-ка, Нас-точ-ка

1. Вербовая дощечка, дощечка,
Ходить по ній Насточка, Насточка.
2. Ой ходила, леліла, леліла,
На всі боки гляділа, гляділа.
3. Відки няньо приїде, приїде,
Що Насточці привезе, привезе.
4. Привезе їй чоботи, чоботи
З косовської роботи, роботи.
5. Чобітки муть рипіти, рипіти,
А підківки дзвеніти, дзвеніти.

Українська народна пісня «Печу, печу хлібчик»

кла - ду на ло - пат - ку, шусть у піч! Шусть у піч!

кла - ду на ло - пат - ку, шусть у піч! Шусть у піч!

Є. Плющик – Хр. Білоус «Великодні дзвони»

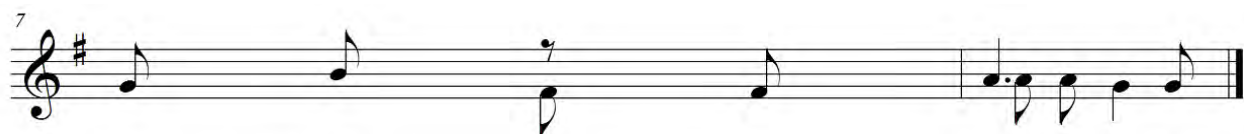
Ве - ли - кий день! Ве - ли - кий день! Вес - ня - не - є свя - то!

Ве - ли - кий день! Ве - ли - кий день! Яс - ний Ве - лик-день на зем -

лі. Ра - - - ді - ють ді - ти на зем - лі, і

Ба - - - га - то ра - дос - ті й пісень при -

не - - - ня, і та - то.

ніс нам ян - - - гол на кри - лі!

1. Великий день! Великий день!

Веснянеє свято –

Радіють діти на землі,

І ненья, і тато.

2. Великий день! Великий день!

Ясний Великдень на землі!

Багато радості й пісень

Українська народна пісня «Щебетала пташечка»

спо - ді - ва - лась пта - шеч - ка вес - ни з сонеч - ком.

спо - ді - ва - лась пта - шеч - ка вес - ни з сонеч - ком.

1. Щебетала пташечка під віконечком,
Сподівалась пташечка весни з сонечком.
2. Прилинь, прилинь, чаронько, весно красная,
Як легенька хмаронька в небі ясная.
3. Вбери степи травами, вквітчай ніжними,
Потоки купавами білосніжними.
4. Осип луки перлами, вкroppи росами,
Розлийся джерелами стоголосими.
5. Щебетала пташечка, билась крильцями,
Колихала пташечка тихо гільцями.

Українська народна пісня у запису К. Квітки «Перепілка»

А в нашо-ї пе-ре-пі-лонь-ки та го-лів - ка бо-лить, та го-лів - ка бо-лить.

Тут бу - ла, тут бу - ла пе-ре-пі-лонь - ка, тут бу-ла, тут бу-ла ви-ко-зі-ронь-ка.

<p>1. А в нашої перепілоньки
Та голівка болять (2).
Тут була, тут була перепілонька,
Тут була, тут була вико зіронька.</p>	<p>2. А в нашої перепілоньки
Ушенята болять (2).
Тут була, тут була перепілонька,
Тут була, тут була вико зіронька.</p>
<p>3. А в нашої перепілоньки
Та плечиці болять (2).
Тут була, тут була перепілонька,
Тут була, тут була вико зіронька.</p>	<p>4. А в нашої перепілоньки
Рученята болять (2).
Тут була, тут була перепілонька,
Тут була, тут була вико зіронька.</p>
<p>5. А в нашої перепілоньки
Ноженята болять (2).
Тут була, тут була перепілонька,
Тут була, тут була вико зіронька (2).</p>	

Українська народна пісня «А вже ясне сонечко»

А вже яс - не со - неч - ко при - пек - ло, при - пек - ло.

А вже ясне сонечко припекло, припекло.
Ясно щире золото розлило, розлило.
На вулиці струмені воркотять, воркотять.
Журавлі курликають, та летять, та летять.
Засиніли проліски у ліску, у ліску.
Буде наша землянка вся в вінку, вся в вінку.

Українська народна пісня «Соловейку маленький»

Со - ло - вей - ку ма - ленький, в тебе го - лос гар - ненький. За - спі - вай

же ме - ні, бо я люб - - - лю піс - ні.

1. Соловейку маленький, в тебе голос гарненький.
Заспівай же мені, бо я люблю пісні (2).
2. Як навчуся писати і на книжці читати,
То на другий рік в маю я тобі прочитаю (2).
3. Прочитаю з книжечок кілька гарних казок
Та ще й вірші чудові, як будемо здорові (2).

Українська народна пісня «Піду в садочок, нарву квіточок»

Нар - ву кві - то - чок, нар - ву кві то - чок.

Гей, гей, гей, нар - ву кві - то - чок!

1. Піду в садочок, нарву квіточок.
Гей, гей, гей, нарву квіточок!
2. Нарву квіточок, сплету віночок.
Гей, гей, гей, сплету віночок!
3. Сплету віночок, пустю в ставочок.
Гей, гей, гей, пустю в ставочок.

Українська народна пісня-коліскова «Котику сіренький»

не хо - ди по ха - ті. Ой на ко - та - вор - ко - та, на ди - ти - ну — дрі - мо - та.
ко тик вор - ко - та - ти.

не хо - ди по ха - ті. Ой на ко - та - вор - ко - та, на ди - ти - ну — дрі - мо - та.
ко тик вор - ко - та - ти.

не хо - ди по ха - ті. Ой на ко - та - вор - ко - та, на ди - ти - ну — дрі - мо - та.
ко тик вор - ко - та - ти.

Українська народна пісня-гра «Жучок»

Хо - дить Жу - чок по до - ли - ні,
а Жу - чи - ха по я - ли - ні Грай, Жуч - ку,

грай, не - бо - же, най ти Пан - біг до - по - мо - же!

1. Ходить Жучок по долині,
А Жучиха по ялині.
Грай, Жучку, грай, небоже,
Най ти Панбіг допоможе!

2. Ой ходить жук по жучині,
А дівчина по ручині.
Грай, жучку, грай, небоже,
Най ти Панбіг допоможе!

3. А наш Жучок невеличкий,
А на Жучку черевички.
Грай, Жучку, грай, небоже,
Най ти Панбіг допоможе!

4. А наш Жучок, як пан, як пан,
Одягнувся в куций жупан.
Грай, жучку, грай, небоже,
Най ти Панбіг допоможе!

В. Верховинець – Л. Українка «Вишеньки-черешеньки»

mf

Українська народна пісня «Тихо-тихо Дунай воду несе»

p

Ти-хо - ти - хо Ду-най во-ду не-се, ти-хо - ти - хо Ду-най во-ду не - се.
А ще тих-ше дів-ча ко-су че-ше, а ще тих-ше дів-ча ко-су че - ше.

1. Тихо-тихо Дунай воду несе. (2)

А ще тихше дівча косу чеше. (2)

5. На конику золоте сидельце, (2)

На сидельці козак молоденький. (2)

2. А ще тихше дівча косу чеше. (2)

Чеше, чеше, та й на Дунай несе. (2)

6. Сидить собі, на скрипочку грає, (2)

Струна струні правду повідає. (2)

3. «Пливи, пливи, косонька, з водою, (2)

Ти попливеш, а я за тобою». (2)

7. Нема краю тихому Дунаю, (2)

Нема стриму вдовиному сину. (20)

4. При Дунаю явір зелененький, (2)

Під явором коник вороненький. (2)

Українська народна пісня «Посаджу я грушечку»

mf

Як по-сла-ла ма - ти груш - ки са - ди - ти. Мо - я груш-ка о - та - ка,

о - та - ка, бий - те, дів - ки, го - па - ка, го - па - ка!

1. Як послала мати

Грушки садити. (Двічі)

Приспів: Моя грушка отака, отака,

Бийте, дівки, гопака, гопака.

2. Як послала мати

Грушки поливати. (Двічі)

Приспів.

3. Як послала мати
Грушки наглядати. (Двічі)
Приспів.

4. Як послала мати
Грушки трусити. (Двічі)

Українська народна пісня «Віночок»

mf

Йдуть ді-вонь-ки в садочо-чок, зі-в'ють со-бі ві-но-чок з рутоньки,

6

з м'ятоньки, з хреща-то-го бар-ві-ноч-ку, з запаш-но-го ва-си-леч-ку.

Українські народні ігри та хороводи

Українська народна гра «Горобейко і сестричка»

Дійові особи

Горобейко.

Сестричка.

Опис гри

Посеред кімнати на стільчику сидить Сестричка і «пряде» або «шиє» (рано прокинулась), а Горобейко ще «спить».

Дитячий гурт сидить на стільчиках або кружляє навколо дійових осіб і співає пісню.

Під кінець пісні Горобейко «прокидається» і, позіхаючи та потягуючись, звертається до Сестрички.

Б р а т. Сестро, дай мені сорочку.

С е с т р а. Візьми сам.

Б р а т (*бере сорочку*). Одягни мене.

С е с т р а. Одягайся сам. Хіба ти маленький?

Б р а т (*одягається*). Дай мені штанці.

С е с т р а. Шукай сам. Хіба не знаєш, де вони?

Б р а т (*знайшов*). Одягай мене.

С е с т р а. Одягайся сам. Ти ж не маленький.

Б р а т (*одягається і підперезується*). Дай молока.

С е с т р а. Знайди сам.

Б р а т (*п'є*). А де мій картуз?

С е с т р а. Там, де був учора.

Б р а т (*надіває картуз*). Сестро.

С е с т р а (*суворо*). Та що?

Б р а т. Що? Лови мене! (*тікає*).

С е с т р а. Ти ще смієшся з мене? Ну, зачекай... (*Кидає роботу і ганяється за братом*).

Горобейко тікає, а коли змучиться, то стає у колі десь між хлопчиком і дівчинкою. Обрані таким чином нові дійові особи виходять на середину, і гра починається знову.

Запис В. Верховинця

А в горобейка сестричка маленька,
Сидить на кілочку, пряде на сорочку,
Що виведе нитку – горобцю на свитку,
Зостануться кінці – горобцю на штанці,
Зостануться торочки – горобцю на сорочки.

Хоровод «А ми просо сіяли»

Виконавці — дівчата або діти. Вони утворюють два рівних ряди або гурти, які стають обличчям один проти одного на відстані восьми-десяти кроків. Один з рядків, співаючи з 1-го по 2-й такти мелодії на слова:

А ми просо сіяли, сіяли, —

«простим танцювальним кроком», починаючи рух з правої ноги, іде в напрямку до другого, що стоїть навпроти.

З 3-го такту мелодії пісні на слові:

сіяли, —

танцюристи виконують три притупи на місці, починаючи рух також з правої ноги.

Той же ряд чи гурт з 4-го по 5-й такти мелодії пісні на слова:

Ой дід-ладо, сіяли, —

відступає спиною назад, починаючи рух з лівої ноги.

З 6-го такту пісні на слові:

сіяли, —

знову виконують «потрійний притуп», починаючи рух з лівої ноги. Те ж саме робить другий ряд чи гурт, співаючи другу строфу тексту пісні. Між рядами чи гуртами відбувається своєрідний хороводний діалог.

А ми пр-со сі-я-ли, сі-я-ли, ой, дід-ла-до, сі-я-ли, сі-я-ли.

— А ми просо сіяли, сіяли,
Ой дід-ладо, сіяли, сіяли.
— А ми просо витопчем, витопчем,
Ой дід-ладо, витопчем, витопчем.
— Та чим же вам витоптять, витоптять,
Ой дід-ладо, витоптять, витоптять?
— А ми коні випустим, випустим,
Ой дід-ладо, випустим, випустим.
— А ми коні переймем, переймем,

Ой дід-ладо, поводом, поводом.
— А ми коні викупим, викупим,
Ой дід-ладо, викупим, викупим.
Та чим же вам викупить, викупить,
Ой дід-ладо, викупить, викупить?
— А ми дамо сто рублів, сто рублів,
Ой дід-ладо, сто рублів, сто рублів.
— Не надобно тисячі, тисячі,
Ой дід-ладо, тисячі, тисячі.

Ой дід-ладо, переймем, переймем.
 — Та чим же вам перейнять, перейнять,
 Ой дід-ладо, перейнять, перейнять.
 — Ми шовковим поводом, поводом,

— А ми дамо дівицю, дівицю,
 Ой дід-ладо, дівицю, дівицю.
 — Ой того нам надобно, надобно,
 Ой дід-ладо, надобно, надобно.

Українська народна гра «Оса» (за А. Цьосем)

Учасників непарна кількість. Діти утворюють пари. Той, хто залишився сам, — «Оса». Вона займає визначене місце. Пари розлучаються і діти юрбою прибігають до осі і питають:

Мелодія Є. Плющик

Та відповідає:

Мелодія Є. Плющик

Після цих слів вона ловить дітей, що біжать або стоять поодиноці. В момент наближення осі гравці швидко об'єднуються в пари, при віддалені — розлучаються і переміщуються довільно. Гравець, котрого оса спіймає, змінює її.

Український народний хоровод «Ой вийтеся огірочки»

Виконавці — дівчата та хлопці. Вони стають у два кола (зовнішнє і внутрішнє) обличчям до центру. У внутрішньому колі повинно бути майже вдвоє менше виконавців. Танцюристи зовнішнього та внутрішнього кіл беруться за руки.

Двох учасників, яких називають «жучками», визначають заздалегідь. Вони знаходяться в центрі меншого (внутрішнього) кола.

З 1-го по 8-й такти мелодії першої строфи на слова:

Ой вийтеся, огірочки.
 А в зелені пуп'яночки.
Приспів:

Грай, жучку, грай,
Тут тобі край! —

виконавці, які стоять у зовнішньому колі, одночасно, починаючи крок з правої ноги, йдуть проти руху годинникової стрілки. Виконавці, які знаходяться у внутрішньому колі, починаючи крок з лівої ноги, ідуть за рухом годинникової стрілки. Отже, обидва кола рухаються назустріч одне одному. В цей час «жучки» в центрі кола жваво бігають один повз одного.

З 1-го по 8-й такти мелодії другої строфи на слова:

Ходить жучок по жучині,
А жучина по деревині.
Приспів:
Грай, жучку, грай,
Тут тобі край! —

кожне коло продовжує рухатися в своєму напрямку. На кінець 8-го такту зупиняються. «Жучки», поклавши руки на талію, поважно походжають.

З 1-го по 8-й такти мелодії третьої строфи на слова:

Дайте, хлопці, околота.
Повезем жучка до болота.
Приспів:
Грай, жучку, грай,
Тут тобі край! —

учасники хороводу, співаючи, звертаються до «жучків», які стоять поряд. У цей час «жучки» хапаються за голови, хитають ними з боку на бік, пригинаються і починають метушливо бігати.

З 1-го по 8-й такти мелодії четвертої строфи на слова:

Жучок плаче у болоті,
Дівки скачуть у золоті.
Приспів:
Грай, жучку, грай,
Тут тобі край! —

зовнішнє коло, починаючи крок з лівої ноги, йде за рухом годинникової стрілки, а внутрішнє коло, починаючи крок з правої ноги, — проти руху годинникової стрілки. «Жучки» в цей час сідають додолу і удають, що плачуть.

З 1-го по 8-й такти мелодії п'ятої строфи на слова:

Чи ти, жучку, писка не маєш,
Що ти, жучку, різко не граєш?
Приспів:
Грай, жучку, грай,
Тут тобі край! —

кола, зупинившись і, підстрибуючи, розступаються, утворюючи півколо.

«Жучки» продовжують сидіти на місці і удавати, що плачуть. На цьому хоровод кінчається.

mf

Ой, вий - те - ся, о - гі - роч - ки, а в зе - ле - ні пу - п'я - ноч - ки.

5

Грай, жуч - ку, грай, тут то - бі край.

Українська народна гра: «У грушки» (за А. Цьосем)
 Дівчата беруться за руки і утворюють коло, а в середині — дівчинка чи хлопчик. Всі співають:

mf

Як по-сла-ла ма-ти груш - ки са - ди-ти. Мо-я груш-ка о-та-ка,

7

о - та - ка, бий - те, дів - ки, го - па - ка, го - па - ка!

1. Як послала мати
 Грушки садити. (Двічі)
Приспів: Моя грушка отака, отака,
 Бийте, дівки, гопака, гопака.

2. Як послала мати
 Грушки поливати. (Двічі)
Приспів.

3. Як послала мати
 Грушки наглядати. (Двічі)
Приспів.

4. Як послала мати
 Грушки трусити. (Двічі)

Під кінець пісні всі гравці піднімають угору дівчинку, що стояла в колі, та й трусять її. Як струсять, то в коло стає інша.

Українська народна гра: «Рибалки й риби» (за А. Цьосем)
 У грі беруть участь 20-50 дітей. Місце проведення — майданчик (40-50 кроків). В одному куті прямокутника («саджавці») визначається менший круг — «хата рибалок». Учасники діляться на два гурти: «риби» бігають по саджавці, «рибалки» в хаті беруться за руки і творять «волок».

На команду гурту «Рибалки на лови!» вони вибігають і намагаються замкнути два краї «волока». На команду «Тягни!» — приводять спійману рибу до хати. Роблять це доти, поки не виловлять усю рибу. Після цього міняються ролями. Рибу не дозволяється брати руками. Якщо «волок» розірветься, його треба спочатку «залатати».

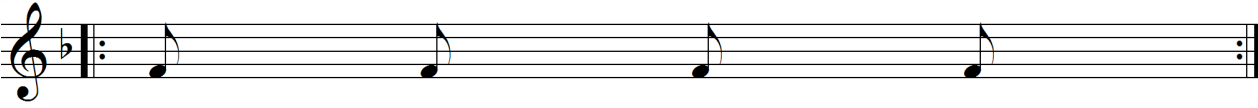
Українська народна пісня «Іди, іди, дощику»

mf

І ди, і ди, до ши ку, зва рю то бі бор ши ку,
по ста ви мо в ку ти ку на тер но вім пру ти ку.

5

Хлюп, хлюп, хлюп, хлюп.

2. Іди, іди, дощику,
Відром, цебром, дійницею,
Холодною водицею
Над нашою пашницею.
Хлюп-хлюп! (Двічі)
Хлюп-хлюп! (Двічі)

3. Іди, іди, дощику,
Зварим тобі борщику,
Собі сварим кашки,
Стрибати гопашки.
Го-па, го-па, гопашечки,
Наїлися вже кашечки!

Українська народна пісня-гра «Іваночку, покинь схованочку»

(За В. Верховинцем)

Дійові особи

Іванко

Діти — 4 особи

Іванко ховається за дверима або стоїть у кутку обличчям до стіни. Четверо Дітей підходять до тієї схованки і, співаючи коротеньку пісеньку, відступають назад, щоб їм легше було тікати, а Іванкові важче ловити.

Після слова «три», Іванко вискакує із схованки і ловить Дітей. Той, кого він спіймає, стає Іванком, і гра починається спочатку.

П р и м і т к а. Дуже цікаво гра проходитиме тоді, коли діти не знатимуть, де сховався Іванко.

mf

І - ва - ноч - ку, І - ва - ноч - ку, по - кинь сво - ю scho - ва - ноч - ку. Ло - ви, ко - го

6

scho - чеш, ло - ви, ко - го смо - жеш. Раз, два, три!

Український народний хорівод «І шумить, і гуде» (триндичка)

Масовий танець. Виконавці вишиковуються по три: посередині хлопець, дівчата по боках. Хлопець кладе руки дівчатам на талію. Дівчина, яка стоїть зліва, кладе хлопцеві на талію праву руку, а та, що стоїть справа, — ліву. Вільні руки дівчата кладуть собі на талію.

I фігура (12 тактів)

На 1-12-й такти трійки «перемінним кроком» ідуть по колу проти руху годинникової стрілки. На останній такт хлопець легенько повертає дівчат на 45° праворуч.

II фігура (12 тактів)

На 1-4-й такти трійки, не змінюючи кроку, кружляють на місці за рухом годинникової стрілки.

На 5-12-й такти трійки також кружляють на місці, але в протилежному напрямку. На останній такт всі трійки виконують «потрійний притуп».

Потім танець починають спочатку.

Швидко

4

Українська народна гра «Мур» (за А. Цьосем)

На середині майдану позначаються дві рівнобіжні лінії на відстані одного метра, де «муляр» задумує будувати стіну. В цьому коридорі стає муляр. Решта дітей — «цеглини» — гуртується на одній стороні коридору.

Гру починає муляр. Він звертається до цеглин, кланяється їм і говорить:

Після цих слів цеглини перебігають через коридор. Муляр їх ловить. Кого зловить, того ставить по черзі то на одному, то на другому кінці визначеного коридору, і так мурує стіну з обох кінців до середини. В такий спосіб отвір на середині муру щоразу зменшується, тому цеглинам стає перебігати все важче й важче.

Гра триває доти, поки муляр не виложить усіх цеглин і не вимурує цілої стіни.

Гравець, що спіймався останнім, у наступній грі виконує роль муляра.

Мулярові забороняється ловити поза межами визначеного коридору. Якщо в грі бере участь велика кількість дітей, то доцільно мурувати подвійний або потрійний мур і визначити двох або трьох мулярів.

Український народний хоровод «Мак»

Виконавці — дівчата. Вони утворюють коло і стають обличчям до центру. Дві дівчини («маківочки»), яких учасниці виділяють заздалегідь, виломлюють з гілки патички, виходять у центр кола і сідають поряд, одна спиною до глядачів, а обличчям до виконавиць, що стоять на задньому плані, друга — обличчям до глядачів, а спиною до виконавиць, що стоять на задньому плані.

З 1-го по 10-й такти мелодії першої строфи всі учасниці хороводу (за винятком тих, які сидять у центрі кола), стоячи на місці, співають:

Ой по горі льон, льон,
По долині мак, мак.
— Любі наші маківочки,
Просили вас соколочки,
Оріть його так, так.

Закінчивши співати, дівчата показують «маківочкам», як ті мають орати. А саме: всі разом нахиляють корпус трохи вперед, виносячи руки перед собою. Кисті рук стискають в кулаки, вдаючи, що взяли чепіги, за які тримають плуга. Після цього вони переступають з ноги на ногу, починаючи рух з правої ноги й імітуючи ходіння за плугом. Так вони роблять вісім кроків на місці і зупиняються.

З 1-го по 10-й такти мелодії другої строфи на слова:

Сійте, ой, по горі льон, льон,
По долині мак, мак.
— Любі наші маківочки,
Просили вас соколочки,
Сійте його так, так! —

усі учасниці хороводу зображають сіяння маку. Тримаючи ліві руки перед собою біля корпусу, вони трохи згинають їх у лікті, ніби підтримуючи посуд з маком. Одночасно з потрійними переступами з ноги на ногу на місці, які починаються з правої ноги, праві руки на перший притуп правих ніг опускаються в уявний посуд з маком. Кисті рук стискаються в кулаки. На другий притуп лівими ногами праві руки виносять праворуч. На третій притуп правими ногами праві руки, які змахують, різко переносять ліворуч, начебто розсівають мак. Кисті рук, стиснуті в кулаки, розтуляють. Так вони роблять на 10 тактів 12 притупів, повторюючи чотири рази.

З 1-го по 10-й такти мелодії третьої строфи на слова:

Політь, ой, по горі льон, льон,
По долині мак, мак.
— Любі наші маківочки,
Просили вас соколочки,
Політь його так, так, —

дівчата опускаються на праві коліна і довільними рухами правих і лівих рук нібито виривають бур'ян, який вони знаходять серед маку.

З 1-го по 10-й такти мелодії четвертої строфи на слова:

Сапайте, ой, по горі льон, льон,
По долині мак, мак.
— Любі наші маківочки,
Просили вас соколочки,
Сапайте мак так, так, —

усі учасниці хороводу одночасно роблять півоберт правим плечем до центру кола, нахиливши корпус трохи вперед. У руках уявна сапа, ручку якої посередині беруть правими руками, а кінець — лівими. З легким притупом правих ніг зліва від себе дівчата роблять один удар сапами. Потім, стоячи на місці, вдруге ударяють сапами прямо перед собою. Третій удар сапами роблять справа від себе. Те ж саме роблять на притуп лівої ноги, тільки перший удар сапами починають справа від себе. Так на чотири притупи на місці б'ють (сапають) землю сапами 12 разів.

З 1-го по 10-й такти мелодії п'ятої строфи на слова:

Жніть, ой, на горі льон, льон,
По долині мак, мак.
— Любі наші маківочки,
Просили вас соколочки,
Жніть його так, так, -

усі дівчата нахиляються вниз. Правими руками вони ніби тримають серпи. Ліві руки опущені дотолу. Одночасно з притупом правих ніг вони описують правими руками перед собою справа наліво чверть кола, начебто захоплюють серпами маковиння. Потім лівими руками зверху ніби беруть відділене серпом маковиння і різким рухом правих рук до себе зрізують його, виносячи руки в початкове положення. Лівими руками відкладають зрізаний мак ліворуч. Так вони роблять чотири рази, тільки притуп після другого разу починають з лівої ноги.

З 1-го по 10-й такти мелодії шостої строфи на слова:

В'яжіть, ой, по горі льон, льон,
По долині мак, мак,
— Любі наші маківочки,
Просили вас соколочки,
В'яжіть його так, так. —

дівчата, що утворили коло, згинаючись дотолу справа від себе, ніби беруть перевесло і розкладають його перед собою. Потім зліва від себе також обома руками беруть раніш зрізаний мак і кладуть на умовно розкладене перевесло. Так вони беруть і кладуть мак на перевесло чотири рази підряд. Потім правими руками беруть за кінець перевесла з лівої сторони, а лівими, навпаки, з правої. Руки згорнуті навхрест, причому праві руки лежать зверху лівих. Снопи зв'язують і відкладають трохи наперед. Так вони роблять два рази підряд.

З 1-го по 10-й такти мелодії сьомої строфи на слова:

Складайте, ой, по горі льон, льон,
По долині мак, мак.
— Любі наші маківочки,
Просили вас соколочки,
Складайте мак так, так, —

всі одночасно, стоячи на місці, з правої сторони від себе ніби беруть сніп і ставлять його перед собою. Те ж саме роблять, беручи сніп зліва від себе. Після третього разу беруть уявні снопи, які лежать долі. Для того, щоб дістати їх, правими ногами роблять випад навскоси від себе від себе праворуч. Коли сніп ставлять до купи, то праві ноги одночасно приставляються до лівих. Те ж саме роблять з випадом на ліву ногу. Так повторюють двічі.

З 1-го по 10-й такти мелодії восьмої строфи на слова:

Возіть, ой, по горі льон, льон,
По долині мак, мак.
— Любі наші маківочки,
Просили вас соколочки,
Возіть його так, так, —

учасниці хороводу розподіляються на дві рівні групи. В кожній групі є ведуча (дівчата, що стоять по центру біля задньої куліси). Стоячи обличчям до центру кола, дівчата нахиляються долі, беруть обома руками уявний сніп і кладуть його на праве плече. В цей час групи дівчат одночасно повертаються праворуч

і стають одна за одною, спрямувавши погляд на потилицю сусідки. Далі групи дівчат ідуть за своїми ведучими, які роблять обхід своєї групи, повертаючи в центр, до маківочок. Проходячи через центр, де ніби стоять уявний віз, і не зупиняючись, кожна дівчина немовби кидає сніп на віз. Після цього вони повертаються в своє вихідне положення.

З 1-го по 10-й такти мелодії дев'ятої строфи на слова:

Молотить, ой, на горі льон, льон,
По долині мак, мак.
— Любі мої маківочки,
Просили вас соколочки,
Молотить мак так, так, —

дівчата, нахиляючись перед собою, ніби беруть із землі ціпи правою рукою по середині ручки, а лівою в кінці і піднімають їх вверх. Після цього вісім раз підряд змахують ними зліва направо і б'ють на землі уявний мак (молотять).

З 1-го по 10-й такти мелодії десятої строфи на слова:

Війте, ой, на горі льон, льон,
По долині мак, мак.
Любі наші маківочки,
Просили вас соколочки,
Війте його так, так, -

учасниці хороводу стають на праві коліна, нахиливши корпус униз. Лівими руками вони тримають уявний посуд, в який мають нагортати мак, притиснувши його до землі. Правими руками нагортають намолочений мак і піднімаються, ніби тримаючи посуд, наповнений маком. Стоячи на місці, вони правими руками нахиляють посуд і починають його трусити, начебто висипають з нього потроху мак на вітер віючи його. Так вони роблять два рази.

«Маківочки», які сиділи в центрі кола, все роблять разом з усіма учасницями хороводу.

Ой на го - рі льон, льон, по до - ли - ні мак, мак, лю - бі на - ші

ма - кі - воч ки, про - си - ли вас со - ко - лоч - ки, о - рить йо - го так, так.

Український народний танець хоровод «Метелиця»

Масовий хороводний танець. Кількість виконавців необмежена. Всі встають у коло обличчям до центру і беруться за руки. Заздалегідь вибирають ведучу пару виконавців.

I фігура (16 тактів)

На 1-8-й такти всі, починаючи рух з правої ноги, «простим танцювальним кроком» йдуть по колу проти руху годинникової стрілки. На другу чверть останнього такту, не роз'єднуючи рук, повертаються в протилежний бік.

На 9-16-й такти танцюристи, починаючи крок з лівої ноги, йдуть за рухом годинникової стрілки; на кінець останнього такту в тому місці, де стоїть визначена заздалегідь пара, двоє з учасників кола роз'єднують руки. Пара піднімає з'єднані руки високо вгору, утворюючи «ворота».

II фігура (32 такти)

На 1-16-й такти всі виконавці проходять за ведучою парою під з'єднаними руками в «ворота».

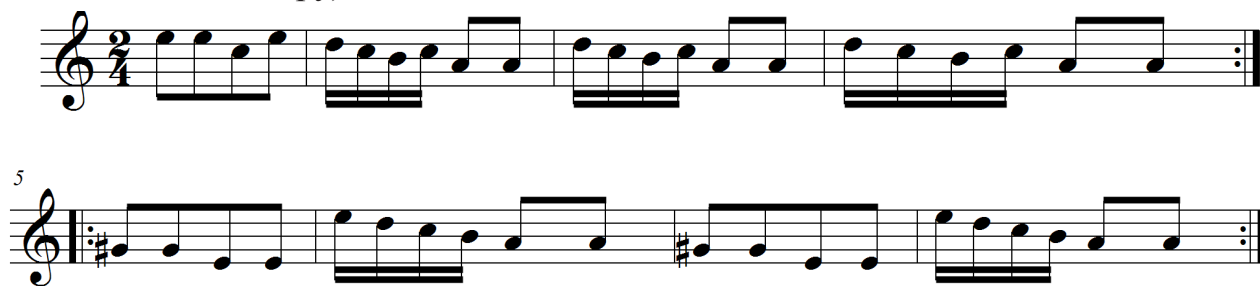
На останній такт виконавці, які утворювали «ворота», опускають з'єднані руки вниз, а вільні подають ведучій і останній з кола. Всі стають спиною до центру кола. Потім повторюють все спочатку.

III фігура (16 тактів)

На 1-16-й такти танцюристи повторюють I фігуру, тільки виконавці з 1-го по 8-й такти йдуть за, а з 9-го по 16-й — проти руху годинникової стрілки.

IV фігура (32 такти)

На 1-32-й такти виконавці повністю повторюють фігуру, але ведучий веде учасниць у протилежному напрямку. На останній такт всі повертаються і стають у вихідне положення фігури (замкнуте коло, учасники якого стають обличчям до центру).

Українська народна гра «Не сварітеся» (За В. Верховинцем)

Дійові особи

Двоє дітей, яких вихователька (чи вчитель) хоче помирити

Опис гри

Діти утворюють коло і співають пісню:

Не сварітеся,
Помирітеся,
Дайте один одному

Та обидві рученьки,
Помирітеся.

Під спів пісні з різних місць кола виходять дійові особи і, сердиті, не дивлячись «суперник» на «суперника», прямують на середину. Там вони зупиняються і повертаються один до одного боком чи спиною.

Коли пісня закінчилася, вони потихеньку обертаються обличчям один до одного, піднімають голову, дивляться один на одного і подають руки.

Діти, дочекавшись тої хвилі, коли «суперники» перепросилися, радісно плещуть у долоні і вигукують: «Помирилися, помирилися».

Потім дійові особи обирають замість себе інших, і гра проводиться знову.

Слова і музика В. Верховинця

Українська народна гра «Сміхота» (за А. Цьосем)

Грають 12-20 дітей, які стежать за підкинутою керівником уверх хустиною. Коли вона зависає у повітрі, діти стрибають, сміються, співають. У момент приземлення хустини потрібно замовкнути.

Гравець, який продовжує веселитися, штрафується очками, а потім «відробляє» їх піснею, віршем або танцем.

Українська народна гра «Смик» (за А. Цьосем)

На місці гри проводять лінію, яка відокремлює город від поля. В городі на невеликій відстані від лінії у землю встромлюють палицю і приставляють до неї «пастуха», якого визначають вимірюванням на палиці або за допомогою лічилки. Пастух залишається в городі, а решта гравців іде в поле.

Польові гравці намагаються висмикнути палицю. Але як тільки хтось із них перетне лінію города, пастух, який стереже її, кидається йому навперейми — намагається доторкнутися рукою. Спійманий гравець починає пасти, а попередній пастух іде до гурту в поле.

Зловити іншого гравця пастух може тільки в межах города. Для того, щоб заманити його в город, він навмисне відходить від палиці, а потім стрімголов мчить на сміливця.

Українська народна гра «Льодовий міст»

Діти стають у пари, беруться за руки, піднімають руки догори (утворюється подвійна колона). Діти співають мелодію, а на слова «Швидше, швидше...»

остання пара перебігає під руками дітей і стає перед першою парою. Рух іде швидко і безперервно.

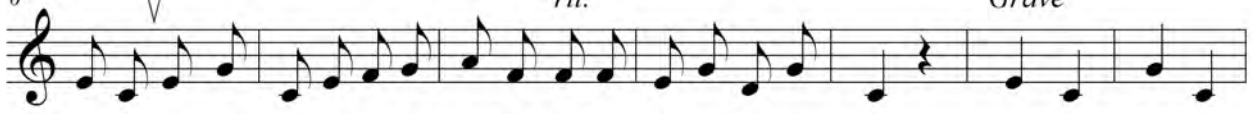
Мелодія Є. Плющик

Allegro mf

У по - ро - ги Дніп - ро - ві, на Вкра - ї - ні ве - ли - кій впа - ли мос - ти ду -

6 *V* *rit.* *Grave*

бо - ві. На Дніп - рі, річ - ці ве - ли - кій збу - ду - є - мо но - вий міст! Сильний! Довгий!

13 *Presto f*

Льо - до - вий! Швид - ше, швид - ше, не ба - рись, бо ти мо - жеш впас - ти!

Українська народна пісня «Калино»

Звільна
p

Ка - ли - но, ка - ли - но, чом при лу - зі сто - їш? Чи ся су - ші

6 *p*

бо - їш, чи та - ки жа - лу - єш?

2. «Суші ся не бою, таки не жалую;
Стала-м та й думаю, як зацвісти маю.

3. Цвіла бим червоно, всі мя люди знають:
Червоні ягідки з гіллям обламають».

Українська народна пісня «Качки та рибалки» (за А. Цьосем)

Учасників парна кількість. На кінці грища позначається пристань, де розташовується один гурт дітей («рибалки»), другий — («качки»), яких стільки, скільки рибалок, ходить морем, розташованим за пристанню. Рибалки співають:

Мелодія Є. Плющик

Пли - ве кач - ка з каче-ня - та - ми на мо - ре но - чу - ва - ти,

А за не - ю си - зий се - ле - зень та став їй ка - за - ти.

Виходить «стара качка», а слідом — усі інші, імітують руками рух крил при польоті і плаванні.

Назустріч цьому гуртові виходить одна дитина («селезень») і, допливши до «старої качки», погрожує їй пальцем і співає:

Мелодія Є. Плющик

Страй, ка-чеч - ко__ стри - вай,__ ста - ра - я: роз-ка-жу то - бі__ віс-ті:

Був__ я на мо - рі, чув__ по-го - во-ри: на те-бе пле - туться сі-ті.

Стара качка затримується, а каченята збираються навколо неї і селезня. У цей час рибалки беруться за руки, немов ставлять тенета і тихенько наближаються до качок та замикають їх у коло. Качки бігають усередині, а стара качка співає:

Мелодія Є. Плющик

Не - хай же пле-туть, пе - ре-плі - та - ють, я то - го__ не бо - ю - ся.

Ді - точ - ки пір-нуть, сі - точ-ки пор-вуть, а я ста-ра пе - ре - ли - ну.

Під кінець співу діти намагаються розірвати коло (в одному місці) і, коли це їм вдається, юрбою вибігають з нього.

Рибалки продовжують лови, об'єднавшись у пари. Спіймані можуть чинити опір, тобто переривати невід, але з пристані втікати їм забороняється. Двом рибалкам дозволяється ловити лише по одній качці.

В той час, коли всі качки будуть біля пристані, учасники міняються ролями і гра продовжується.

Українська народна гра «Кицька» (за А. Цьосем)

Кицька входить у коло весела й відповідає на запитання, що їй задає гурт, ілюструючи свої відповіді рухами та жестикуляцією.

На запитання: «Де ти, кицько, ходила?» — кицька каже: «У млині сиділа». Тут же трошки присідає і розводить руками в боки, наче показує на ту лавицю або стілець, на якому у млині сиділа.

Гурт: «Що ти, кицько, робила?»

Киця: «Житечко молола» (правою рукою робить у повітрі кола, наче меле жито в млині).

Гурт: «Що ти, кицько, заробила?»

Киця: «Шапочку дукатів!» (пальцем правої руки збирає щось з лівої долоні, наче гроші, підіймає їх угору й висипає назад на долоню, наче в шапочку, при цьому перебирає пальцями).

Гурт: «Що ти, кицю, купила?»

Киця: «Бубликів багато» (вказівними пальчиками обох рук описує чотири маліх кіл перед собою).

Гурт: «З ким ти бублички поїла?»

Киця: «З гостями у свято» (і знову присідає так, як спочатку, розводить руками в боки й схиляє голову, наче вклоняється гостям, що з нею поїли у свято бублики).

Всі рухи виконує сама або з усіма дітьми разом.

Український народний хоровод «Каша»

Виконавці — діти (дівчатка і хлопчики). Вони беруть невеличкі патички і складають їх у купу по середині майдану. Біля купки патичків стає дівчинка. Вона поправляє складені патички. А тим часом дівчатка і хлопчики стають у два ряди біля купки патичків. Ряди стають обличчям одне до одного на відстані чотирнадцяти кроків.

Дівчинка, що стоїть біля купки патичків, бере з купки один патичок і йде з ним до ряду хлопчиків. Вона кладе той патичок перед одним з них. Це означає, що дівчинка просить його допомогти «варити кашу». Хлопець вклоняється дівчинці, піднімає покладений перед ним патичок і йде з нею до купки патичків «варити кашу».

З 1-го по 11-й такти мелодії першої строфи на слова:

Що ступлю, то влуплю
Сухого деревця, ліщини.
Наварю я каші,
А в тій каші грудки глини.
Хто ю буде їсти?
Хлопчики, хлопчики!
Дівочки, дівочки! —

учасники хороводу йдуть «простим танцювальним кроком», зберігаючи ряди, до купки патичків і відступають спиною на свої попередні місця. Як тільки ряди зупинилися, хлопчик, якого вибрала дівчинка, бере з купки патичок і йде до ряду дівчаток. Він кладе патичок перед одною з них і запрошує тим самим її допомогти «варити кашу». Дівчинка вклоняється хлопчикові і йде з ним до купки патичків. Решта виконавців хороводу, які стоять у рядах, повторюють все те, що вони робили, виконуючи першу строфу хороводної пісні, але в третьому рядку тексту в кожній наступній строфі змінюють лише одне слово: «грудка мила», «сиру» і, нарешті, «масла». Запрошені дівчатка і хлопчики «варити кашу» стають біля патичків перпендикулярно рядам і обличчям до купки патичків (2 дівчинки по одну сторону купки патичків, три хлопчика — по другу).

Проспівавши останню (четверту) строфу, ряди вже не відходять на свої попередні місця, а кожний з учасників поспішає до купки патичків, щоб захопити один з них, тобто «взяти каші з маслом».

Дівчинка, що не встигла схопити патичок, стає по середині майдану, і хоровод виконується спочатку.

П р и м і т к а. Коли ж кілька дівчаток не встигнуть захопити собі патичок, тоді одну з них вибирають жеребком. Проте кожний хлопчик повинен подбати, щоб дівчинка, яка виявиться поряд з ним, взяла патичок. Крім цього, ряди, співаючи хороводні пісні, в кінці строфи разом відповідають на запитання: «Хто ю буде їсти?» Якщо йдеться про глину, мило, і сир, дівчатка відповідають, що хлопчики, навпаки — «дівчатка», виникає своєрідна суперечка між ними. В останній строфі, коли в «каші» з'являється «грудка масла», кожний ряд відповідає вже за себе.

Швиденько
f

Що ступ лю, то влуп лю су хо го де рев ця лі ши ни,

лі ши ни. На ва рю я ка ші, а в тій ка ші груд ка гли ни.

Хто ю бу де їс ти? Хлоп чи ки, хлоп чи ки!

Український народний хоровод «Кривулька»

Виконавці — дівчата і хлопці (можуть бути і діти). Вони утворюють еліпсоподібне коло і стають обличчям до колу.

З 1-го по 10-й такти мелодії першої строфи на слова:

Ми кривому танцю (2)
Не виведемо кінця, —

всі учасники хороводу, співаючи, йдуть по колу за рухом годинникової стрілки.

З 1-го по 10-й такти мелодії другої строфи на слова:

Дівки-молодиці (2)
Терем будували, —

вони, не роз'єднуючи рук, поступово вигинають еліпсоподібне коло так, що утворюють з нього форму латинської букви „S”. На останній такт мелодії роз'єднують руки і опускають їх вздовж корпусу.

З 1-го по 10-й такти мелодії третьої строфи на слова:

Терем будували, (2)
Вікон не виймали, —

один з кінців латинської літери „S” стоїть на місті, а решта учасників хороводу обходять його так, що утворюється форма слимакової черепашки.

З 1-го по 10-й такти мелодії четвертої строфи на слова:

Щоби не вилітав (2)
Сивий соколонько! —

виконавці розгортають звивисту, слимакоподібну лінію, рухаючись у протилежному напрямку.

З 1-го по 10-й такти мелодії п'ятої строфи на слова:

Щоби не виносив (2)
Дівочої краси! —

Учасники хороводу, знову взявшись за руки, утворюють еліпсоподібне коло.

З 1-го по 10-й такти мелодії шостої строфи на слова:

Бо дівоча краса (2)
В пиві ся купала! —

виконавці повторюють усе те, що вони робили, виконуючи другу строфу хороводу, але на місці стоїть вже другий кінець латинської літери „S”.

З 1-го по 10-й такти мелодії сьомої строфи на слова:

В пиві ся купала (2)
І в меді ся вимивала! —

учасники хороводу повторюють те, що й у третій строфі пісні, тільки звивають слимакоподібну лінію в протилежний бік. На цьому кінчається хоровод.

mf *f*

1. Ми кри - во - му тан - цю, ми кри - во - му — тан - цю

8

не ви-ве - де - мо кін - ця. 2. Дів-ки мо - ло - ди - ці, дів - ки, мо - ло -

17

ди - ці те - рем бу - ду - ва - ли. 3. Те-рем бу - ду - ва - ли, те - р

26

Українська народна гра «Ріпка» (за А. Цьосем)

Діти поділені на два рівні гурти. Один гурт «ріпка» — сідає на землю в ряді так, що ноги в колінах згинаються, а стопи обперті на землю і з'єднані. Другий гурт — «посли» — стає в ряд навпроти першого гурту на відстані кількох кроків і починає гру. Він наближається до «ріпки» і хором говорить: «Стук, стук у ворота». Діти («ріпка») запитують: «За чим ви прийшли?». Посли «Хазяйка хвора, ріпки захотіла». — «Хазяїн поїхали орать», відповідають діти («ріпка»). Посли відходять. Опісля знову приходять по ріпку і дістають відповідь: «Поїхали сіять!». На третій раз послам дозволяється рвати ріпку: «Рви, рви, та гляди, коріння не пірви». Тоді посли підходять до дітей першого гурту, подають їм руки, опираються стопами на стопи своїх пар і стараються їх підняти із землі. Діти («ріпка») впираються і не даються підвести. Через деякий час послам вдається вирвати кількох ріпок. Пізніше гурти міняються ролями так, що «ріпки» стають «послами», а «посли» займають місце «ріпок».

Відмінність цієї гри буває така: посли стають спиною до ріпки і подають руки своїй парі назад, після чого намагаються підвести свого противника із землі.

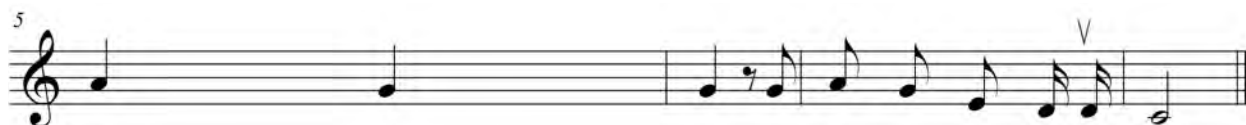
Українська народна гра «Регіт» (за А. Цьосем)

Всі стають по двоє, а попереду один — «регит». Регит співає:

Мелодія Є. Плющик

Го - рю, го - рю, па - ла - ю, ко - го люб-лю - спій-ма - ю!

Раз, два, три! Ос - тан - ня па - ра ле - ти!

Остання пара біжить, регит ловить. Кого спіймав, з тим стає у пару, а той, хто лишився, — буде регітом. Якщо регит нікого не спіймав, ця пара, що тікала, стає попереду, а регит лишається, аж поки когось не зловить.

Український народний хоровод-пісня «Тіштесь, діти»

Тіш тесь, ді ти, дав Бог жни ва, за ро ди ла

збі же ни ва жи то, греч ка і пше ни ця, бу де

хліб і па ля ни

1. Тіштесь, діти, дав Бог жнива,
Зародила збіже нива —
Жито, гречка і пшениця,
Буде хліб і паляниця.

2. Буде каша й бараболя,
А все, діти, з того поля,
З того поля батьківського,
Де полилось поту много.

Українська народна гра «Тягти бука» (за А. Цьосем)

У грі беруть участь два хлопці. Вибирають посередника, який слідкує за дотриманням правил. Учасники сідають на підлогу або на землю, впираються підошвами один в одного, беруться за міцну палицю і тягнуть її. Кожний намагається відірвати суперника від землі і перекинути через себе.

Правила гри:

1. Тягти палицю починають за сигналом посередника.
2. Переможцем вважається той, хто зумів заставити суперника відірватися від землі або випустити палицю з рук.

Український народний хоровод «Тинок» («Плету, плету лісочку»)

Виконавці — дівчата та хлопці. Вони стають один за одним в ряд. Руки виконавців опущені і з'єднані між собою. У першого виконавця з ряду, якого називають ведучим, і в останнього вільні руки знаходяться на талії.

З 1-го по 26-й такти мелодії першої строфи на слова:

Плету, плету лісочку	Огірки-жовтяки,
Ситом, решетом;	Старайтеся, парубки.
Горе моє,	От вам лихо, не дівки,
Зіллячко підзелене.	В нас гірочки зелененькії
<i>Приспів:</i>	І в нас дівочки молоденькії.
Ой так, так сіють мак	Ой так, так сіють мак
І морковку, пастернак.	І морковку, пастернак, -

учасники хороводу заплітають «лісочку»: два виконавці, що стоять останніми в лінії з протилежного кінця від ведучого, піднімають вгору з'єднані руки, утворюючи «ворота».

Починаючи крок з правої ноги, учасники хороводу йдуть слідом за ведучим, який повертає праворуч і прямує до «воріт». У ці «ворота» він проводить весь ряд і йде на своє попереднє місце.

Передостанній учасник з ряду утворює «Ворота» і, не роз'єднуючи рук, іде за хороводом. Проходячи під рукою останнього учасника, він кладе ліву руку на своє праве плече. Одночасно праву руку з'єднує з лівою рукою виконавця, що йде перед ним, і піднімає вгору, утворюючи нові «ворота».

Так вони роблять протягом першої строфи (бажано, щоб за цей час пройшли під руками всі учасники хороводу, утворивши закінчену «лісочку». Коли ж учасників багато, то їх краще поділити на кілька груп).

З 1-го по 26-й такти мелодії другої строфи на слова:

Розплітаю лісочку	Огірки-жовтяки,
Ситом, решетом;	Старайтеся, парубки.
Горе моє,	От вам лихо, не дівки,
Зіллячко підзелене.	В нас гірочки зелененькії
<i>Приспів:</i>	І в нас дівочки молоденькії.
Ой так, так сіють мак	Ой так, так сіють мак
І морковку, пастернак.	І морковку, пастернак, —

розплітають «лісочку» таким же способом, як її сплітали, тільки ідуть в протилежний бік.

Помірно

Пле ту, пле ту лісочку си том, ре ше том, го ре мо є зіл лях ко

7 під зе ле не. Ой, так, так сі ють мак і морков ку, пас тер нак, о гір ки

14 жов тя ки ста рій те ся, па руб ки. От вам ли хо, не дів ки, в нас гі роч ки

20 зе ле нень кі ї, в нїс воч ки мо ло день кі ї. Ой, так, так сі ють мак

25 і мор ков ку, пас тер нак.

Український народний танець «Триндичка» («А до мене Яків приходив»)

Масовий парний танець, в якому може брати участь необмежена кількість виконавців. Усі розділяються на окремі групи по дві пари кожна: одна пара (дівчина і хлопець) з'єднує руки (дівчина ліву, а хлопець праву); друга пара кладе собі руки на талію. Учасники груп утворюють ряд «малих зірок», які розташовуються по колу.

I фігура (12 тактів)

На 1-12-й такти пара зі з'єднаними руками «довгунцем», притупуючи, йде по колу за рухом годинникової стрілки, а друга, виконуючи той же рух, йде в протилежному напрямку і на кожний такт обкручується навколо себе. Корпус виконавці тримають вільно, трохи похитуючись з боку на бік.

II фігура (12 тактів)

На 1-12-й такти всі пари повторюють рухи I фігури, але в іншому порядку: пара, що тримала руки на талії, з'єднує їх, а друга пара кладе руки на талію.

Примітка. У цій фігурі групи можуть рухатися також у протилежному напрямку (не за, а проти годинникової стрілки). В такому випадку в I фігурі на останню чверть 12-го такту учасники танцю швидко повертаються справа наліво на 180°.

Потім танець починають спочатку.

Швидко

Український народний танок-хоровод «Помощу кладочку»

Moderato

По-мо-щу кла-доч-ку вер-бо-ву, вер-бо-ву, вер-бо-ву, вер-бо-ву.

1. Помощу кладочку

Вербову вербову, (2)

3. Ти, Марисю,
Зостанься, зостанься. (2)

2. Ой час, вам, дівчатка,
Додому, додому. (2)

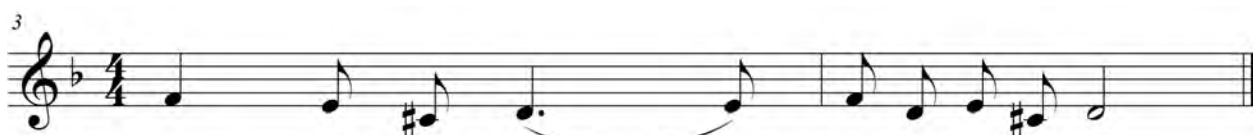
4. Прийде Микола –
Звінчайся, звінчайся. (2)

Український народний танець-хоровод «Питається мати дочки»

Ходою

Пи - та - єть - ся ма - ти доч - ки:
"Де по - сі - єм о - гі роч - ки?"

Гей, в'ють - ся, в'ють - - - - ся, роз - ви - ва - ють

1. Питається мати дочки:
«Де посієм огірочки?»

Приспів:

Гей, в'ються, в'ються,
Ся розвивають.

2. «Сіймо, мамцю, над водою,
Заскородим бороною».

Приспів.

3. Посіяли огірочки
Рівнесенько, в два рядочки.

Приспів.

4. Від морозів укривали,
Водицею поливали.

Приспів.

Українська народна гра «Просо» (за А. Цьосем)

Вибирається «хазяїн», який стає збоку. Решта дітей, узявшись за руки, стають в ряд. «Хазяїн» з палицею в руках підходить до крайньої дівчинки в ряду і говорить:

— Дівко, дівко, наймись до мене просо жати.

— А яке воно?

— Отаке! — показує вище голови.

— Не дістану.

— А отаке! — показує нижче коліна.

— Не нагнусь.

— А заміж?

— Хоч зараз.

З цими словами вона кидає руку сусідки і біжить попід піднятими руками всього ряду до кінця, а «хазяїн» до кожної з ряду і кожну переганяє на інший край ряду. Після цього «хазяїном» стає інший і гра продовжується.

Українська народна гра «Панас»

У грі бере участь обмежена кількість хлопців та дівчат. За бажанням хтось стає Панасом, йому зав'язують очі хустинкою, виводять на середину площі і звертаються з такими словами:

— Панасе, Панасе! На чому стоїш?

— На камені!

— Що продаєш?

— Квас!

— Лови курей, та не нас!

Панас починає ловити і кого з граючих спіймає, той стає Панасом.

Українська народна гра «Пошивай» (за А. Цьосем)

Гравці сідають на землю колом, обличчям до центру. Один сідає посередині — «на піч». Ті, що сидять у колі, передають один одному під коліна м'яч, а той, хто сидить «на печі», намагається захопити його. Якщо йому це не вдається, всі схоплюються і тікають, а він намагається вдарити когось м'ячем. Побитий сідає «на піч», а його попередник — у коло, і все повторюється. Коли буде промах, усі залишаються на своїх місцях.

Інколи діти, граючись, промовляють: «Ший— ший, пошивай, тільки нас не гай! « Звідси і назва гри.

Український народний хоровод «Пташка»

Виконавці — діти. Вони стають у коло обличчям до центру. По середині кола крейдою накреслюють невеличке коло: це «гніздо».

Визначають заздалегідь двох учасників, яких називають «пташкою» та її «матір'ю». «Пташка» сідає в гніздо, а «мати» метушливо бігає навкруги гнізда і удає, що клює мак.

З 1— го по 2— й такти мелодії на слова:

— Пташко маленька, де твоя ненька? —

звертаючись до пташки, учасники хороводу стоять на місці і співають.

З 3— го по 4— й такти мелодії на слова:

Пішла в поле. О! вертається, —

«пташка» співом відповідає на запитання учасників хороводу. Під час відповіді вона піднімається на півпальці обох ніг і кивком голови та витягнутою правою рукою вказує напрямом, звідки йде «мати».

З 5-го по 12-й такти мелодії на слова:

На маківці сиділа,
Дрібний мачок дзьобала.
Дзьоб, дзьоб, дзьобанець,
Ходи, пташко, у танець, -

махаючи руками, наче крилами, влітає «мати», співаючи, стає обличчям до «пташечки» і подає їй навхрест руки. Потім «дрібнушками» крутиться разом з нею.

З 13-го по 16-й такти мелодії на слова:

Цок-цок, цоки-цок,
Цоки, цоки, цок, цок, цок, -

виконавці, які стоять у колі, розподіляються на пари і гойдаються з боку на бік або ж, узявшись під праві руки, обертаються на місці за рухом годинникової стрілки.

Швидко

Мати

О верта-ється. На ма-ків-ці си-ді-ла, дріб-ний ма-чок дзьо-ба-ла.

Дзьоб, дзьоб, дзьоб-ба-нець, хо-ди, пташ-ко, у та-нець, цок, цок,

Українська народна пісня-гра «Ведмедик і лісові звірята»

1. Хто то спить під дубком,
Ще й накритий кожушком?
Цс-с-с!

3. Стережіться, бо той гість,
Як устане, всіх поїсть.
Цс-с-с!

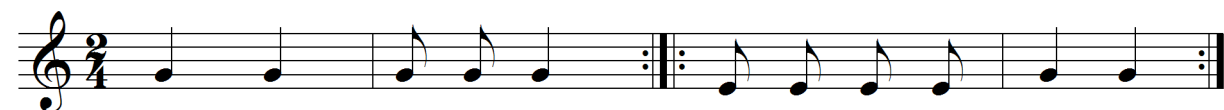
2. Тихо, тихо, не будіть,
То напевно, спить ведмідь.
Цс-с-с!

4. Ой рятуйтесь від біди,
Утікайте, хто куди!

Українська народна пісня-гра «Веребей» (за А. Цьосем)

Діти стають колом, на середині веребей. Коло швидко рухається, всі співають, плескаючи в долоні:

Мелодія Є. Плющик

Киш, киш, ве - ре - бей, мо - ї ко - но - пель - ки,
Не клюй ко - но - пель. дріб ні. зе - ле - нень - кі.

у вір - чи - ки в'ють - ся брать-ся не да - ють - ся.
са - ме не бе - руть - ся,

Веребей кидається до дітей, котрі утворили коло, вони розбігаються, поки він когось зловить. Тоді той, кого спіймано, стає веребеєм. Гра починається спочатку.

Український народний хоровод «Ой Василю (Василино)»

Виконавці — дівчата та хлопці (можуть бути і діти). Вони утворюють півколо і стають обличчям до центру (може бути також ряд або гурт). Одного з учасників, якого називають Василем, вибирають заздалегідь і відсилають на таку відстань, щоб він не міг почути, про що домовляються решта виконавців. Ті, що залишаються в півколі, сходячись, утворюють гурт і загадують яку-небудь роботу (наприклад шиття, рубання дров, косіння, забивання цвяхів тощо) або яку-небудь відому гру.

Вони стають у вихідне положення (півколо) і починають співати. В цей час до них підходить Василь. Співаючи, вони імітують ту роботу чи гру, яку повинен відгадати Василь.

Якщо учасники, зійшовшись до гурту, домовились імітувати шиття, то, повернувшись у своє вихідне положення, з *1-го по 2-й такти* мелодії вони двома (великим і вказівним) пальцями лівої руки справа з сорочки виймають голку і руку з голкою піднімають на рівень очей. Після цього великим і вказівним пальцями правої руки всилають нитку в вушко голки. Всиливши нитку, тими ж пальцями правої руки з лівої сторони лівої руки беруть засилений кінець нитки і, відводячи руку праворуч, протягують нитку крізь вушко голки.

На *3-й такт* мелодії лівою рукою на правій стороні грудей втикають голку в сорочку.

На *4-й такт* мелодії обома руками прямо перед собою беруть начебто зі стола чи стільця уявну матерію і згортають її. Потім беруть її лівими руками.

На *5-й такт* мелодії виймають голку з ниткою, а на *6-7-й* — шиють: на «раз» втикають голку з ниткою, а на «два» витягують її рукою в правий бік. Так повторюють двічі.

На *8-й такт* мелодії на «раз» відкушують нитку, а на «два» втикають її в сорочку на грудях з правого боку.

З *9-го по 16-й такти* повторюється все те, що виконували з 1-го по 8-й такти мелодії.

Все це спостерігає Василь.

Після закінчення пісенної строфи виконавці зупиняються і з цікавістю чекають, чи відгадає Василь, що вони зображали руками. Якщо він вигукне: «Шили!», учасники всі разом відповідають: «Славно!» — і вибирають іншого Василя.

Його відсилають, а самі знову, як і в перший раз, сходяться до гурту і загадують іншу роботу, наприклад, рубання дров. У такому випадку, співаючи, всі повертають корпус, одночасно нахилиючись донизу, начебто беруть за топорище сокиру, яка лежить справа. Сокиру беруть так: правою рукою по середині топорища, а лівою — за кінець його. Потім заносять уявну сокиру вгору над головою і починають, щораз змахуючи, рубати дрова.

З *1-го по 2-й такти* мелодії беруть сокиру.

З *3-го по 4-й такти* мелодії повільно піднімаючи сокиру з землі, заносять її вгору над головою.

З 5-го по 8-й рубають дрова (на кожний такт ударяють і піднімають сокиру. Так роблять чотири удари). На останню чверть 8-го такту сокиру кладуть справа від себе.

З 9-го по 10-й такти мелодії тильною стороною кисті правої руки начебто витирають спітніле чоло.

З 11-го по 12-й такти, поплывуючи на руки (спочатку на ліву, а потім на праву), знову беруть сокиру і піднімають її над головою.

З 13-го по 16-й такти мелодії знову рубають дрова чотири рази підряд. На останню чверть 16-го такту кладуть сокиру на землю і чекають відповіді Василя.

Він, відгадавши, вигукує: «Рубали дрова! ». Всі одночасно відповідають: «Славно!» — і починають все спочатку: вибирають іншого Василя і відсилають його від себе.

Півколо сходиться до гурту, і всі загадують іншу роботу, наприклад, косіння. Всі учасники, крім Василя, повертаються у попереднє вихідне положення і починають імітувати роботу.

З 1-го по 7-й такти мелодії учасники пританцьовують на місці, співаючи. Вони виконують «малий тинок», починаючи з правої ноги в правий бік.

На 8-й такт роблять «потрійний притуп», починаючи його з лівої ноги.

З 9-го по 15-й такти мелодії всі учасники, імітуючи косіння, невеликими кроками рухаються в напрямку до Василя (звужуючи півколо).

Косіння виконують так: праві руки опускають вниз, відводячи їх від корпусу, ліві руки знаходяться перед корпусом на рівні грудей. Кисті обох рук стиснуті в кулаки так, начебто тримають ручку коси. Повертаючи корпус направо, одночасно роблять невеликий крок вперед правою ногою.

На «раз» повертають корпус праворуч, одночасно ступаючи правою ногою трохи вперед; на «два» різко переносять корпус ліворуч, приставляючи ліву ногу до правої. Так роблять (косять) сім разів.

На 16-й такт, виконуючи «потрійний притуп», який починають з правої ноги, оточуючи Василя.

"Ой, Ва си лю то ва ри шу, нуж бо глянь ти на нас. А як не вга
Чи вга да єш, то ва ри шу, я ка пра ця у нас?"

да єш, бу де мо смі я тись, бу дем з тебе, то ва ри шу, три дні ре го татись."

Український народний танець «Весну закликати»

Виконавці — дівчата і хлопці. Вони стають у коло попарно обличчям один до одного.

З 1-го по 6-й такти мелодії першої строфи на слова:

Благослови, мати,
Весну закликати (2), —

виконавці роблять уклін одне одному, потім повертаються на 180° (хлопець через ліве плече, дівчина — через праве).

З 7-го по 8-й такти мелодії на слова «зиму проводити» вони роблять уклін тим, хто стоїть навпроти. На кінець 8-го такту, повернувшись обличчям до центру, вони беруться за опущені вниз руки.

З 1-го по 4-й такти мелодії першої строфи на слова:

Благослови, мати,
Весну закликати, —

танцюристи, починаючи з правої ноги, простим кроком прямують до центру (звужуючи коло). На кінець 4-го такту роблять уклін обличчям до центру.

З 5-го по 8-й такти на слова:

Весну закликати,
Зиму проводити, —

простим кроком, який починають з правої ноги, відходять назад (спиною), розширюючи коло.

З 1-го по 8-й такти мелодії першої строфи іншого тексту:

Вийди, вийди, козлику,
Вийди, вийди рано (2),
Вийди погуляємо, —

танцюристи, тримаючись за руки («ланцюжком»), йдуть «перемінним кроком» з правої ноги по колу проти годинникової стрілки. Одночасно в центр кола вбігає хлопець. Спина й голова його закриті кожухом, вивернутим шерстю назовні. Юнак зображає «козлика».

З 1-го по 4-й такти мелодії другої строфи на слова:

Та скажи нам, козлику,
Як дівоньки скачуть, —

всі продовжують рухатись по колу, але співають тільки хлопці. «Козлик» в середині кола скаче на місці.

З 5-го по 8-й такти мелодії на слова:

Ой так хорошенько,
Ой так приятненько, —

всі продовжують рухатись по колу, але співають тільки дівчата. «Козлик» скаче по колу проти руху хороводу.

З 1-го по 4-й такти мелодії третьої строфи на слова:

Козлику, обернися,
З котрою панною обнімися, -

учасники хороводу виконують все, що робили з 1-го по 4-й такти другої строфи. «Козлик» у центрі кола повертається то праворуч, то ліворуч, то навкруги себе, ніби виглядає дівчину.

З 5-го по 8-й такти мелодії на слова:

Хоч з старою,
Хоч з малою,
Хоч з дівчиною молодою, -

всі співають, продовжуючи рухатись по колу. Наприкінці останнього такту зупиняються і стають обличчям до центру. Юнак, який зображав «козлика», підбігає до однієї з дівчат і, ставши навпроти неї, знімає кожуха та кидає його на землю. Дівчина виходить до юнака. Він правою рукою бере її за талію, а вона кладе ліву руку йому на праве плече. Вільні руки — на талії.

В такому положенні дівчина і юнак, вийшовши на середину кола, танцюють «Гопак». Всі інші на місці притоптують і плещуть у долоні.

Після закінчення танцю солісти стають у коло парами, і хоровод починається спочатку. «Козлика» зображає хлопець, з яким дівчина танцювала в середині кола. Хоровод повторюється кілька разів. Щоразу танцюристи просуваються по колу в протилежну сторону.

Помірно

6

Пожвавлено

11

Measures 11-16. Treble clef: 11: eighth-note chords; 12: eighth-note chords; 13: eighth-note chords; 14: half-note chord; 15: eighth-note chords; 16: half-note chord. Bass clef: 11: eighth-note chords; 12: eighth-note chords; 13: eighth-note chords; 14: eighth-note chords; 15: eighth-note chords; 16: eighth-note chords. Measure 15 has a repeat sign in the bass.

17

Measures 17-22. Treble clef: 17: eighth-note chords; 18: eighth-note chords; 19: eighth-note chords; 20: eighth-note chords; 21: eighth-note chords; 22: half-note chord. Bass clef: 17: eighth-note chords; 18: eighth-note chords; 19: eighth-note chords; 20: eighth-note chords; 21: eighth-note chords; 22: eighth-note chords. Measure 21 has a repeat sign in the bass.

23

Measures 23-28. Treble clef: 23: eighth-note chords; 24: eighth-note chords; 25: eighth-note chords; 26: eighth-note chords; 27: eighth-note chords; 28: half-note chord. Bass clef: 23: eighth-note chords; 24: eighth-note chords; 25: eighth-note chords; 26: eighth-note chords; 27: eighth-note chords; 28: eighth-note chords. Measure 27 has a repeat sign in the bass.

29

Measures 29-34. Treble clef: 29: eighth-note chords; 30: eighth-note chords; 31: eighth-note chords; 32: eighth-note chords; 33: eighth-note chords; 34: half-note chord. Bass clef: 29: eighth-note chords; 30: eighth-note chords; 31: eighth-note chords; 32: eighth-note chords; 33: eighth-note chords; 34: eighth-note chords. Measure 33 has a repeat sign in the bass.

35

Measures 35-40. Treble clef: 35: eighth-note chords; 36: eighth-note chords; 37: eighth-note chords; 38: eighth-note chords; 39: eighth-note chords; 40: half-note chord. Bass clef: 35: eighth-note chords; 36: eighth-note chords; 37: eighth-note chords; 38: eighth-note chords; 39: eighth-note chords; 40: eighth-note chords. Measure 39 has a repeat sign in the bass.

Український народний хоровод «Воротар»

Виконавці — дівчата і хлопці (можуть бути і діти). На середину майдану стає воратар, а біля нього два хлопці, які тримають руками хустку або стрічку, утворюючи «ворота». По обидва боки «воріт» стають півколом хлопці, плечима один до одного. Навпроти «воріт» стають дівчата у такий спосіб: одна за одною, щоб переходити справа від «стінки» хлопців, через «ворота», до лівої стінки (поза воротами).

Усі учасники, стоячи на місці, співають хороводну пісню. Після цього відчиняються «ворота», і дівчата пробігають крізь них, зберігаючи попереднє положення. Коли вони повертаються назад, «ворота» зачиняються перед останньою дівчиною. Так повторюється чотири рази. Затримані дівчата стають біля хлопців з хусткою (дві дівчини стають обличчям до хлопця, що стоїть справа, а дві дівчини стають обличчям до хлопця, що стає зліва, причому перші дівчини стоять перед хлопцями, а другі — ніби за спиною). За п'ятим разом «ворота» за знаком «воротаря» зачиняються і затримують усіх дівчат. Тоді дівчата, що стоять по обидва боки «воріт», швиденько підбігають і намагаються їх відчинити. Решта дівчат з кулаками кидаються на «воротаря», щоб покарати його за зухвалий наказ. Але на допомогу «воротареві» приходять хлопці. Хоровод закінчується метушнюю і веселим сміхом.

Стримано

Дівчата

Хлопці

Ой ти, во - ро та - ронь-ку, від - чи - ний во - ро - тонь-ка. Чо - гось__ нас з го -

ри кли-чуть?__А що нам за дар ве-зуть? Ми вас з го-ри__ кли-че-мо, ми вам да-ри

Дівчина одна

ве - зе - мо. Зо - ло - те - є__ зер - нят-ко, край__ не - є ди - ти - нят-ко. А в чім те ди -

Воротар один

тя бро-дить? А в чім те ди - тя хо-дить? О - но__ хо - дить в ат - жа-сі

Український народний хоровод «Шум»

Виконавці — дівчата. Вони утворюють коло і стають обличчям до центру. Двох із учасниць (ведучих) визначають заздалегідь (ведуча «А» і ведуча «Б»).

З 1-го по 8-й такти мелодії першої строфи на слова:

Ой нумо, нумо,
Заплетемо Шума,
Шума заплетемо,
Гуляти підемо, —

учасниці хороводу беруться за руки і, починаючи крок з правої ноги, йдуть проти руху годинникової стрілки. На останню чверть 8-го такту всі разом повертаються в протилежний бік.

З 1-го по 8-й такти мелодії другої строфи на слова:

Ой Шум ходить,
По воді бродить,
А Шумиха
Рибу ловить, —

учасниці хороводу, починаючи крок з лівої ноги, йдуть за рухом годинникової стрілки.

На останню чверть 8-го такту ведучі роз'єднують руки і кладуть їх на талію (ведуча «А» — праву, а ведуча «Б» — ліву).

З 1-го по 8-й такти мелодії (які повторюються двічі) третьої та четвертої строф на слова:

Що наловила	Зажди, доню,
То пропила,	До суботи,
Дочці сукні	Куплю сукню
Не купила (не справила).	Ще й чоботи, —

ведуча «А», стоячи на місці. Піднімає вгору руку, з'єднану з рукою дівчини, яка стоїть поряд. Вони утворюють «ворота». Ведуча «Б» проходить через «ворота» і завертає за плечима ведучої «А» назад праворуч, тобто в той бік, з якого вона щойно йшла. Рухаючись півколом праворуч, ведуча «Б» зустрічається з ведучою «А» і подає їй праву руку. Утворюється так зване «вивернуте» коло (дівчата стають спиною до центру кола). Ті ж дівчата, які утворюють «ворота», весь час стоять на місці.

З 1-го по 8-й такти мелодії (які повторюються двічі) п'ятої та першої строф на слова:

— Зажди, доню,
До неділі,
Підем, доню,
На весілля.

Ой нумо, нумо,
Заплетемо Шума,
Шума заплетемо,
Гуляти підемо, —

учасниці хороводу надають «вивернутому» колу попереднього вигляду. Ведуча «Б» веде за собою дівчат за спину «А», проходить під «ворітьми», обходить за спиною «А», повертається на своє попереднє місце і знову подає праву руку ведучій «А». На цьому кінчають хоровод.

Швиденько

Ой ну- мо, ну- мо, за- пле- те- мо Шу- ма,
Шу- ма за- пле- те- мо, гу- ля- ти пі- де- мо.

Українська народна пісня-хоровод «Дружба» (із галицької збірки «Гайлі-ки» І. Юцишина)

Повільно *mf*

Ой зій-шло, зій- шло три зі-роньки яс- них - три дів- чин-ки
крас- них. Ой я- во- ре, я- ві- ронь- ку зе- ле- нень- кий.

Ой зійшло, зійшло три місяці ясних –
Три хлопчики красних.
Ой яворе, явіронуку зелененький.
Одна дівчинка, немов квіточка, –
Красна Марусенька.
Ой яворе, явіронуку зелененький.

Один парубок, немов віночок, —
Красний Іваночок.
Ой яворе, явіроньку зелененький.
А на Марусеньці, на красній квіточці,
Зі Львова віночок.
А хто ж його дарував? — Іваночок.
А на Іваночку, на краснім віночку,
Вишита сорочка.
А хто її вишивав? — Марусечка.

Українська народна гра «Дзвіночок» (за А. Цьосем)

Грають утрьох. Двоє беруться за руки, а третій падає на зачеплені руки, щоб їх розірвати. Як розірве, то ті двоє втікають, а він їх ловить. Кого спіймав, той його замінить. А він стане у парі.

Українська народна гра «Двоє — мало, третій — лишній» (за А. Цьосем)

Діти стають у круг по двоє, один за одним. Одна пара бігає: один тікає, а другий його доганя. І намагається торкнутися. Втікач стає попереду якоїсь пари і той, що опинився ззаду третім, мусить тікати.

Якщо гравець, що доганяє, торкнеться гравця, що тікає, тоді вже перший тікає, а другий починає його доганяти.

Українська народна пісня-хоровод «Дрібушечки» (за А. Цьосем)

Діти стають у коло й, побравшись за руки, ходять то в один, то в другий бік, співаючи

*Українська народна пісня
в обробці Я. Степового*

Allegretto

Дрі-бу, дрі-бу, дрі-бу-шеч-ки, на-їв-ши-ся пет-ру-шеч-ки,

на-їв-ши-ся ло-бо-ди, га-ла, га-ла до во-ди.

2. Дрібу, дрібу, дрібушечки, погубили черевички;
Туди, сюди, до води, шу, шу, шу, он — туди!

В середині кола пара або дві пари дітей крутяться то вправо, то вліво, міцно тримаючись навхрест. Тіло вигинається дещо назад, ступні ніг разом, ноги в колінах не зігнуті.

Пізніше на середину кола по черзі виходять інші пари.

Можуть одночасно крутитися дві пари дітей. Тоді одна пара тримається за руки навхрест зверху, а друга — знизу.

Український народний хоровод «Заїнько»

Виконавці — дівчата. Вони стають у коло обличчям до центру. Заздалегідь вибрана учасниця, яку називають «Заїнько», виходить в середину кола.

З 1-го по 3-й такти мелодії першої строфи на слова:

Заїнько, за голівоньку! —

учасниці хороводу, які стоять у колі, нахиляючись вперед і простягаючи зігнуті в ліктях руки перед собою нижче рівня плечей, співають, звертаючись до «Заїнька». Засмучений «Заїнько» оглядає учасників хороводу, береться обома руками за голову, вдаючи, що вона болить.

З 4-го по 7-й такти мелодії приспіву на слова:

А нікуди заїнька

Ані вискочити, —

дівчата всі разом розводять руки в сторони і з'єднують їх з руками учасниць, які стоять другими від них.

«Заїнько», підстрибуючи, бігає по колу, ніби шукаючи отвір, крізь який можна було б вискочити.

З 8-го по 11-й такти мелодії приспіву на слова:

А нікуди заїнька

Ані виглянути, —

учасниці хороводу, роз'єднуючи руки, піднімають їх угору, долоні направлені до центру кола. Піднімаючи руки, вони стають на півпальці. «Заїнько» в цей час, підстрибуючи, підбігає до кого-небудь з учасниць хороводу і намагається виглянути з кола.

З 12-го по 18-й такти мелодії приспіву на слова:

Тут городи все турецькії

Тут замочки все німецькії, —

дівчата, взявшись за руки і починаючи крок з правої ноги, йдуть по колу проти руху годинникової стрілки.

«Заїнько» в цей час пританцьовує, щоб відвернути увагу учасниць, які знаходяться в колі. Потім раптово кидається в той чи інший бік, щоб вирватися з кола. Але його щоразу затримує коло учасниць, які присідають за ходом руху. Засмучений «Заїнько» вибігає в центр кола. На кінець останньої чверті 18-го такту виконавиці, які знаходяться в колі, зупиняються і стають у вихідне положення.

З 1-го по 3-й такти мелодії другої строфи на слова:

Заїньку та ушиці болять, —

учасниці хороводу роблять півоберта, стаючи правим плечем до центру кола. Одночасно вони прикладають кисті рук із складеними докупі пальцями (долонями назовні) до голови над вухами. «Заїнько» в цей час береться руками за вуха, згинається, що у нього болять вуха.

З 4-го по 18-й такти мелодії приспіву повторюється все те, що робилось у першій строфі.

З 1-го по 3-й такти мелодії третьої строфи на слова:

Заїньку та плечиці болять, —

дівчата кладуть навхрест руки на свої плечі і, похитуючись з боку в бік, стоять на місці.

«Заїнько» теж кладе навхрест руки собі на плечі і, трохи зігнувшись, шкутильгаючи ходить по колу.

З 4-го по 18-й такти мелодії приспіву — те, що й на слова першої строфи.

З 1-го по 3-й такти мелодії четвертої строфи на слова:

Заїньку рученьки болять, —

учасниці хороводу погладжують руки: спочатку правою ліву, а потім лівою праву.

«Заїнько» в цей час, опутивши голову, теж гладить собі руки.

З 4-го по 18-й такти мелодії приспіву — те, що й на слова першої строфи.

З 1-го по 3-й такти мелодії п'ятої строфи на слова:

Заїньку та колінця болять, -

учасниці, стоячи на місці, співають, а «Заїнько», поклавши руки на коліна і зігнувшись, переступає з ноги на ногу.

З 4-го по 18-й такти мелодії приспіву — те, що й на слова першої строфи.

З 1-го по 3-й такти мелодії шостої строфи на слова:

Заїньку, скоки в боки, —

виконавиці, плескаючи в долоні, стоять на місці. А «Заїнько» кладе руки на талію і підстрибує на обох ногах. Вираз обличчя веселий, життєрадісний.

З 4-го по 18-й такти мелодії приспіву — те, що й на слова першої строфи.

З 1-го по 4-й такти мелодії сьомої строфи на слова:

Заїньку, хоч обернися, —

учасниці хороводу виконують все те, що й на слова першої строфи, а «Заїнько», тримаючи руки на талії, швидко два-три рази обертається навколо себе.

З 4-го по 18-й такти мелодії приспіву — те, що й на слова першої строфи.

З 1-го по 3-й такти мелодії восьмої строфи на слова:

З дівонькою хоч обнімися, —

дівчата, стоячи на місці, співають, а «Заїнько», підстрибуючи, підбігає. До однієї з виконавиць і, взявши її за руки, кружляє разом з нею. Ця дівчина стає новим «Заїнько».

З 4-го по 18-й такти мелодії приспіву — те, що й на слова першої строфи.
Потім хоровод починає все спочатку.

Помірно

Швидко

За- їнь-ку за го- лі- вонь- ку! А ні- ку-ди за- їнь- ку
а ні- ку-ди за- їнь- ку

а- ні вис- ко- чи-ти. Тут го- ро-ди все ту- рець- кі- і,
а- ні ви- гля- ну-ти.

тут за- моч- ки все ні- мець- кі- і.

Українська народна гра «Дзвін» (за А. Цьосем)

Грає десять і більше дітей. Стають у коло, тримаються за руки, а один — посередині (дзвін). Він схиляється, закриває руками обличчя і питає:

- Чиї це ворота?
- Попові.
- А це чиї?
- Дякові.
- А це чиї?
- Паламареві.
- А це чиї?
- Старостові?
- А це чиї?
- Кумові.
- А це чиї?
- Перепеличині.

Коли є ще учасники, то вони імпровізують ще щось. Дзвін підходить до яких-небудь воріт і просить:

- Пустіть мене!
- Не пустим!

Іде до протилежного боку:

- Пустіть мене!
- Не пустим!

Підходить навхрест ще до двох-трьох воріт, і скрізь те саме.

- Не пустим!
- Бий, дзвоне, бий! Хмару розбий!

Співає дзвін і з силою б'ється у ворота в усіх напрямках, поки не прорветься і тікає. Двоє, ті, де прорвався дзвін, біжать доганяти. Хто піймає, то буде «дзвоном», і гра починається спочатку.

Українська народна гра «Дзвіночок» (за А. Цьосем)

Грають утрюх. Двоє беруться за руки, ва третій падає на зачеплені руки, щоб їх розірвати. Як розірве, то ті двоє втікають, а він їх ловить. Кого спіймав, той його замінить. А він стає у парі.

Українська народна пісня-гра «Яструб і курчата» (за А. Цьосем)

За загальною згодою діти поміж себе вибирають «квочку», «Яструба» і «бабусю». Всі інші курчата.

Діти в'яжуть колесо, обвивають квочку, весело співають, присідають і квокають:

Мелодія Є. Плющик

За- га- да- ла ба- бу- сень- ка та й за- ба- га-
Під- си- па- ла ку- ря- точ- ку, щоб ви- ве- ла

ті- ти, кво- кво, куд- ку- дах,
ді- ти, кво- кво, куд- ку- дах.

1. Ой пігнала бабусенька курточка пасти,
Сама сіла під тиночком куделючку прясти.
Дир, дир, дир... (Двічі)

2. Ой хмариться, туманиться, став дощ накрапати,
Стала баба курточка в хату заганяти:
Ціп, ціп, ціп... (Двічі)

3. А ще троє не загнала, ось яструб кружляє,
Гей урозтіч, курчаточка, вже яструб хапає,
Ох. Ох, ох... (Двічі)

Під часу другого куплету баба жене всіх курчаток на пасовисько. Всі присідають і ніби пасуться, а баба пряде.

Під час третього куплету всі дивляться вгору й розглядаються, чи хмариться, притупують ногами, перебирають пальцями й наслідують капання дощу.

Під час четвертого куплету яструб вилітає із гнізда. Курчата розбігається в різні сторони, яструб починає їх ловити. Як курчатко присяде, то не можна його хапати. Курчатко, що його яструб зловив, стає в новій яструбом.

Українська народна гра «Яструб» (за А. Цьосем)

Усі, крім «яструба», утворюють колону, взявши один одного за пояс або плечі. Направляючий запитує яструба, який перед ним:

- Тобі кого треба?
- Останнього!
- То лови його!

Яструб кидається до останнього, який намагається втекти протилежним боком колони і стати перед направляючим. Відбігати від ряду далі п'яти кроків не дозволяється. Спійманий стає яструбом, а колишній яструб — направляючим.

Українська народна пісня-гра «Їду, їду»

Д і й о в і о с о б и

Вершник

Реквізит:

паличка — «кінь» для Вершника, батіжок

Для всіх дітей, крім одного — Вершника — малюється крейдою на долівці невеличкі кружальця, які можна розмістити колом або розкидати по різних місцях кімнати на значній відстані одне від одного.

Починається пісня:

Їду, їду, батіжком коня підганяю,
На воронім коні вітра доганяю.
Як проїхав чисте поле, мусив з коня злізти
І коневі вороному мусив дати їсти.

Під ту пісню Вершник «їздить» по кімнаті на «коні» (на паличці), а дитячий гурт, взявшись за руки, ходить то в один бік, то в другий замкненим колом або рядочком з різними зигзагами та поворотами.

Наприкінці пісні Вершник стає на якесь кружальце, решта учасників гри розбігається по кімнаті: кожен шукає вільне кружальце, щоб стати в нього.

Хто лишився без кружальця, той бере паличку (коня) і батіжок у колишнього Вершника, виходить на середину кімнати, і гра починається знову.

П р и м і т к а. Музичний керівник або вихователь мусить пильно стежити, щоб діти, коли будуть шукати кружальця, не насли собі в тій метушні якоїсь травми.

Разом з тим треба заздалегідь попередити учасників гри, що під час біганини вони повинні дотримуватись таких правил: не нахилятися головою донизу, не штовхати один одного руками, не відбивати у товаришів уже зайняте місце.

Якщо гра проводиться на свіжому повітрі, то кружальця малюється чимось твердим на землі.

Слова і музика В. Верховинця

Швидко
mf

Ї- ду, і- ду, ба- тіж-ком ко- ня під-га- ня- ю, Як про- і- хав
на во- ро- но- му ко- ні віт- ра до- га- ня- ю. і ко- не- ві

6

чис- те по- ле, му- сив з ко- ня зліз- ти //
во- ро- но- му му- сив да- ти іс- ти.

1 2

Українська народна пісня-хоровод «Бурхлива річка»

в обробці Я. Степового — сл. Б. Грінченка

Allegretto

Бурх-ли-ва-я річ-ка вже кри-гу ла-ма-є, ве-се-ла вес-нян-ка да-

4

ле- ко лу- на- є. Сні- //ду- шу вли- ва- є.

1-4 5

4

1-4 5

1. Бурхлива річка
Вже кригу ламає.
Весела веснянка
Далеко лунає.

2. Сніги розтопились,
Злилися струмками,
Земля молодіє
І вкрилась квітами.

4. Гаї всі і луки
Піснями озвались,
Веселі проміння
З небес засміялись.

3. З чужої чужини
З далекого краю
Пташки прилетіли
До рідного гаю.

5. Весна молодая
Цвіте і пишає
І дужую силу
У душу вливає.

Українська народна пісня-гра «Барвінок» (за А. Цьосем)

Діти стають у два ряди, обличчям один до одного і співають:

Помірно

Там на го- рі бар-ві- нець, на до-ли- ні зе- ле- нець. По три гро-ші жін- ка,

Мо- і ми- лі па- ня- ноч- ки,
два та - ля- ри дів- ка. Па- ня- ноч- ки,
про- си- ли вас ма- ті- ноч- ки,
ма- ті- ноч- ки: по- сі- дай- те враз.

Мо- і ми- лі па- ня- ноч- ки,
два та - ля- ри дів- ка. Па- ня- ноч- ки,
про- си- ли вас ма- ті- ноч- ки,
ма- ті- ноч- ки: по- сі- дай- те враз.

3, 4, 5, 6, 7, 8, та 9-ту строфи співають так само, як другу, лише з тою зміною, що при кінці слів «просили вас матіночки» додають:

в 3-й строфі — поставайте враз!

4-й строфі — повклякайте враз!

5-й строфі — поставайте враз!

6-й строфі — затупайте враз!

7-й строфі — заплешіте враз!

8-й строфі — затанцюйте враз!

9-й строфі — засмійтеся враз!

Все, про що співають в пісні, діти обов'язково виконують. Підносять руки вгору, нахиляються і показують руками — на долині зелень, присідають і встають, вклякають на обидві ноги і встають, тупають ногами, плещуть у долоні, а вкінці танцюють і розбігаються.

Всі рухи потрібно виконувати по змозі точно і одночасно.

Українська народна гра «Блоха» (за А. Цьосем)

У цю гру грають п'ятеро хлопчиків. Вони розміщуються таким чином:

Хлопчик «3» ловить «2», «5» — ловить «1», «4» — ловить «3». Хто з них кого спіймає, стає на місце спійманого і гра продовжується.

Українська народна пісня-хоровод(гайку) «Жучок»

Andantino (Легким ходом)

1. Хо- дить Жу- чок по до- ли- ні, Грай, Жуч- ку,
а Жу- чи- ха по я- ли- ні.

грай, не- бо- же, най ти Пан- біг до- по- мо- же!

1. Ходить Жучок по долині,
А Жучиха по ялині.
Грай, Жучку, грай, небоже,
Най ти Панбіг допоможе!

3. А наш Жучок невеличкий,
А на Жучку черевички.
Грай, Жучку, грай, небоже,
Най ти Панбіг допоможе!

2. Ой ходить Жук по жучині,
А дівчина по ручині.
Грай, Жучку, грай, небоже,
Най ти Панбіг допоможе!

4. А наш Жучок, як пан, пан,
Одягнувся в куций жупан.
Грай, Жучку, грай, небоже,
Най ти Панбіг допоможе!

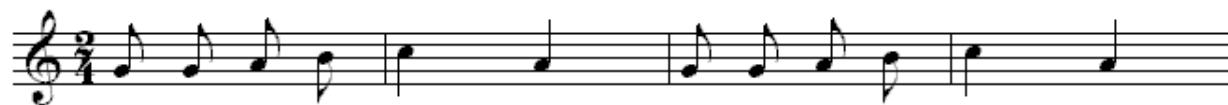
П р и м і т к а: Учасники шикуються у дві шеренги обличчям одна до одної. Їх руки перехрещені так, що по них можна ходити «мостом», який гойдається. Ходять по ньому бажаючи, сміливці. У шеренгах приспівують один за одним куплети пісні. Перемагають гравці, які перейшли по руках, утримавши рівновагу і не впали.

Українська народна гра «Жнива» (За А. Цьосем)

Діти в шерензі розраховуються на перший, другий, третій і шикуються в колону по три: другі номери стають першими, а треті — за другими, трійки повертаються направо (наліво) і розмикаються на 1-2 кроки. Всі співають:

Мелодія Є. Плющик

Весело, грайливо

Як діж- де- мо лі- та, то наж- не-мо жи- та,

по- ста- ви- мо в ко- пи та вда- ри- мо в го- пи.

Гоп, гоп, го- па- ка та вда- ри- мо в го- пи.

До слів «Як діждемо літа, то наждемо жита» всі згинаються і виконують рухи женців.

При словах «Поставимо в копи...» трійки з'єднуються в коло і, тримаючись за руки, підносять їх вгору.

При словах «Гоп, гоп...» всі опускають руки, беруться в боки й танцюють.

Українська народна гра «Жмурки» (За А. Цьосем)

Цю гру проводять у кімнаті, або в загородженому місці. Одному гравцю зав'язують очі, виводять на середину, тричі крутять його і питають:

- Бабо, бабо, на чому стоїш?

Баба відповідає:

- На бочці.

- Що в бочці?

- Квас.

- Лови гусей, та не нас.

Баба ловить. Кого спіймає, той буде жмуркою, і гра починається спочатку.

Українська народна пісня-гра «Бджоли»

(За В. Верховинцем)

Д і й о в і о с о б и

Б д ж і л к и — 12 — 16 осіб

К в і т к и — 4 особи

Опис гри

Посеред кімнати на певній відстані одне від одного малюються чотири маленькі кола — «вулики», в яких могли б спокійно стати по троє-четверо дітей.

Недалеко від кожного «вулика» «росте» якась квітка. Обрані на Квіток дівчатка витягують перед собою руки, склавши в долоні у вигляді пелюсток.

Інші діти стоять окремо групою або в широкому розірваному колі навкруг дійових осіб.

Спочатку усі декілька разів голосно співають: «Зум-м-м», а тоді починають перший куплет:

Зум-м-м.	Та то ж бджоли розмовляють,
Хто так ніжно-любо грає	Гомонять тихенько.
В вуличку маленькій?	Зум-м-м.

Під час виконання першого куплету Бджоли «вилітають» з вуликів і кружляють навколо них одна за одною, кожна бджолина сім'я біля свого вулика.

Під час співу другого куплета усі Бджоли з'єднуються в одне загальне коло і «літають» одна за одною навкруг усієї «пасіки».

Під час виконання третього куплета коло зупиняється і кожна Бджола кружляє (можна доріжкою-кружальцем) на своєму місці. На чергове «Зум-м-м» всі комашки «розлітаються», хто куди захоче.

Під час співу четвертого куплета бджолині сім'ї збираються кожна біля своєї Квітки і, «літаючи» навколо них, торкаються пелюсток, наче збирають мед.

На початку п'ятого куплета Бджоли знову утворюють загальне коло, кружляють в ньому кожна на своєму місці, а на останньому «Зум-м-м» (дитячий гурт може в цей час й застукотіти ногами, удаючи грім) «розлітаються» по своїх вуликах.

Дитячий гурт ще деякий час імітує хлюпотіння дощу і шум вітру, а коли настає тиша, Бджоли «розлітаються» з вуликів, обирають замість себе інших, і гра починається знову.

П р и м і т к а. Коли Бджоли кружлятимуть навколо себе, те ж саме можуть робити Квіточки і діти в колі.

Музика народна — слова В. Верховинця

Швидко

Зум-м-м. Хто там ніж-но-лю-бо гра-є в ву-лич-ку ма-
лень- кім? Та то ж бджо-ли роз-мов-ля-ють,

1. Зум-м-м!

Хто там ніжно-любо грає
В вуличку маленькій?
Та то ж бджоли розмовляють,
Гомонять тихенько.
Зум-м-м!

2. Про що вони розмовляють,
Гомонять тихенько
Про степи, квітками вкриті,
Про мед солоденький.
Зум-м-м.

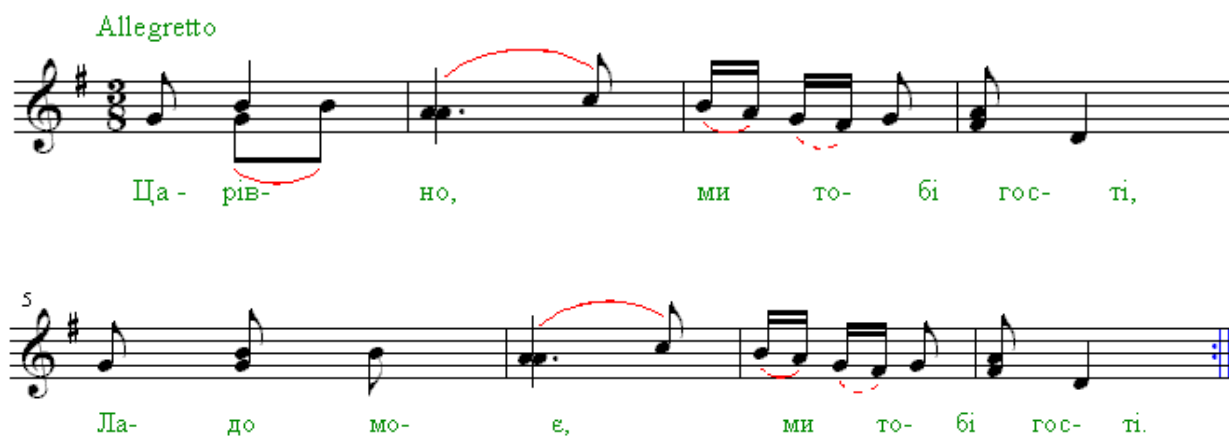
4. До світочків припадають
І медочку просять
І дарунок той солодкий
В вуличок відносять.
Зум-м-м.

3. А як сонечко засяє,
Вилітають бджоли
У степи, гаї зелені,
На квітчасте поле.
Зум-м-м.

5. А як часом з неба дощик
Стане накрапати,
Тоді мусять бджілки з поля
В вулики тікати.
Зум-м-м.

Українська народна пісня-хоровод «Царівна»

Співають два хори. Перший хор співає стоячи, другий — сидячи і ховаючи позад себе три вибрані дівчини. Після строфи «Царівно, ми поїдемо» перший хор віддається, потім знову вертається. Після строфи «Царівно, ми й заберемо» перший хор бере одну з дівчат, а словами «Бояре, їдьте здорові!» хоровод кінчається.

1. Царівно, ми тобі гості, Ладо моє, ми тобі гості.
2. Бояре, зачим ви гості? Ладо моє, зачим ви гості.
1. Царівно, за дівчиною, Ладо моє, за дівчиною.
2. Бояре, за якою? Ладо моє, за якою?

1. Царівно, ми за старшою. Ладо моє, за старшою.
(за середньою) (за середньою)
(за молодшою) (за молодшою)
2. Бояре, ще й не наряджена, Ладо моє, ще й не наряджена.
(вже й наряджена) (вже й наряджена)
1. Царівно, ми й не беремо, Ладо моє, ми й не беремо.
(ми й заберемо) (ми й заберемо)
2. Бояре, мит й не даємо, Ладо моє, ми й не даємо.
(ми й віддаємо) (ми й віддаємо)
1. Царівно, ми й поїдемо, Ладо моє, ми й поїдемо.
2. Бояре, їдьте здорові, Ладо моє, їдьте здорові.

Українська народна гра «У царя» (за А. Цьосем)

Гравці діляться на дві колони, кожна з них обирає собі царя. Царі вимірюються на палиці, причому, хто залишається зверху, той білий цар, а другий — турецький цар. Команда турецького царя шикуються у ряд і всі міцно тримаються за руки. Навпроти шикуються команда білого царя. При цьому царі стають один проти одного скраю своєї команди. Потім кожен з команди білого царя, починаючи від краю і закінчуючи самим царем, по черзі розбігається і намагається розбити руки якій-небудь парі серед противників. Якщо розіб'є, то відбиту частину забирає у полон і далі вона бере участь у грі вже на боці білого царя, а якщо не розіб'є — сам залишається в полоні у турецького царя.

Грають доти, поки з однієї з команд не заберуть усіх.

Українська народна пісня-гра «Господарство»

*Українська народна пісня
в обробці Я. Степового*

Moderato

Не знав добрий чо-ло-вік, як у сві-ті жи-ти, ку-пив со-бі ку-роч-ку,

4

щоб ся не жу-ри- ти. Як ку- роч-ка цю-ру-ру, те- пер же я не жу- ру.

4

Як качечка ках-ках-ках...
 Як курочка куд-ку-дах...
 Як гусочка ге-ге-ге...
 Як котик мав-мав-мав...
 Як собачка гав-гав-гав...
 Як овечка бе-бе-бе...
 Як кізонька ме-ме-ме...

Українська народна гра «Гарбуз» (За А. Цьосем)

За загальною згодою діти між собою вибирають гарбуза, диню, чотири огірочки, чотири буряки, квасолю, бараболю, морквицю й біб. Діти співають:

Обробка Я. Степового

Allegretto

Хо- дить гар- буз по го- ро-ду, пи- та- еть- ся сво- го ро- ду:

tr

3

"Ой чи жи- ві, чи здо- ро- ві всі ро-ди-чі гар-бу- зо- ві?"

3

1. Ходить гарбуз по городу,
Питається свого роду:
«Ой чи живі, чи здорові
Всі родичі гарбузові?»	4. Обізвалась морковиця,
Гарбузова сестриця:
«Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові».
2. Обізвалась жовта диня,
Гарбузова господиня:
«Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові».	5. Обізвались буряки,
Гарбузові свояки:
«Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові».
3. Обізвались огірочки,
Гарбузові сини й дочки:
«Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові».	6. Обізвалась бараболя,
А за нею і квасоля:
«Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові».

Діти беруться за руки в колі, ходять і співають перший куплет. Гарбуз виступає з кола, йде на середину, пританцьовує, похитуючись, і співає:

«Ой чи живі...»

Про кого в дальших строфах пісні співається, до того підходить гарбуз і виводить його на середину. Першу приводить диню й, побравшись з нею за руки, пританцьовує. Огірочки йдуть гусакон, зігнувшись убік. Буряки йдуть присідом. Бараболя виступає, пригнувшись, квасоля стрибає на пальцях. Морквиця стрибає на з'єднаних стопах ніг. При кінці виходить з повагою біб і всі обступають гарбуза та диню, які, обнявшись, весело танцюють.

Обізвався старий біб:
«Я іздержав увесь рід,
Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові. | Ти гарбузе, ти перістий,
Із чим тебе будем їсти?»
«Миску пшона, шматок сала,
От до мене вся приправа». |
|--|---|

Якість гри полягає в гуморі дітей, якщо вони зуміють влучно рухатися, комічно виголошувати слова, весело пританцьовувати до такту пісні.

Український народний хоровод «Голуб-голубочок»

Виконавці — діти. Вони стають у коло обличчям до центру. Один з них, якого вибирають заздалегідь, виносить у центр кола стілець і сідає на нього, підібгавши під себе нахрест ноги та склавши руки на грудях. Його називають «голубом». За ним стає інший учасник, якого також визначають заздалегідь і називають «дощик». Вибирається заздалегідь і третій учасник — «вітерець», який стає осторонь від них.

З 1-го по 8-й такти мелодії на слова:

Голуб-голубочок,
Сивий буркуночок,
Чого, сивий голуб,
В степу не буваєш? —

учасники хороводу, які утворили коло, взявшись за руки і починаючи крок з правої ноги, йдуть по колу проти руху годинникової стрілки. На останню чверть 8-го такту зупиняються.

З 9-го по 12-й такти мелодії, продовжуючи співати слова строфи далі:

В степу не буваєш,
Траву не колишеш? —

виносять руки перед собою і із сторони в сторони гойдають ними, імітуючи колихання трави.

Діти, які знаходяться в центрі хороводу, уважно прислухаються до того, про що співає хоровод.

На запитання учасників хороводу, які продовжують стояти на місці, «голуб» співом відповідає їм з *1-го по 4-й такти мелодії* на слова:

Рад би я літати,
Траву колихати.

З 5-го по 8-й такти мелодії на слова:

Буйний вітер віє,
Крильця зламає, —

«вітерець» та всі учасники хороводу дмухають, зображаючи вітер.

З 9-го по 12-й такти мелодії на слова:

Дрібен дощик сіє,
Очі заливає, —

«дощик» піднімає руки над головою «голуба» і ворушить розставленими пальцями, зображаючи дощ. Його наслідують всі учасники хороводу. В цей час «голуб» тильною стороною рук затуляє очі.

Учасники хороводу знову беруться за руки, починають крок з лівої ноги і, співаючи, йдуть за рухом годинникової стрілки.

З 1-го по 4-й такти мелодії на слова:

Як глянуло сонце
У ясне віконце, —

«голуб», усміхаючись, відводить кисті рук у сторони, відкриває очі і дивиться навколо.

З 5-го по 8-й такти мелодії на слова:

Полинув буйненький
За ліси, за гори, —

учасники хороводу, рухаючись, продовжують співати, а «вітерець» кілька разів рвучко обертається на місці і після того стрімко вибігає з кола.

З 9-го по 12-й такти мелодії на слова:

А дощик дрібненький,
А синєє море. —

виконавці продовжують співати, рухаючись, а «дощик», піднімаючи догори руки і розчепірівши пальці, ворухить ними і швидко біжить проти руху хороводу. На останню чверть 12-го такту хоровод зупиняється і, розступившись, пропускає «дощика». Після цього знову замикають коло.

Учасники хороводу з 1-го по 12-й такти мелодії на слова:

Голуб-голубочок,
Сивий буркуночок
До сонця піднявся,
З сонечком зрівнявся,
По степу літає,
Травицю гойдає, —

починаючи крок з правої ноги, йдуть проти руху годинникової стрілки. В цей час «голуб» підводиться зі стільця, розводить руки в сторони, наче розгортає крила, і, розмахуючи ними, на півпальцях бігає в довільному напрямку по колу.

Ходою

Го-луб- го- лу- бо- чок, си- вий бур- ку- но- чок,

5

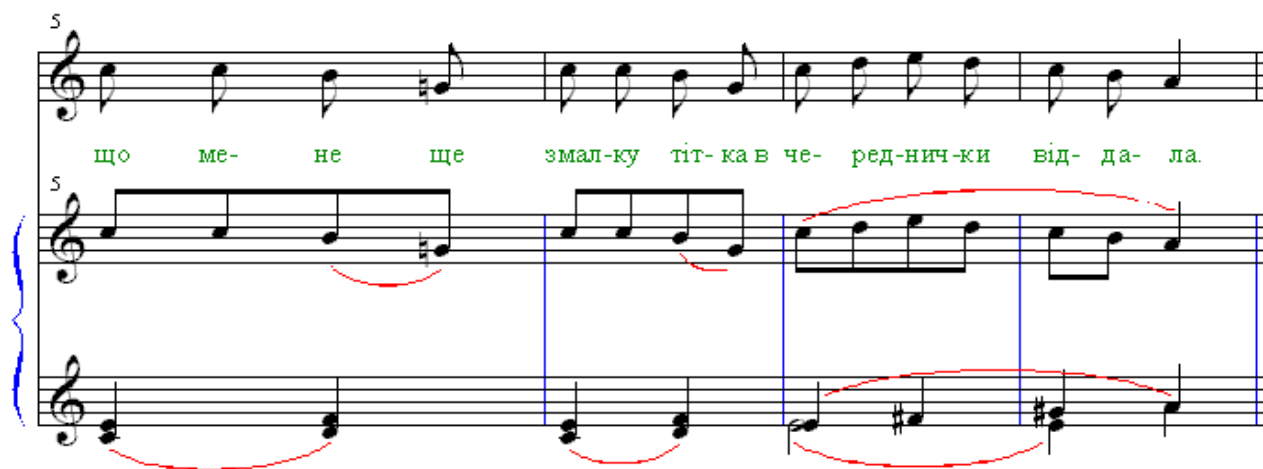
чо- го си- вий го- луб в сте- пу не бу- ва- еш, //
в сте- пу не бу- ва- еш, тра- ву не ко- ли- шеш?

Українська народна пісня-гра «Чередничка»

Обробка Я. Степового

Moderato

Го- мо- нять, що я си- ріт- ка і си- ріт- ко- ю зрос- ла,

2. От від ранку і до нічки
 Все пасу я теличок.
 Гей, телички, гей, телички!
 Час нам з вами у лісок!

3. Знаю я, що ви дровичі
 І, що тільки задивись, -
 Зараз ви в чужі ячмені,
 Піднялись і подались...

4. Вечір хилиться до нічки,
 світ тікає від очей...
 Гей, телички, гей, телички!
 Час додому нам, — гей-гей!

Українська народна гра «Чорний лицар» (за А. Цьосем)

Один стає посередині, а всі інші — в кінці грища. Завдання «Чорного лицаря» — ловити гравців, що перебігають з кінця в кінець. Йому не дозволено бігати за ними. Він ловить тільки по поперечній лінії грища, коли ті пробігають біля нього.

Усі промовляють:

Хоч грізний, Чорний лицарю,
 Та не нам,
 Нас багато, бач, зібралось,
 А ти сам.

Хоч і всі ви там зібрались,
 Сам я тут,
 Хоч на мене ви завіялись
 Вам не бути!

Сам нас, Лицарю, не зловиш,
 Хоч би що.
 Скорі ноги собі змориш
 На ніщо.

Ми не боїмось нічого,
 Ані раз!
 Ось побачиш, як втечемо
 Всі ураз!

Ти нас ловиш по одному
 Або два.
 Кукіль зловиш, та пшениці —
 Ні зерна.

Бо важке зерно пшеничне
 Перейде.
 Собі кукіль, Чорний лицар
 Забере!

Найвитриваліший гравець, що лишився не спійманим, стає Чорним лицарем.

Українська народна гра «Хвостач» (за А. Цьосем)

Учасники від найсильнішого до найслабшого, в одній шерензі беруться за руки. Найсильніший намагається розкручувати шеренгу в різні боки так, щоб від неї відкривалися гравці. Він перемагає тоді, коли шеренга повністю розформується.

Українська народна гра «Хвіст» (за А. Цьосем)

Хлопці беруться за хустки і обходять будову. Перший має лозину, якою намагається вдарити заднього, а той у свою чергу намагається уникнути ударів. Обидва повинні триматися за хустку. Кого вдарили, той стає другим за ведучим.

Українська народна гра «Хрещик» (за А. Цьосем)

Дівчата стають попарно, одна паза за другою, а попереду — одна дівчина, яка говорить:

- Горю, горю, пень!

Остання пара питає:

- Чого ти гориш?

- Красної дівки хочу.

- Якої?

- Тебе, пані молоді.

При цих словах остання пара розбігається, намагаючись з'єднатися попереду тієї, що «горить», та ловить когось з них. Якщо спіймає, то та, що залишилась без пари, починає «горіти», не спіймає — продовжує «горіти» та сама.

Українська народна гра «Щебетали горобці»

(За В. Верховинцем)

Д і й о в і о с о б и

Для першої сцени:

Г о р о б ц і — кілька осіб.

Р я б к о — собачка.

Для другої сцени:

Г о р о б ц і — багато дітей.

Б у р к о, Р я б к о, С і р к о — 3 собачки

Р е к в і з и т:

Для першої сцени: стіл. Для другої сцени: стільчики — кілька штук

Опис гри

С ц е н а п е р ш а

Діти — Горобчики стають один біля одного круг стола і співають пісню:

Щебетали горобці:

«Гей, ми хлопці-молодці!

Як насипле снігу,

Заб'ємось під стріху

Хоч тепла давно нема,	А як сонечко зійде,
Не лякає нас зима.	Наша пісня оживе.
Цінь-цвірінь,	Цінь-цвірінь,
Цінь-цвірінь.	Цінь-цвірінь.»

В першому та другому куплетах горобчики в ритмі пісні стукотять пальцями по столі, наче дзьобають зерно, і тихенько рухаються навколо стола.

На слова «цінь-цвірінь» тричі плескають у долоні (по одному оплеску на кожний склад).

Під кінець пісні із своєї схованки вибігає Рябко.

Сполохані Горобчики з вигуками «Фр-р-р!» «розлітаються» на всі боки, а Рябко біжить їм навздогін. Той, кого він зловить, стає новим Рябком, і гра починається спочатку.

С ц е н а д р у г а

В кімнаті розставлено кілька стільчиків на певній відстані один від одного.

Горобчики збираються по двоє чи по троє біля кожного стільчика і, виспівуючи пісню, ритмічно стукотять по них пальчиками та на «цінь-цвірінь» припліскують в долоні.

Під кінець пісні із своїх схованок вискакують три собачки — Рябко, Бурко й Сірко.

Горобчики з вигуками «Фр-р-р!» «розлітаються» на всі боки, а дехто вискакує на стільчик. На стільцях, мов на деревах, горобчики для собачок недосяжні.

Три спіймані Горобчики — це нові Рябко, Бурко й Сірко. Вони йдуть у схованки, і гра проводиться спочатку.

П р и м і т к а. Гра проходитиме значно цікавіше і жвавіше, коли Горобчики не знатимуть, звідки будуть вибігати Рябко, Бурко й Сірко.

Пісню «Щебетали горобці» (без гри) можна виконувати ще й тоді, коли учителеві (вихователі) потрібно, щоб діти, які досі стояли парами або в тісному гурті, раптом порозбігалися в різні боки.

Пожвавлено

Ще- бе- та- ли го-роб-ці: "Гей, ми хлоп-ці- мо- лод-ці! Цінь-цвірінь,
Хоч теп-ла дав-но не-ма, не ля-ка-є нас зи-ма.

цінь-цвірінь, цінь-цвірінь, цінь-цвірінь. Як на-сип-ле сні-гу, за-б'є-мось під

Українська народна гра «Щупак» (за А. Цьосем)

У грі бере участь 20-30 учасників. Діти стають у дві паралельні шеренги обличчям один до одного і, взявшись за руки, утворюють поміст. На один з його кінців лягає навznak учасник. Цього гравця гойдають і кидають у напрямі другого кінця, де керівник допомагає йому приземлитися. Всі співають (примовляють):

Мелодія Є. Плющик

Приклади інтегрованих занять (проведення календарних свят)

«Співає жайвір колоскові»

Мета заняття: навчити інтонувати українську народну пісню «Ой у полі садочок»; закріпити поняття «інтонація» на прикладі твору П. Чайковського «Жайворонок»; малювання фантастичного, народного зображення птаха-жайворонка, виконання колективної роботи «Весняна карусель».

Обладнання: запис української народної пісні «Ой у полі садочок»; звукозапис (відео) голосу жайворонка; кольоровий папір, картон, ножиці, клей ПВА, олівець, гумка, зображення птаха жайворонка (фотографія або малюнок професійного художника), репродукції з зображенням весняних птахів.

Хід заняття

У кутку групи прикрашається предметний стіл, на якому вихователь створює «Образ весни» в об'ємній композиції із зеленого колосся, кори дерева, весняних квітів, опудало птаха.

I. Організація дітей. Вхід до групи. Звучить звукозапис голосу жайворонка. Діти сідають за парти, готують своє робоче місце, вихователь перевіряє наявність інструментів та матеріалів для роботи.

II. Вихователь розповідає про весняних птахів і особливості вигляду птаха жайворонка (форма, кольорове забарвлення тощо).

III. Розспівка. Перегляд відео із співом жайворонка.

Жайворонок

Є. Плющик
Р. Завадович

Лагідно, не поспішаючи

1. Що це за пташинька,
Голос як дзвінок?
Це, моя дитинька,
Жайворонок.

2. Простирає крилечка
Та й попід ланок,

Веселить дитиночку
Жайворонок.

3. Плещить у долонечки,
Скочте у танок,
Дам нам весну, сонечко
Жайворонок.

IV. Вихователь: — Навесні із вирію до нас прилітають птахи. Чи знаєте ви їх? (Відповідь дітей: ластівки, грачі, солов'ї, жайворонки). Так, вірно. Сьогодні ми знайомимось із голосом жайворонка. У народній дитячій творчості є пісні і вірші, що називаються звуконаслідувальними (імітація співу у вірші). Прочитайте такі вірші з інтонацією і виконайте із пластичними рухами:

Чому жайворонок збирає сім'я?

Жайворонок співає:

Я до Бога з колачем, з колачем, з колачем,
Бог до мене із бичем, із бичем, із бичем.
Вдарив мене в тімечко, в тімечко, в тімечко
Розсипам ми сім'ечко, сім'ечко, сім'ечко!

Тому жайворонок злітає та й збирає сім'ячко, що розсипалося у ріллі.

Сонце ловити

Жайворонок угору летить, співає:

Сонце ловити!
Сонце ловити!
Сонце ловити!
А вниз летить:
Ціп урвався!
Ціп урвався!
Ціп урвався!
Кру-ці! Кру-ці! Кру-ці!

Буйний вітер віє
Жайворонок повідомляє:
Буйний вітер віє,
Рільник жито сіє,
А жайворонок цвірінкує.

V. а/ В українській народній пісні «Ой у полі садочок» відтворити ритмічний малюнок і з ручними знаками про інтонувати мелодію.

б/ Виконання української народної веснянки «Ой у полі садочок»

Andante (Звільна)

Запитання: які ритмічні малюнки використані у пісні? Завдання: плескання у долоні ритмічного малюнку пісні.

VI. Вихователь: Ми сьогодні малюємо птаха з натури, розглядаємо опудало, промальовуємо елементи, вибудовуємо композицію і слухаємо вірші про жайворонка поетів М'ястківського, П. Синенко, А. Костецького.

А. М'ястківський

Зеленому колоскові
Співа жайвір колискову:
— Тебе вітер колихає,
Дрібен дощик поливає,
Рости в землю корінцями,
Виповняйся зеренцями!...
То не жайворон співає,
То Наталя вимовляє,
Жайвір з ранку і до вечора
Щось по-своєму щебече нам.

П. Синенко

Ясне сонечко пригріло,
Розігнало довгі сні,
В рівчаках заклекотіло —
Все діждалося... (весни).

А. Костецький

Весна дарує кожному,
Що треба і що хочеться.
Полям — сніги поталі,
Лісам — траву і листя,
Птахам, які вертають,
Дарує рідні гнізда.
По жмені ластовиння
Весна дарує дітям,
А мамам — ранки сині
Та перші ніжні квіти.
Річкам дарує воду,
Зернинам — теплу землю,
А сіячам — роботу,
Почесну і веселу.

Запитання: у якому з народних мистецтв ми з вами могли зображати птаха, щоб він об'єднався з піснею і танцем (відповідь: розпис, витинанка, вишивання, ліплення з солоного тіста).

Разом із дітьми учитель вибирає старовинне народне мистецтво витинанку.

VII. Слухання музики. П. І. Чайковський «Пісня жайворонка». Діти слухають у звукозапису голос жайворонка і музичний твір, порівнюють інтонації співу жайворонку. Повторюють правило «інтонація»:

Інтонація — підвищення та пониження голосу, паузи, логічні акценти, прискорення та уповільнення вимови.

Під час слухання музики діти виконують витинанку «Фантастичний, народний птах». Окремі роботи учнів з'єднуються у єдину композицію, яка нагадує весняну карусель. Після виставки робіт, діти стають у коло і співають український народний хоровод «Пташка».

VIII. Виконання української народної пісні-хороводу «Пташка».

Виконавці — діти. Вони стають у коло обличчям до центру. По середині кола крейдою накреслюють невеличке коло (або викладають це коло стрічками): це «гніздо».

Визначають заздалегідь двох учасників, яких називають «пташкою» та її «матір'ю». «Пташка» сідає в гніздо, а «мати» метушливо бігає навкруги гнізда і удає, що клює мак.

З 1-го по 2-й такти мелодії на слова:

— Пташко маленька, де твоя ненька? —

звертаючись до пташки, учасники хороводу стоять на місці і співають.

З 3-го по 4-й такти мелодії на слова:

Пішла в поле. О! вертається, —

«пташка» співом відповідає на запитання учасників хороводу. Під час відповіді вона піднімається на півпальці обох ніг і кивком голови та витягнутою правою рукою вказує напрямок, звідки йде «мати».

З 5-го по 12-й такти мелодії на слова:

На маківці сиділа,
Дрібний мачок дзьобала.
Дзьоб, дзьоб, дзьобанець,
Ходи, пташко, у танець, -

махаючи руками, наче крилами, влітає «мати», співаючи, стає обличчям до «пташечки» і подає їй навхрест руки. Потім «дрібушками» крутиться разом з нею.

З 13-го по 16-й такти мелодії на слова:

Цок-цок, цоки-цок,
Цоки, цоки, цок, цок, цок, -

виконавці, які стоять у колі, розподіляються на пари і гойдаються з боку на бік або ж, узявшись під праві руки, обертаються на місці за рухом годинникової стрілки.

Швидко
Мати

О! вер-та-єть-ся На ма-ків-ці си-ді-ла,

дріб-ний ма-чок дзьо-ба-ла. Дзьоб, дзьоб, дзьобанець,

хо-ди, пташ-ко у та-нець, цок, цок, цо-ки, цок,

цо-ки, цо-ки, цок, цок, цок.

VIII. Підсумок заняття. Опорні знання.

- Яку розспівку розучили? Для чого вона слугує?
- Яку пісню розучили?
- Який твір послушали? Хто композитор?
- Що таке «інтонація»? Які інтонації ви почули у українських народних піснях і творі П. І. Чайковського?
- З якими особливостями ви познайомились, зображаючи птаха жайворонка?
- Як виконується витинанка із зображенням фантастичного, народного птаха-жайворонка?
- Як виконати колективну роботу «Весняна карусель»?

Пропоноване заняття є підсумковим за один місяць роботи, коли діти отримали певні знання, прийоми та навички і проходить на двох заняттях, що ідуть один за одним.

«Берегиня дитинства»

Мета заняття (зазначена мета є загальною для всіх пропонованих далі занять): Ознайомити дітей з оберегами, їх основними символами, українськими піснями, віршами і легендами, що пов'язані з Берегинею. Навчити виконувати роботи різними матеріалами, ескізи, виконувати українські народні пісні, хороводи тощо.

Обладнання: олівці, гумки.

Хід заняття:

«Тільки Берегиня — богиня добра і захисту людини здатна оберегти оселю, всю родину, а разом і весь родовід від чорного мороку зла. Оселя — священний вогонь, мамина пісня, квітка, колодязь, журавель у небі, бабусине вишивання, дідусева казка, вірність, вишиванка, віра — це все священний вогонь Берегині. ... освячує піч — духовний символ, вісь сімейного життя, що згуртовує і оберігає весь рід. Квітка-панна на печі, рушники з Берегинею висіли над вікнами й дверима. Глиняні або мідні обереги — гайтани, на лиштвах віконниць...» [11:210].

Бажано заняття проводити з використанням макету сільської хати, де є і піч, і покут, і колиска, і лавки із столом, навіть маленький ослінчик. Старших дітей можна відвести до музею ужиткового мистецтва і там провести заняття.

«Наша хатка»

(За збіркою Ф. Колесси «Шкільний співаник»)

Andantino (Легким ходом)

На-ша хат-ка не- ве- лич-ка, тіль-ки сі-ни і світ- лич-ка,

та во- на нам ве- се- лень-ка, бо в ній гос-по- да-рить нень-ка.

2. Наша ненька господиня. Чисті статки, повна скриня, Заосмотрена комора, Бо до праці ненька скоро.	3. А як прийде зла година, Занедужає дитина, Неня — ніби ангел божий Біля неї на сторожі.
--	--

4 роки. Український рушник. Певно, не знайти хати в українському селі, де б не було рушників.

Вони прийшли крізь віки, і кожен з них може багато розказати. У його візерунках, кольорах — пульсує щедра любов до того, кому він посилається, насамперед, — до дітей.

Обереги. З давніх-давен рушники не тільки символізували естетичні смаки, вони були обличчям оселі та господині.

Були рушники у ролі оберегів, що, за поетичною уявою українців-язичників, захищали оселю від злих сил — Кикимори, Трясовиці та ін. До цього часу Кролевецькі рушники мають символічні зображення Берегині. Це стилізована постать жінки з піднятими для захисту руками.

Те ж саме бачимо у вишивках на сорочках зі стародавніми оберегами.

Відомо, що у родині Лесі Українки любили й шанували чудові народні волинські обряди, мистецтво рукоділля — вишивання, мережання, ткацтво. Діти захоплювались колекцією узорів, народних вишивок, які підготувала згодом до друку їхня мати.

З особливою ретельністю орнаментувалися рушники, які мали не тільки утилітарне і декоративне, а й обрядове значення.

У селянському житті XIX — початку XX ст., та й іншого часу, рушники розвішуються завжди на визначних місцях: в простінках, на покуті.

Орнаменти на рушники наносилися як шляхом ткання, так і шляхом вишивання шовковими, білими, чорними, червоними, срібними нитками, а також бісером.

З середини XX ст. у вишиванні рушників використовують здебільшого такі техніки, як хрестик, гладь. Рушники мають і певні типи композицій — це орнаментальні смуги з мотивами у них; квітами, деревом життя. Серед складних рослинних мотивів поширені хвилясті однорядні, багаторядні стрічкові композиції, у вигинах і виступах (цих хвилястих ліній) розташовані квіти: «ружі», «маки», ягоди калини, плоди яблук.

Особливо популярним є мотив Дерева життя, богині Берегині у рушниках Чернігівщини, Київщини, Полтавщини, Харківщини, Поділля. Але в різних регіонах вони мають свої назви: берізка, дуб, калина, куш, але в основі Дерева життя залишається завжди традиційним принцип композиційної будови: з основи (Землі) виростає центральний стовбур, як символ міцності і сили, а від нього додаткові відгалуження із фантастичними квітами, плодами, птахами.

Ці дерева своїм буйним цвітінням відображають життєствердну силу життя, тому що українці вірили у могутню силу цього дерева: «це дерево велике і міцне і вишина його сягає до неба... Віття його гарні, плід його великий, а в ньому пожива для всіх. Під ним знаходили собі тінь польова звірина, а на його галуззях мешкали птахи небесні...» [12:22].

Ці улюблені мотиви завжди живописно трактовані і, навіть, у графічному зображенні передають ліричність та мелодійність образів.

5 років. Усе життя носив у душі картину саду біля рідної хати у Кирилівці Т. Шевченко: «Густий, темний, тихий, одне слово — іншого такого саду нема в цілім світі» [12:24].

Зі спогадів О. Довженка радістю були кручені паничі під хатою, гніздо з ластів'ятами, жабенята у болоті та яблука чи вишні, що манили на високому гіллі [42:101].

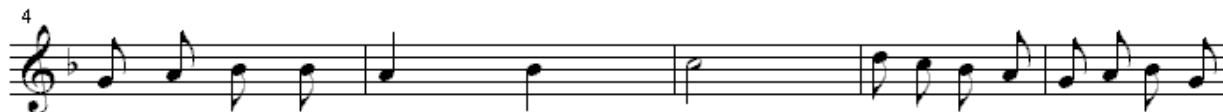
«Наш садочок»

Б. Вахнянин — В. Шурат

Помірно

Гар-нов на-шо-му са-доч-ку, як дів-чи-ні

у ві-ноч-ку, лиш ди-вись. Де травич-ка, там ме-те-лик,

а де квіт-ка, там і чме-лик, лю-бо скрізь.

2. Любо в нашому садочку,
Як пташині у гніздочку
В літній час.
А коли ще заспіваєм,
Наш садочок стане раєм
Для всіх нас.

3. Заспіваймо ж і підскочмо,
Лиш травички не столочмо,
Бо шкода!
Розвивайся, наш садочку,
Прийми нашу співаночку, —
Молода!

«Пішли діти в поле»

українська народна пісня

Не поспішаючи

Пі-шли ді-ти в по-ле кві-точ-ки зби-ра-ти.

Мак, мак, зі-роч-ка-ми, во-лош-ки з со-ки-роч-ка-ми,

ро- мен- зіл- ля, бур- кун- зіл- ля, ме- док- зіл- ля і чеб- рець.

1. Пішли діти в поле
Квіточки збирати.

Приспів:

Мак, мак зірочками,
Волошки з сокирочками,
Ромен-зілля, буркун-зілля,
Медок-зілля і чебрець.

2. Квіточки збирали,
Віночки звивали.

Приспів.

3. Віночки звивали,
На головки клали.

Приспів.

4. Як звили віночки,
Завели таночки.

Приспів.

Барвінок відіграє до цього часу помітну роль і в українських весільних обрядах, зокрема у випіканні весільного короваю. Коровай печуть родичі нареченого за день до весілля у його хаті. Коровай печуть із двох різновидів борошна: пшеничного та житнього. При цьому з житнього готується лише його дно — нижня кірка. Замішуючи пшеничне тісто, коровайниці співають:

Засвіти, Боже, із раю
Нашому короваю,
Щоб було виднесенько
Краяти дрібнесенько...

Коли коровай спечеться, то всі, уставши із-за столу и помолившись Богу, виймають його з печі й на довгому рушнику ставлять на стіл.

У цей час приходить наречена з друзками и починають гільце вити.

Гільце вити — завивати деревце — звичай, у якому відіграє роль барвінок. Наречений вирубує молоду сосонку або вишню и запрошує собі на допомогу товариша чи родича, котрий одержує назву «боярина». «Боярин» вносить гільце до хати, встромляє у коровай. Тоді наречена, попросивши благословення, сідає з друзками за стіл, прикрашає гільце, в'ючи з барвінку гірлянди, складаючи букетики. При цьому співають:

Благослови, Боже,
Благослови, Боже,
Нам гільчко завити,
Сей дім звеселити;
Ой ми гільце вили,
Та ми меду не пили...

Якщо ж нема барвінку, то плетуть гірлянди з калини, а іноді навіть з різних кольорових смужок паперу, але барвінкові віддають перевагу як символу Вічного усталеного буття...

Коли плетуть гірлянди й прикрашають гільце, молода частує подруг — для підтримання сил — медом. Звивши гільце в хаті молодого, усі вирушають до молодії таке ж гілечко вити.

У день весілля коровай із гільцем урочисто ставлять на святковий стіл й ріжуть на стільки шматочків, скільки присутніх — і неодмінно, щоб кожному дісталось. Ось чому у пісні й співається: «Поможи, Боже, порізати коровай дрібніше...»

«Барвінок»

(дитяча гра)

О. Суховерська

Giucoso (Весело)

Там на го- рі бар- ві- нець, на до- ли- ні зе- ле- нець,

по три гро- ші чіч- ка, два та- ли- ри стріч- ка.

Мо- ї ми- лі- па- ня- ноч- ки, по- схо- ді- мся до ку- поч- ки

і ста- вай- мо в ряд.

1. Там на горі барвінець, на долині зеленень,
По три гроші чічка, два таліри стрічка.
Мої милі панночки, посходімся докупочки
І ставаймо в ряд!

2. Там на горі барвінець, на долині зеленень,
По три гроші чічка, два таліри стрічка.
Мої милі панночки, просили вас матіночки,
Посідайте враз!

3, 4, 5, 6, 7, 8 і 9-ту строфу співається так само, як 2-гу, лише з тою зміною, що при кінці слів «просили вас матіночки» додається:

- в 3-й строфі — поставайте враз!
- 4 — поклякайте враз! (тобто встаньте навколішки)
- 5 — поставайте враз!
- 6 — заступайте враз!
- 7 — заплещіте враз!
- 8 — потанцюйте враз!
- 9 — засмійтеся враз!

Все, про що співають у пісні, виконують діти. Стають у два ряди, звернені до себе лицем. Підносять руки вгору, пригинаються й показують руками на долині зелень, присідають і встають, клякають на обидві ноги, встають, тупають ногами, плещуть у долоні, танцюють одні, наприклад, з другими, а при кінці сміються й розбігаються.

Всі рухи треба виконувати по змозі точно й усі діти разом.

Мак в українських піснях часто — символ краси й молодості: «Та нема цвіту цвітнішого над маківочку», тобто немає квітки кращої, ніж мак,— співається в одній пісні, у іншій:

А в дворі бояри,
Як мак. процвітають,
І хороші, й молоденькі,
Коло хати близенько...

У деяких піснях маковий цвіт, порівнюється із зорею:

А вже світ світає,
Як мак процвітає...

Мак займає важливе місце і в язичницьких релігійних обрядах наших предків. Їхній відгомін — відома українська гра «Мак», що відтворює обряд сіяння нашими предками маку чи взагалі усієї городини, й подальшого росту й визрівання. Він являв собою щось на зразок заклинання, мета якого — одержати добрий врожай. Мак — один з улюблених квітів богині Берегині.

«Особливо влітку, в перший день зелених свят, коли світ святкує її прихід, а кожна дівчина свою долю, коли з неба усміхається сріблястий ясен-місяць, любить Берегиня водити хороводи дівчат на берегах рік та озер, навколо молоденьких, заплетених вінками та квітами білокорих беріз. Там, де співає вона свої чарівні пісні трава росте соковитіше, а на ланах і полях хліб родить багатше» [42:210].

«Тинок» («Плету, плету лісочку»)

Виконавці — дівчата та хлопці. Вони стають один за одним в ряд. Руки виконавців опущені і з'єднані між собою. У першого виконавця з ряду, якого називають ведучим, і в останнього вільні руки знаходяться на талії.

З 1-го по 26-й такти мелодії *першої строфи* на слова:

Плету, плету лісочку
Ситом, решетом;
Горе моє,
Зіллячко підзелене.
Приспів:
Ой так, так сіють мак
І морковку, пастернак.

Огірки-жовтяки,
Старайтеся, парубки.
От вам лихо, не дівки,
В нас гірочки зелененькії
І в нас дівочки молоденькії.
Ой так, так сіють мак
І морковку, пастернак, -

учасники хороводу заплітають «лісочку»: два виконавці, що стоять останніми в лінії з протилежного кінця від ведучого, піднімають вгору з'єднані руки, утворюючи «ворота».

Починаючи крок з правої ноги, учасники хороводу йдуть слідом за ведучим, який повертає праворуч і прямує до «воріт». У ці «ворота» він проводить весь ряд і йде на своє попереднє місце.

Передостанній учасник з ряду утворює «Ворота» і, не роз'єднуючи рук, іде за хороводом. Проходячи під рукою останнього учасника, він кладе ліву руку на своє праве плече. Одночасно праву руку з'єднує з лівою рукою виконавця, що йде перед ним, і піднімає вгору, утворюючи нові «ворота».

Так вони роблять протягом першої строфи (бажано, щоб за цей час пройшли під руками всі учасники хороводу, утворивши закінчену «лісочку». Коли ж учасників багато, то їх краще поділити на кілька груп).

З 1-го по 26-й такти мелодії другої строфи на слова:

Розплітаю лісочку
Ситом, решетом;
Горе моє,
Зіллячко підзелене.
Приспів:
Ой так, так сіють мак
І морковку, пастернак.

Огірки-жовтяки,
Старайтеся, парубки.
От вам лихо, не дівки,
В нас гірочки зелененькії
І в нас дівочки молоденькії.
Ой так, так сіють мак
І морковку, пастернак, —

розплітають «лісочку» таким же способом, як її сплітали, тільки ідуть в протилежний бік.

Помірно

Пле-ту, пле- ту лі- соч- ку си- том, ре- ше- том, го- ре мо- є

зіл- ляч- ко під- зе- ле не. Ой так, так сі- ють мак і мор-ков- ку

12 пас-тер-нак, о- гір-ки- жов-тя-ки, ста-рійте-ся, па-руб-ки. От вам ли-хо,

18 не дів-ки, в нас гірочки зе-ле-ненькі-ї, в нас дівочки мо-ло-денькі-ї. Ой так, так

24 сі-ють мак і мор-ков-ку, пас-тер-нак.

Волошка. У деяких українських селах свято «іменинного» снопа проходило так: після закінчення жнив жінці обходили ниву, збирали випадково залишені колоски, плели з них, волошок та інших польових квітів вінок. Ним прикрашали найвродливішу дівчину і з піснею вирушали додому. Попереду йшов хлопчик, який ніс «іменинний» сніп і всі співали про «золотий віночок».

Свято, де також присутня волошка, має назву «іменинного снопа». Воно відбувається наприкінці літа, коли жито, ячмінь та пшениця достигли.

Господиня з хлібом-сіллю й свічкою в руках вирушає зажинати ниву. Перший сніп і має назву «іменинного».

Його приносять до хати, ставлять коло божниці, де він і залишається до молотби. А молотять той сніп окремо, зерно з нього несуть до церкви на освячення; після чого частину освяченого зерна змішують із тим, що залишено на насіння наступного року, а іншу частину зберігають як цілющий засіб проти різних хвороб.

У деяких українських повітах це свято відбувається інакше. Після закінчення жнив жінці обходять ниву, збирають випадково залишені колоски, плетуть з них, волошок та інших польових квітів вінок.

Ним прикрашають найвродливішу дівчину і з піснею вирушають на хазяйський, а в минулий час — панський двір.

Попереду йде хлопчик, несе прикрашений волошками й польовими квітами «іменинний сніп». Підходячи до воріт, співають:

Відчини, хазяїне, нові ворота,
Несемо віночок із чистого золота,
Ой вийди, хазяїне, хоч на ганочок,
Викупи, викупи золотий віночок...

Хазяїн чи поміщик виходить на ганок, зустрічає жінок хлібом-сіллю, частвує обідом.

Вінок, звитий з останніх колосків та волошок, і сніп, принесений хлопчиком, передають хазяїну зі словами: «Дай, Боже, щоб і на той рік хліб уродився».

Сніп із вінком повинен простояти під образами до шостого серпня — Спаса Преображення, а цього дня їх несуть до церкви и освячують разом із хлібом, спеченим з нового борошна, із свіжими медовими чарунками, яблуками й грушами нового врожаю.

Зерно освячених колосків зберігають для майбутньої сівби.

У лужичан перший сніп ставлять на віз поверх усіх інших снопів.

Віз супроводжують жниці, одна з яких несе вінок із колосся, а інша тримає в руках волошки й польові квіти.

«Ой на горі волошки»

українська народна пісня

Помірно

The musical score is written on five staves in 4/4 time. The melody is simple and folk-like. The lyrics are written below the notes in green text. A red bracket is placed under the first two notes of the first staff.

Ой на го- рі во- лош- ки за- цві- ли си- нень- ко.

Гвалт кри- чу, їс- ти хо- чу аж бо- лить сер- день- ко.

Ой на го- рі, на го- рі за- цві- ли су- ни- ці.

Не- си, ді- ду, шма- ток хлі- ба

а- бо па- ля- ни- ці.

«У нашого Омелечка»

обробка Я. Степового

Тільки він та вона,	Та той хлопець, що в нас,
Та старий, та стара,	Та дві дівки косатих,
Та Іван, та Степан,	Та два парубки вусатих,
Та Василь, та Панас,	Та дві Христі в намисті,
Та дві ляльки в колисці.	

5 років. Пояснення для вихователя: як відомо, у народному мистецтві найбільш досконалі орнаментальні мотиви, композиційні та колірні рішення, створені талановитими майстрами, ставали улюбленими, підхоплювались іншими, входили в загальний здобуток досягнень цілого колективу. У багаторазовому повторі йшов процес удосконалення. Як говорив видатний український поет М. Рильський, це колективність творення в часі, вона «йде за законами кола на воді: все ширше й ширше і вже, зрештою, не видно, звідки цей рух розпочався» [10:9].

У збірних образах вишивальниці не відходили від реального змісту, від первісного джерела. Характерне те, що засвоєння нових елементів відбувалося при обов'язковому збереженні традиційних мотивів.

Нові мотиви розроблювались вишивальницями залежно від їх смаків та уявлень. Яскравою ілюстрацією є трансформація мотивів, що активно ввійшли до однотонної полтавської вишивки в кінці ХІХ — на початку ХХ ст. це зображення троянд, тюльпанів, гвоздик, винограду, дзвіночків, натуралістично вирішених в яскравих, контрастних поєднаннях червоного й чорних кольорів.

На початку ХХ ст. мотиви «чорно-червоних троянд» були новим, натуралістичним елементом. Але не можна ігнорувати й забувати основну властивість народної творчості: докорінну переробку чужорідних елементів відповідно до своїх художньо-естетичних смаків і усталених уявлень. Трансформація

художньо-виражальних засобів мотиву «чорно-червоних троянд» йшла шляхом відходу від натуралістичності, деталізації до все більшого узагальнення, площинно-декоративного вирішення з великою часткою умовності.

Орнаментация рушників на Україні надзвичайно різноманітна. В окремих районах склалась своя традиція у ставленні до мотивів, їх композиційної побудови. При цьому необхідно відзначити, якщо у вишивці одягу, насамперед сорочок, використовується цілий арсенал різноманітних технік і орнаментальних мотивів, то рушники виконуються в строго визначеній техніці і гамі кольорів. Так, на Гуцульщині рушники відзначаються переважно широкою смугою геометричного орнаменту. На Поділлі невеликі за розміром рушники оздоблюються орнаментальними розетками, букетами, стилізованими казковими птахами, вершниками, зображенням жіночих фігур, жанровими сценами, в яких бачимо відголосок давніх часів, аналогії з російською вишивкою найбільш древнього її типу.

У центральних районах України, і передусім, на Полтавщині, орнаментальні композиції рушників складаються із пишних барочних рослинних елементів, зокрема букетів у вигляді гілок з квітами, дерева-квітки, вазонних мотивів. По суті це три варіанти одного елемента — «дерева-квітки»

Мотив «дерева» (урок №5) один із найбільш розповсюджених у світовій художньо-поетичній творчості і, як відмічає В. Топоров, є символом, що здійснює функцію зв'язку між рідними періодами [11:177]. Цей мотив застосовується у килимарстві, в розпису писанок, хат, скринь. На думку багатьох дослідників, семантика його сягає глибини віків аж до язических міфологічних уявлень про «священне дерево життя» і є ніби символом «матері-природи», яка щовесни оживає, відроджуючи до життя все живе. Характерно, що найдревніші зображення «богині-берегині», «дерева-життя» так само, як і символіка червоного кольору, збереглася на рушниках, що мали ритуальне значення, були в обряді знаком-символом. Зустрічається зображення «священного дерева» і на вишитих композиціях XII ст., знайдених у Софійському соборі у Києві.

Ще 100 років тому, досліджуючи вишивку, В. Стасов відмітив: «У народів древнього світу орнамент ніколи не містив у собі жодної зайвої лінії, кожна рисочка мала тут своє певне значення... це — складна мова, послідовна мелодія, що має свою основну причину і призначена не лише для очей, а й для розуму і почуттів» [11:7]. Думку про синкретичність та глибину внутрішнього змісту народного мистецтва вперше висловив відомий мистецтвознавець В. Василенко, який підкреслював, що «народні селянські речі відзначаються повнотою свого змісту, під яким слід розуміти не стільки зовнішній сюжет чи тему, скільки внутрішню суть твору мистецтва, що розкривається при його сприйнятті» [1:143]. Всі образи народного мистецтва пройняті глибоким змістом і в них, як стверджує В. Василенко, наявний не реалізм зображення, а

реалістичність, правдивість настрою. Мотив «дерева-квітки», походячи, очевидно. З далекого минулого, з часом модифікувався і щоразу інтерпретувався залежно від смаків і уявлень народних майстрів. Так, на Полтавщині у різних видах народної творчості ми можемо відмітити широке розповсюдження та стилістична єдність виявляються у загальному характері трактування мотивів у вільній, живописній манері виконання, ритмічних побудовах. Однак їх втілення завжди підкорене властивостям того чи іншого матеріалу, залежить від специфіки певного виду народного мистецтва — кераміки, килимарства, вишивки. Мотив «вазона» з'являється у російському народному мистецтві, зокрема у вишивці, у XVII — на початку XVIII ст. як наслідок освоєння ренесансно-барочних мотивів. На жаль, ми не маємо у своєму розпорядженні пам'яток української вишивки цього періоду і не можемо визначити точний час появи згаданого мотиву.

Народне мистецтво — живий процес, який весь час розвивається, і в ньому поряд зі збереженням стародавніх мотивів відбуваються повсякчасне освоєння та переробка нових орнаментальних форм. Отже, такий розповсюджений мотив, як «вазон» проникає у різні види народного мистецтва, трансформуючись залежно від специфіки виду народного мистецтва та смаків майстрів.

Цікаво відзначити, що мотиви «вазона», «дерева» скрізь зберігають один і той самий принцип у зображенні рослин. На рушниках квіти, бутони виглядають площинно, внутрішню будову квітки передано різним рушниковим заповненням.

Згадані мотиви завжди мають свій логічний початок і завершення. Це можуть бути вазон найрізноманітнішої конфігурації, видовженої форми вази, округлих обрисів глечик, типовий за формою для кераміки Полтавщини. Їх площинне зображення підкреслюється орнаментальним заповненням поверхні і сприймається як один з елементів композиції. «Дерево-квітка» часто виростає з умовно трактованої землі, яка подається ніби у розрізі. Прагнення досягнути явища природи і проникнути в їх суть спричинилося до того, що в розрізі вишивальниця позначає крапками насіння, з якого виростає дерево.

Мотив «дерева», що росте із землі, характерний для рушників початку й середини XIX ст. Найстаріший рушник із зображенням «богині-берегині» з колекції Полтавського краєзнавчого музею датується кінцем XVIII — початком XIX ст.

«Дерево життя»

Ми - на де-ре- ві жит-тя є роз-ло- жис- те віт-тя.

Лис- тяч- ком всім- ха- є- мось, в со- неч-ку ку- па- є- мось!

До нас ли- не на впростець з по- ля ніжний ві- те- рець.

До- щик по- ли- ва- є, де- ре- во зрос- та- є.

Інформація для вихователя. Українські народні майстри декоративного живопису.

Катерина Білокур — народна художниця. В її картинах хліб і квіти. Квіти зображені у вінку, ростуть із весни до глибокої осені. На картинах художниці співіснують комахи, птахи, дерева, квіти, фрукти, овочі, хліб. Усе рослинне царство живе, динамічне. Колосся, квіти, фрукти, овочі — це не просто об'єкти зображення, а рослинні символи, образи життя. Чимало композицій традиційно симетричні, що є характерною рисою стародавнього народного і ужиткового мистецтва. Живопис К. Білокур — це ніби вишивка олійними фарбами на полотні.

Параска Хома — художниця з Івано-Франківщини — синтез реального світу та народної символіки.

Ірина та Софія Гуменюк — уманські художниці — відсутність строгої симетрії, характерний ритм елементів, який дає враження, що квіти рухаються під подихом вітру.

Федір Панко — з Петриківки — докладно вивчив традиційний розпис, але, малюючи з натури, створює нові орнаментальні мотиви: колоски різних злаків і квіти соняшника, гороху, хмелю, кульбаби. Беручи з натури форми реальних птахів — павича, півня або фазана, — він інколи поєднує окремі елементи і створює образ казкової жар-птиці. Федір Панко захоплюється скром-

ною і непомітною сивою зозулею й часто малює її на гілочці з ягодами червоної калини — символом дівочої краси.

Марія Примаченко — народна майстриня України. Жила і творила у селі Болотня поблизу Києва. Орнаментальність, симетрія — основа робіт, які несуть як важливе композиційне і кольорове навантаження. У зображенні квітів простежується нерозривний зв'язок. М. Примаченко з народною уявою про добро і красу у народному фольклорі. Земля — сад, город суцільно вкриті чудовими квітами і плодами, це вічний образ щастя й миру. У своїх квітах вона йде від селянських вишивок, килимів, декоративного живопису «мальовок».

У західноукраїнській **кераміці** часто бачимо тварин за незвичним для них заняттям: лев товче мак у ступі, грає на балалайці, котить колесо. Інколи ці сюжети пов'язані з народною міфологією, а інколи це просто прояв фантазії авторів. Дуже цікавими є зображення півня. Він походжає, випинаючи груди, піднявши розкішний хвіст. Птахи сидять на деревах або квітучих гілках. Інколи зустрічаємо набундюченого індика, лелеку, який клює змію (древній символ добра). Квіти і листя розташовані, як у гербарії, щоб чітко і ясно було видно всі його частини. Фігури людей і тварин ніби зроблені для тіньового театру з чітким, добре читаним, «силуетом».

О. Баневич — П. Синявський
український текст М. Мазарчука

«Дитинство»

Ласкаво

p

З чо-го по-чи-на-єть-ся

p

4

ча- рів- не ди- тинст- во? З ус- міш- ки ма- ту- сі, з ди- во- виж-них снів,

4

7

а і- ще зі сте- жеч- ки в ді- до- ве о- бій- стя, з тан- ців круг я- лин- ки

7

10

і най- пер-ших слів. За-люб-ки в вік-но дивлюсь в ве-

10

f

p

13

чир- ний час, на- віть як во- но стем-ні- ло враз, я ві- рю:

13

16

со- неч- ко прос- неть- ся, ма- ма ус- міх- неть- ся,

16

18

но- вий день поч- не- ться.

18

20 *p* *mf*

Со- неч- ко про- снетъ- ся, ма- ма ус- мих- нетъ- ся, но- вий день по-

20 *mp* *mf* *mf*

23 *mf*

нетъ- ся.

23 *f* *ppp*

1. З чого починається чарівне дитинство?
З усмішки матусі, з дивовижних снів.
А іще зі стежечки в дідове обійстя,
З танців круг ялинки і найперших слів.

Приспів:

Залюбки в вікно дивлюсь в вечірній час,
Навіть як воно стемніло враз, я вірю:
Сонечко проснеться, мама усміхнеться,
Новий день почнеться. (2)

2. Лиш дитинство радісне нам дарує крила,
Тільки у дитинстві може кожен з нас,
Не спитавши дозволу, над Дніпровим схилом
Перше своє коло облетіти враз.

Приспів.

3. У дитинстві ближчими нам здаються зорі,
Зграї хмар у небі — не забудь повік!
І з порогу отчого всіх доріг простори,
Як з джерел іскристих — плин великих рік.

Приспів.

«Розмалюю писанку»

Мета (зазначена мета є загальною для всіх пропонованих далі занять): Ознайомити учнів з розмаїттям українських писанок, їх основними символами, українськими піснями, віршами і легендами, що пов'язані з писанкарством (урок №9, 21). Навчити виконувати ескізи писанок з різними солярними знаками в різних народних техніках. Розвивати просторове та логічне мислення, відчуття композиції, поєднання традиційних символічних елементів, підбір і гармонізацію кольорів. Стимулювати інтерес до древнього українського ужиткового мистецтва писанкарства та регіонального поліського народного мистецтва, навчити виконувати великодніх пісень, водити хороводи, що пов'язані з символікою писанок.

Обладнання: олівці, гумки, підготовлені до роботи яйця, розведені фарби, столові ложки, ганчірки, ножиці, кольоровий папір, картон, клей. Для старших груп — «Інструкційні картки «Поетапне виконання мальованки на основі пап'є-маше», «Поетапне виконання писанки».

На виставочному столі — колекція поліських писанок та писанок з різних регіонів України.

Інформація для вихователя.

— Писанка — символ життя, весни і сонця, який народився у прадавніх віруваннях українського народу.

«Після того, як Спаситель, вознісся на небо, Марія Магдалина прийшла до Риму, щоб там проповідувати Євангеліє.

У Римі вона подарувала імператору Тиберію червону крашанку зі словами: «Христос воскрес!» За її прикладом почали інші християни у день святої Паски обдаровувати один одного крашанками і писанками...» [43:145].

Їх писали з незапам'ятних часів до весняних свят, а з приходом християнства писанка стала символом Великодня — Воскресіння Ісуса Христа.

Призначення писанки — вітати зі святом, бажаючи всього найкращого у житті: родючості, здоров'я, щастя, сили, краси... Писанкам надавали магічної сили і зберігали їх із надією, що вони принесуть щастя і добро, захистять людину від таких природних явищ, як грім, гроза, вогонь, паводки, а також від людських хвороб та хвороб свійських тварин.

Вихователь ставить перед учнями кошик у вигляді курки з колекцією традиційних українських писанок. Вихователь дає розглянути кожній дитині і просить, щоб діти тримали її обережно і повертали писанку на всі боки для ретельного розгляду орнаментальної композиції. Запитання: Як поділене яйце? Запитання: З яких елементів (геометричних, рослинних) складається композиція? (Відповідь: зірка з трикутників, коло у верхній і нижній частинах яйця, ромби поділені на частини або з крапками у середині; рослинні — квіти, дерева — це елементи дуже древні і в різних регіонах трактуються по-різному).

Запитання: Як необхідно тримати писанку і розглядати орнамент на писанці? — (Відповідь: гострим кінцем доверху). Запитання: Які кольори ви бачите на писанці? Скільки їх? (Відповідь: 6 кольорів. Червоний, синій, зелений, жовтий, менше коричневого і чорного). Червоний колір символізує життя і радість, жовтий — світло і сонце тощо).

Слово вихователя:

— Ці елементи, я думаю, вам зрозумілі — ви їх бачили на рушниках, керамічних виробах, але є і незвичні. Зверніть увагу на плакат із магічними знаками та символами. Запитання: Які види орнаментованих яєць ви знаєте? (Відповідь: крашанки, крапанки, мальованки, писанки) Запитання: Які орнаментальні мотиви характерні для українських писанок? (Відповідь: геометричні, рослинні, тваринні). Один з учнів читає вірш Д. Чередниченка «Розмалюю писанку»:

Розмалюю писанку,
Розмалюю,
Гривастого коника
Намалюю.
Розмалюю писанку,
Розмалюю,
Соловейка-любчика
Намалюю.
Розмалюю писанку,

Розмалюю,
Різьблену сопілоньку
Намалюю.
А сопілка буде грати,
Соловейко щебетати,
А гривастий кониченько
Славно танцювати.
(Д. Чередниченко)

4 роки. Діти ще не можуть зробити писанку або мальованку, тому їм пропонується виконати витинанку у вигляді писанки із зображенням традиційних магічних знаків — наприклад, зірки, сонця, зорі, дзвонів та дерев життя. Такими писанками-витинанками можна прикрасити групу перед святом Великодня, подарувати рідним і близьким як вітальну листівку із побажаннями щастя, добра, весни і злагоди у житті.

Писанка-витинанка. Роздати дітям заготовлені силуети у вигляді яйця розміром у половину стандартного аркуша паперу А4 (приблизно 10×15 см). Зігнути силует навпіл кольоровою стороною всередину. На половині підготовленої форми намалювати зображення дзвоників, зірки, дерева життя. Потім зігнуту середину вирізати по контуру, а окремі деталі зірки вирізати, згинаючи силуетне зображення яйця під різними кутами.

Музичний керівник розучує **танець-гру «Плету лісочку»**, рухи танцю відповідають символу безконечника на писанці.

Учасники: Ведучий — вихователь або помічник вихователя.

Хід гри:

Ведучий починає «заплітати лісу». Перший учасник з протилежного від Ведучого боку, стоячи на місці, робить перші ворота зі своєю сусідкою (сусідом), піднявши вгору з'єднані руки. У ці «ворота» Ведучий проводить весь гурт і повертається з ним на своє попереднє місце.

Коли всі учасники пройдуть у перші «ворота», другий учасник має знати, як слід «заплестись». Він не йде за іншими попід свою праву руку, а тільки повертається на своєму місці у той бік, куди його ведуть, і ліву руку першого учасника не переносить через голову, а кладе на своє ліве плече.

Так само «заплітаються» третій, четвертий і решта учасників.

Повільно

mf *mf*

Пле-ту, плету лі- соч- ку си- том, ре- ше- том. Ой ти, мо- є

зіл- ляч- ко та й зе- ле- не- є. Ой так, так сі- ють мак,
і мор- ковку, й пастернак.

о- гі- роч- ки - жов-тя- ки. Тож ра- дій- мо, ді- точ- ки:
За- ро- бо- ту, хлоп-ча- ки!

в нас гі- роч- ки зе- ле- нь- кі- і і дів- чат- ка

ве- се- лень- кі- і. Ой так, так сі- ють мак,
і мор- ков- ку й па- стер- нак.

Великодні дзвони

муз. Є. Плющик

сл. Хр. Білоус

Помірно, розважливо

mf

Ве-ли-кий день, ве-ли-кий день! Вес-ня-не-є свято - Ра-
Ве-ли-кий день, ве-ли-кий день! Ясний Великдень на землі! Ба-

ді-ють ді-ти на зем-лі, і не-ня, і та-то.
га-то ра-дос-ті й пі-сень при-ніс нам ян-гол на кри-лі.

1. Великий день! Великий день!

Веснянеє свято –

Радіють діти на землі,

І неня, і тато.

2. Великий день! Великий день!

Ясний Великдень на землі!

Багато радості й пісень

Приніс нам янгол на крилі.

5 років. Крапанки. Продовжується ознайомлення дітей із символікою писанки. «...Минув уже третій день, як помер Христос на хресті. Уже третій день його Мати, Марія, журилася — не їсть і не п'є нічого. Жінки приходили до неї, хотіли потішити її, просили, щоб вона з'їла щось. Але Марія й далі нічого не говорила й нічого не їла.

Бідна дівчина Ганя у неділю вранці, коли всі раділи, що Христос воскрес, взяла все своє добро — кілька яєчок — і пішла до Марії.

— Маріє! Не плач, не сумуй, — просила вона. Хіба ти не знаєш, що твій син воскрес? Не сумуй, а радуйся, Маріє!

Дівчина дала Марії свій подарунок — кошик із яйцями. Сльози радості потекли з Маріїних очей і впали на яєчка.

І дивне диво сталося. Де впала сльоза з її святих очей, там на яєчках зацвіли квіточки, чарівні метелики, ясні зірочки...” [43:145]. Тому стали робити крапанки».

Перед заняттям вихователь, щоб запобігти травмування, нагадує правила поведінки на занятті:

- ✓ працювати у спецодязі (фартухи, косинки, шапочки);
- ✓ на робочому місці не повинно бути зайвих предметів;
- ✓ світло повинно падати зліва; відстань від очей до виробу має складати приблизно 30 см;
- ✓ інструменти необхідно розмістити на робочому столі так, аби вони не заважали під час роботи;
- ✓ заборонено використовувати фарби на легкозаймистій основі;
- ✓ при роботі з оцтом і фарбами користуватися ложкою й ганчіркою;
- ✓ під час написання писанки руками не торкатися очей, не викликати подразнення слизової оболонки;
- ✓ після роботи ретельно вимити руки й прилади, прибрати робоче місце.

Розучування вірша Л. Глібова:
 Христос воскрес! Радійте, діти,
 Біжить у поле, у садок,
 Збирайте зіллячко і квіти,
 Кладіть на Божий хрест вінок!
 Нехай бринять і пахнуть квіти.
 Нехай почує Божий рай,
 Як на землі радіють діти
 І звеселяють рідний край.
 На вас погляне Божа Мати,
 Радіючи з святих небес...
 Збирайтеся, діти, нум співати...
 Христос воскрес! Христос воскрес!
 (Леонід Глібов)

Діти вчаться ділити яйця на частини вертикальними, горизонтальними лініями. Розпис технікою «крапанка» характерний для західного регіону України, Лемківщини, Польщі та Чехії.

Пишуть крапанку штрихами (витягнутими крапками). Перед роботою яйце видувають, знежирюють оцтом. Висушене яйце ділимо на частини — вертикальні, горизонтальні олівцем — і за цими діленнями починаємо ставити крапки (вмочаємо кінчик палички з булавкою або шпиці у розплавлений віск) і, витягуючи крапку у максимально довгий, до 1—1,5 см.

Потім у розведений харчовий, природний барвник. Акуратно вмочуємо розмальоване воском яйце у фарби. Через 10 хвилин виймаємо ложкою, і кладемо яйце на чисту ганчірку, просушуємо та знімаємо віск над полум'ям свічки. Потім обтираємо яйце ганчіркою, змоченою трішечки в олію, щоб блищали.

Барвники:

— природні — з лушпиння цибулі, фіалки триколірної, чорнобривців, іван-чаю, конюшини. Робимо відвар з цих рослин, який настоюємо до двох діб, проціджуємо і додаємо для закріплення кольору оцет, сіль або лимонну

кислоту (1,2 столові ложки на один літр води. Палітра таких фарб надзвичайно широка і багата, не шкодить здоров'ю учнів;

— штучні — спеціальні „Для розпису яєць”, а також анілінові „Для фарбування вовни”. Фарби розчиняють у теплій воді і додають оцет або сіль, так само, як у природні барвники, для закріплення кольору.

Символіка кольорів на писанці:

☀ Жовтий — тепло, життя;

☀ Червоний — радість, любов;

☀ Зелений — весна, воскресіння природи;

☀ Білий — чистота, цнотливість;

☀ Синій — вода, небо, повітря, здоров'я;

☀ Коричневий — багата на плоди матір-Земля;

☀ Чорний — у поєднанні з білим: пошана до померлих душ, подяка їм за охорону від злих сил.

Сполука 3-4 кольорів на писанці традиційна, але ці поєднання бувають різними в залежності від регіональних особливостей: На Поліссі, Волині, частині Поділля побутують писанки з перевагою ясно-червоного тла. Для Подніпров'я характерні червоний, чорний, зелений. Бойківські писанки — переважно двобарвні: жовтий, коричневий, часто з вишкрябаним мотивом. Гуцульські писанки — ясні, писані жовтими і білими контурами на червоному тлі, часто трохи зеленої, синьої, чорної барви, орнамент геометричний, укладається з цілого ряду дрібних барвисто розфарбованих елементів. На Чернігівщині та Київщині траплялися, а подекуди і зараз зустрічаються білі писанки, що належить до найвишуканіших мистецьких творів нашого народу. Аби їх одержати, писанкарки після нанесення кольорового орнаменту знебарвлювали решту поверхні яйця міцним капустиним квасом, і тоді на сніжно-білому тлі розквітали яскраві малюнки [41:152-153].

ВЕЛИКДЕНЬ

муз. Є. Плющик
сл. Хр. Білоус

М'яко, з усмішкою

1. Завела нас веснянка у коло,
Красне сонце веде всіх за руки,
І квітки — наче струни, навколо
Таємничі вихлюпують звуки.

2. І земля — ніби писанка світла —
Кольорова, весела сьогодні.
В церкві люди — святкові й привітні,
Бо воскресли вже дні Великодні.

Музичний керівник розучує з дітьми хоровод «Кроковеє колесо», намагаючись проходити ніжками елемент писанки — квітку з листочками.

Кроковеє колесо

Хід гри:

Гурт учнів утворює замкнене коло. На площині кола вбивають у землю три кілочки (або в умовах групи ставлять об'ємні предмети), ніби по кутах уявного трикутника. Гурт заводить пісню, у цей час Ведучий розриває біля себе коло і веде учасників гри такою дорогою: спочатку перед першим кілком, тоді поза другим, потім перед третім, а далі завертає до другого кілка і дець за ним подає руку своєму колишньому сусідові. Таким чином коло перетворилось на фігуру, що нагадує велику підкову. Гурт співає веснянку і кружляє досхоchu.

Кроковеє колесо, (2)
Вище тину стояло, (2)
Дива дивні бачило. (2)
Туман таночок виводить.

Що виведе, той стане (2)
На квіточки погляне. (2)
Усі квітки в таночку, (2)
Тільки рожі немає. (2)

6 років. Писанка — мальованка. Мальованка означає мальована пензликом. Це імітована під писанку декоративна форма — найчастіше дерев'яна, що зі смаком розмальована гуашевими, олійними фарбами. На мальованках частіше зображають квіти, мініатюрні композиції з життя Ісуса Христа.

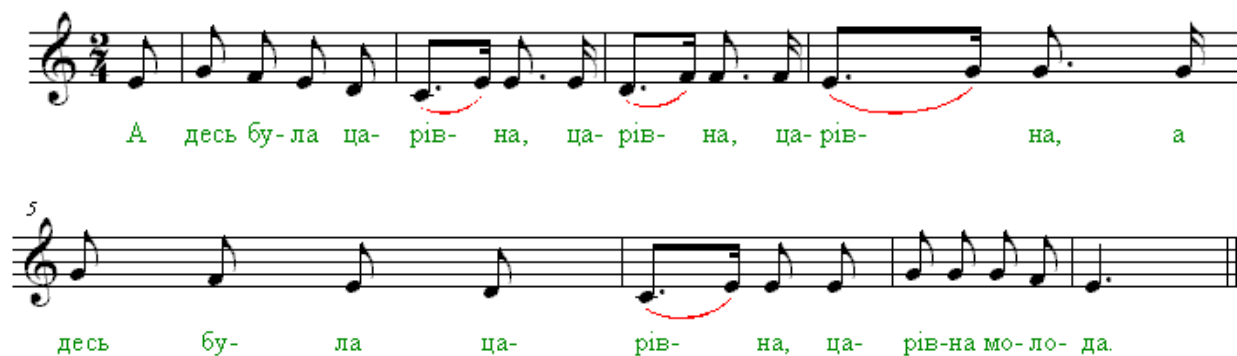
На попередніх уроках діти обклеюють видуте яйце маленькими клаптиками паперу розведеним, як молоко, клеєм ПВА (обклеюють 5-8 шарами клаптиків паперу, змінюють колір паперу кожного шару для обклеювання. Таке підготовлене яйце з пап'є-маше можна також обклеювати дрібними витинанками або аплікаціями). Тиждень обклеєне яйце сохне. Потім, не розрізаючи форму як звичайно роблять, не виймаючи із середини самого яйця, тому що учням ще досить складно робити, зачищаємо наждачним папером обклеєну форму, ґрунтуємо рідкою білою або жовтою гуашшю 2-3 рази обклеєне яйце, 1 добу сушимо. Ця підготовча робота проводиться на попередніх уроках (перший урок — 30 хвилин — обклеювання, другий урок — ґрунтування) або виконується разом з батьками. Підготовлене яйце учні вже можуть самостійно розділити на частини і ускладнити композицію.

На підготовлене до роботи яйце з пап'є-маше нанести олівцем контур майбутнього малюнка. Тонкими пензлями № 3-5 нанести гуашшю малюнок, починаючи з великих деталей і закінчуючи найменшими і найтоншими деталями. Потім, коли малюнок висохне (краще на наступну добу), покрити мальованку клеєм ПВА.

Дитина вільно оперує мальованкою, не боїться пошкодити яйце. У 3 класі можна дати дітям досить складну композицію. Діти діляться на групи по 3-4 особи і сідають (кожна група біля свого столу). Якщо щось вийде невдало, можна переґрунтувати яйце і спробувати зробити малюнок ще раз.

Учитель музики розучує гру «Царівна». Два кола рухаються зі співом у такий спосіб: внутрішнє коло йде по колу за годинниковою стрілкою (учні не тримаються за руки: дівчата кладуть руки на груди, хлопчики — на пояс), зовнішнє незамкнене коло, тримаючись за руки, йде змійкою між учасниками внутрішнього кола (у вигляді безконечника — символу життя, його безпеки). Дія проходить у внутрішньому колі.

Легко

А десь була царівна, царівна, царівна.
А десь була царівна, царівна молода.
Царівно, бійся відьми злої, відьми злої, відьми злої,
Царівно, бійся відьми злої, відьми злої.
І враз прийшла та відьма зла, відьма зла, відьма зла.
І враз прийшла та відьма зла, відьма зла.

(«Відьма» входить і «присипляє» царівну. Ведучий зовнішнього кола підходить до царівни, бере її за руку. Царівна «прокидається» і стає Ведучою, а «відьму» оточує і кружляє внутрішнє коло).

Ой малює Одарочка
Писанки червоні,
І біжать до неї взори:
Півні, зорі, коні.
Кожне просить на писанці
Його написати,
Кожне хоче звеличати
Господнє Свято.
Кожне каже: «На писанці
Я все не віднині.
Мене здавна так писали

Та ще в Україні!»
Ми яскраві писаночки,
Гарні, гарні панночки,
Нас писала невеличка
Марусенькина сестричка.
Ой писала в темну нічку
І спалила цілу свічку,
Жовтим воском нас красила
І до фарби положила.
(Леся Храплива)

6 років. Виконання ескізу писанки за поліськими орнаментами (живопис: акварель, гуаш; графіка: акварельні олівці, декоративно-прикладного характеру: аплікація, розпис). Виконується традиційна писанка розписом воском (крапання). Якщо діти пройшли весь шлях з трьох років і знають, як ділитися яйце, з яких елементів складаються орнаментальні мотиви, кольори традиційних писанок і їх значення, тоді у 6 років можна надати дітям унікальну можливість створити досить складну композицію на писанці самостійно. Робота теж розрахована на те, щоб діти працювали групами. Для початку можна запропонувати розписати писанку-мальованку. Цей вид роботи виконується кольоровими фломастерами.

Етапи роботи:

1. Нагадування про символи на писанці;
2. Малювання сонця і землі;
3. Малювання дерева життя.

Яйце під час розпису потрібно тримати у лівій руці. В правій (для дитини, що працює правою рукою; для дитини, що працює лівою — у лівій) — олівець для попередньої роботи (поділ яйця на частини або нанесення орнаменту) або писачок для воскового крапання і мізинцем правої (лівої) руки ще й підтримувати яйце для того, щоб лінії, які проводяться (від себе) повертаючи лівою рукою (до себе) були рівними і впевненими.

Вихователь разом з дітьми готує яйце до розпису — обтирає серветкою, змоченою у розведеному оцті. Запалюється свічка. Вихователь допомагає кожній дитині капнути віск з писачка (спеціального інструменту для розпису).

Розмальоване восковими краплями яйце вмочають у розведені харчові барвники. Пофарбовані писанки викладають для просушки на рушник. З готових писанок акуратно знімають крапельки воску ножицями, а вихователь показує це біля запаленої свічки.

Розпис писанок фарбами. У невеликих ємкостях розвести гуашеві фарби, додаючи у кожний розведений колір декілька крапель клею ПВА. Вихователь вчить правильно тримати яйце. Маленькими пензликами діти малюють листочки, квіточки спочатку з однієї сторони яйця. Дають просохнути від 30 хвилин до однієї години або до наступного дня і розмальовують другу сторону.

Курка з нашого села —
Гляньте! —
писанку знесла!
Може не повірить хтось —
Ось вона у мене, ось!
Тут узори й тут узори,
А між них високі гори.
Сяє зірка із небес,

Возвіща:
- Христос воскрес!
Каже Ромчик:
- Не лукав,
Певно, сам розмалював?..
Петрик з вулиці гука:
Хлопці, в мене теж така!
(М. Петренко)

Музичний керівник пропонує разом з дітьми виконати великодні пісні та розучити хоровод «Кривулька».

«Кривулька»

Виконавці — дівчата і хлопці (можуть бути і діти). Вони утворюють еліпсоподібне коло і стають обличчям до кола.

З 1-го по 10-й такти мелодії першої строфи на слова:

Ми кривому танцю (2)
Не виведемо кінця, —

всі учасники хороводу, співаючи, йдуть по колу за рухом годинникової стрілки.

З 1-го по 10-й такти мелодії другої строфи на слова:

Дівки-молодиці (2)
Терем будували, —

вони, не роз'єднуючи рук, поступово вигинають еліпсоподібне коло так, що утворюють з нього форму латинської букви „S”. На останній такт мелодії роз'єднують руки і опускають їх вздовж корпусу.

З 1-го по 10-й такти мелодії третьої строфи на слова:

Терем будували, (2)
Вікон не виймали, —

один з кінців латинської літери „S” стоїть на місті, а решта учасників хороводу обходять його так, що утворюється форма слимакової мушлі.

З 1-го по 10-й такти мелодії четвертої строфи на слова:

Щоби не вилітав (2)
Сивий соколенько! —

виконавці розгортають звивисту, слимакоподібну лінію, рухаючись у протилежному напрямку.

3 1-го по 10-й такти мелодії п'ятої строфи на слова:

Щоби не виносив (2)
Дівочої краси! —

Учасники хороводу, знову взявшись за руки, утворюють еліпсоподібне коло.

3 1-го по 10-й такти мелодії шостої строфи на слова:

Бо дівоча краса (2)
В пиві ся купала! —

виконавці повторюють усе те, що вони робили, виконуючи другу строфу хороводу, але на місці стоїть вже другий кінець латинської літери „S”.

3 1-го по 10-й такти мелодії сьомої строфи на слова:

В пиві ся купала (2)
І в меді ся вимивала! —

учасники хороводу повторюють те, що й у третій строфі пісні, тільки звивають слимакоподібну лінію в протилежний бік. На цьому закінчується хоровод.

Швиденько

1. Ми кри- во- му тан- цю, ми кри- во- му тан- цю не ви- ве- де- мо кін- ця. 2. Дів- ки, мо- ло- ди- ці, дів- ки, мо- ло- ди- ці те- рем бу- ду- ва- ли. 3. Те- рем бу- ду- ва- ли,

П р и м і т к а. Вірші М. Лазарука і М. Ситника пропонується виконувати вихователям, які ведуть заняття, попередньо розкривши зміст незнайомих слів і висловів.

Я — писанка, писана житнім вогнем,
Процідженим через вузесеньку кістку,
Мене ще лелітимуть у любистку,
Абись-те любили мене.

Котитимусь легко з голодних верхів
В хустині оранжевій, у вишиванці,
Де барви, мов звуки флюярині вранці,
Глибокі, терпкі, мов не з наших віків...

Я кочусь, кочусь із далеких відлунь,
Жорнує мене забуття скам'яніле,
Та я воскресаю, і личко змарніле
Несу на долонях затерплих на Грунь.

Лишаються тільки зрадливі рубці
Під воском тугим, барвниками й узором,
І не збагнути їх втомленим зором —
Душею лишень. Най лакузи — жерці,

Поблажно вовтузяться коло багать,
Перунів нових вихваляючи хвацько...
Я писанка вічна, мене так багацько,
Не вистоїть навіть муштрована рать.
(Мирослав Лазарук)

Інформація для вихователя

Про поліські писанки

У Житомирському краєзнавчому музеї зберігається колекція писанок, крашанок та мальованок Волинської губернії кінця XIX — початку XX ст. Їх більше тисячі зразків, а найдавніші зберігаються з 1902 року. Вони вирізняються тим, що частіше розписані орнаментами рослинного характеру і мають назви: «вазончик», «повняки», «півонія», «рожа» «огірочки». У музейному зібранні представлені також писанки з геометричним візерунком: «клинці», «безконечники», «ламаний хрест», «сорококлинчики» та зооморфними орнаментами: «пташині лапки», «черепаха», «шапка лося», «рибки», «вовчі зуби». Є і такі, у яких представлений предметно-побутовий орнамент: «бочечки і дубовий лист», «грабельки», «вітряки», «човники», «штани», «драбинки», «пальці», «руки». Цікавими є космічні мотиви з назвами: «місяць», «сонечко».

*Декілька графічних ілюстрацій писанок із зібрання
Житомирського краєзнавчого музею*

Розквітлий день прийма святе причастя
Із чаші сонця, з Божої руки,
І від такого райдужного щастя
Нам видається шлях тяжкий легким.

Підсніжники і котики вербові,
І білизна кори сочних берез,
І радість в кожній думці, в кожному слові:
Христос воскрес! Христос воскрес!

Земля сьогодні ніби легше дише
І хмари розпливаються з небес,
І перші птахи будять ранню тишу:
Христос воскрес! Христос воскрес!

У тюрмах, у лікарнях, на чужині —
Там, де печаль, як дотик гострих лез, —
Вже й ніби мук не чується, бо нині
Христос воскрес! Воістину воскрес!

Христосуюсь із недругом і другом,
Мій гнів сьогодні непомітно щез,
І радість, хоч на день, змінила тугу,
Лише на день, в який Христос воскрес!
(Михайло Ситник — духовна поезія).

«Різдвяні фантазії»

Мета заняття: навчити виконувати українську народну пісню «Один сніг біліє»; продовжувати відпрацьовувати навички відтворення ритмічних малюнків у простих розмірах; відпрацювати приголосний [ш], склади [ши], [ша], [шу]; познайомити з уривком з I дії вертепного дійства «Ангели знижайтеся»; продовжувати вивчати фігуру людини, включати її в композиції. На основі фігури людини створити міфічний образ. Навчити відтворювати хоровод ангелів у русі «притуп».

Обладнання: кольоровий папір, картон, ножиці, клей ПВА, олівець, гумка.

Інформація для вихователя та музичного керівника. Вертеп — старовинний український музичний театр. Його джерелом були народні театралізовані ігри, у яких пісня і танок є засобом характеристики персонажів та ситуацій. Згодом у міському побуті XVII-XVIII ст. склалося і набуло величезної популярності вертепне дійство, що являло собою справжню народно-побутову музичну драму.

Вертеп — один з найбільш ранніх форм музичного театру в Україні, появу якого слід віднести до першої половини XVII ст. вертепний спектакль завжди складався з двох дій: перша мала у своїй основі сюжет легенди про народження

Христа та переслідування його Іродом, друга — складалася з побутових комедійних сценок. Ролі в обох діях вертепу виконували ляльки. Обидві дії були насичені музикою — кантами, піснями, танцями, які створювали відповідні характеристики основних персонажів.

Кант — слово «кант» походить від італійського слова *cantare* — співати, пісня; від польського «кантички» — пісеньки. В Україні був давно вже готовий ґрунт для кантів у вигляді релігійних пісень та в співанні хором колядок і щедрівок християнського змісту. Осередком, де відпрацьовувались канти, стали братські школи, особливо Київська академія й монастирі. Потреби релігійної пропаганди, а також потреби релігійного театру, різних «пасій», шкільних драм і «трагедій», змушували працювати над кантами багатьох відомих авторів, а ще більше невідомих, які створили тексти тодішньою книжною напівцерковно-слов'янською мовою і пристосували до них мелодії народних пісень або популярні інші мелодії чи оформлювали по-своєму народну релігійну пісню. Гармонізували вони ці твори в найпростіший спосіб, для виконання мали чудові братські шкільні хори, а для популяризації багато студентів (школярів), які розносили їх по Україні, разом із мандрівним театром — «вертепом», в репертуарі якого вони були. З музичного боку канти — оригінальне, своєрідне вживання й пристосування до українського матеріалу європейських засобів музичної композиції XVI — XVII ст. (хоча в європейській музиці, світській і релігійній, нема цілком схожих до кантів зразків, але й без порівнянь видно, як канти користуються засобами європейської композиції того часу, що стали вже стандартними, типовими й популярними наприкінці XVI ст.). Це помітно особливо в мелодійно-гармонійних зворотах церковного характеру, фігураційних дрібницях, у каденціях, чітко підкреслюючи мажор і мінор (нечіткі у середній композиції) та в голосоведенні з дуже рухливим басом, інструментального характеру при цілком простій основній мелодії, переведеній терціями в теноровій секції. Подібно до німецьких народних пісень XVII ст. та хоралу, канти є строфічними, і мелодія симетрично поділена каденціями. Канти укладено на три голоси дуже просто і не дало змогу їх співати та створило шлях і спосіб до передачі їх усною традицією, що й сприяло їх популяризації.

Спектакль відбувався на невеликій двоповерховій сцені, що мала вигляд відкритого з одного будиночка або храму і називалась «Віфлеєм». Перша дія розігрувалася в основному на верхньому поверсі, а друга, побутова, — внизу.

За лаштунками розміщувались ляльководи, хористи, невеликий інструментальний ансамбль, здебільшого типу троїстих музик. Спочатку на сцену виходив пономар, який засвічував свічки, а хор за сценою відкривав музичну дію кантом «Пінію время». Далі у двох кантах розповідалося про народження Христа, а потім співалась традиційна народна колядка «Нова радість стала» у двоголосному складі.

Хід заняття. Група оздоблена у вигляді української хати перед Різдвом: на мисниках, вікнах, під божницею — витинанки.

У запису звучить старовинний кант «Пінію время» з вертепної драми першої половини XVII століття (якщо нема запису — музичний керівник грає партитуру на фортепіано і голосом відтворює сопранову партію).

Moderato

mf

Пі - ні - ю вре - мя і мо - лит - ві час:

Хрис - те рож - ден - ний, спа - - - си всіх нас!

Музичний керівник пропонує дітям розучити поспівку з використанням приголосного [ш]. Спочатку поспівка виконується вихователем, а потім разом з дітьми пошепки вимовляє словесний текст, активно артикулюючи приголосний [ш] та склади [ши], [шу], [ша]. Розучуючи мелодію поспівки керівник звертає увагу на першу фразу, у ній відчувається стрибок униз («шишки падають»). У другій фразі (після репризи) — відчувається проста хода стежкою і, ніби подив (хід доверху у гармонічному мінорі) — «шишки не знайшла». Третя фраза — «Шура стрибає від радості» — початок такий самий, як в першій фразі, а кінець нагадує хід-подив («Шура втомилась»).

mf

Шиш - ка впа - ла - не роз - би - лась. На - ша Шу - ра в ліс пішла,
Шиш - ка в трави за - ко - ти - лась.

Пісню «Один сніг біліє» музичний керівник розбирає з дітьми, ставлячи їм запитання: «Яка пора року на дворі?», «Що сталося з квіточками?», «Чому листочки не зеленіють? Де вони?», «Чому стоїть груша кучерява як темрява» і далі за текстом. Мелодію розучують по фразах, її можна руками «проінтонувати» звернути увагу на розспіви і пояснити їх призначення.

1. Піду в садочок, нема там квіточок.
Лист не зеленіє, один сніг біліє. (2)

2. Стоїть, мов темрява, груша кучерява,
І вітер не віє, один сніг біліє. (2)

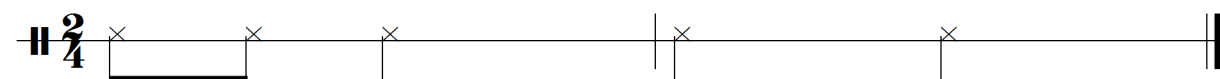
3. Поміж гіллячками пташки купочками.
Сонечко не гріє, один сніг біліє. (2)

4. Не мають зернятка бідні пташенятка.
Аж серденько ниє, один сніг біліє. (2)

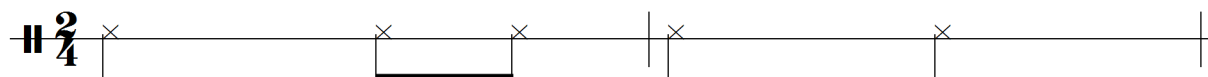
Після розучування першого куплету можна запропонувати виконати його з ритмічним акомпанементом:

або:

або:

Інтонаційне читання

А. Костецький

Молитва до янгола-хранителя

Янголику Божий,
Хоронителеньку мій,
Ти все при мені стій,
Рано, ввечір, вдень, уночі
Будь мені до помочі.
Стережи душі і тіла мого
Від усього злого –
До кінця життя мого.

Мій янголе святий,
Небесний друже мій,
Веди мене до Бога,
Бо то моя дорога.
Щодня мене пильнуй,
Від злого все рятуй.
Я хочу свято жити
І Богові служити.

Під час слухання музики діти складають композиції з паперопластика або янголи оформляються у загальну колективну роботу. Наприклад:

Moderato

Ан - ге - ли, зни - жай - те - ся, ко зем - лі збли - жай - те - ся,

5

Гос - подь Бог, ко - то - рий з нами. днесвт ві - ка он бил з нами, ми ж небес - ной.

Музична партитура для вокалу та фортепіано. П'ятий рядок містить позначку *ff*.

с л а - в и п о л - н и і я - з и - щ і в с і д о - в о л ь - н і, в е - с е - л і - т е - с я, р а - д у й -

т е - с я, я - - - к о з н а м и Б о г!

Н. Куфко

Різдво Христове — свято в домі,
Чудові страви на столі,
Зібрались друзі і знайомі
В сімейнім колі у теплі.
Ялиночка, красуня пишна,
Гойдає на своїх гілках
Казкові іграшки розкішні:
Там півник, рибка, заєць, птах.

Неначе дощик, нитки в'ються,
У світлі виграють сріблом...
А в кульках весело сміються
Всі очі тих, хто за столом.
Хай хмара віє снігом рясно,
Зима в гілках плете шитво...
Нам в домі затишно й прекрасно, —
Ми всі святкуємо Різдво!

Основна література:

1. А де наша зозулиця? — К.: Веселка, 1980. — 65 с.
2. Антонович С. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є. Декоративно-прикладне мистецтво. — Львів: Світ, 1993. — 272 с.
3. Асафьев Б. Речевая интонация. — М., Л., 1965.
4. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. — Львів: Світ, 1990. — с. 200-202.
5. Білоус Х. Вертепна зірка. — К.: Веселка, 1992.
6. Василенко В. М. О содержании в русском крестьянском искусстве. //В кн.: Русское искусство XVIII — первой половины XIX в. — М., 1971. — С.143, 183.
7. Василенко К. Лексика українського народно-сценічного танцю. — К.: Мистецтво, 1971. — 563 с.
8. Верховинець В. Весняночка. — К.: Муз. Україна, 1979. — 339 с.
9. Верховинець В. М. Теорія українського народного танцю. — К.: Музична Україна, 1990. — 152 с.
10. Войнович В. Сокіл-род. Легенди та міфи стародавніх українців. — Рівне: Оріана, 1997. 332 с.
11. Волинь — Житомирщина /Історико-філологічний збірник з регіональних проблем за ред. В. Єршова, В. Мойсеєнко. — Житомир, 1998. — № 3. — 97 с.
12. Воронько П. До нас наближаються зорі. — К.: Дитвидав, 1963.
13. Гомозова Ю. Б. Калейдоскоп чудесных ремесел. — Ярославль: Академия развития, 1999. — 208 с.
14. Горошко Н. А. Зображувальна діяльність у дошкільному навчальному закладі. Четвертий рік життя [Текст / Н. А. Горошко. — Х.: Основа, 2007. — 175 с.]
15. Горошко Н. А. Зображувальна діяльність у дошкільному навчальному закладі. П'ятий рік життя [Текст / Н. А. Горошко. — Х.: Основа, 2007. — 205 с.]
16. Дванадцять місяців. — 1996. — К.: Веселка, 1995.
17. Де ростуть Котигорошки. Посібник для вихователів дитячих садків / Упорядник Бондарчук Л. І., Григоренко М. А., Памірська Л. Ю. — Житомир: Волинь, 20002. — 128 с.
18. Дитячі пісні та речитативи / Упоряд. Г. В. Довженок, К. М. Луганська. — К.: Наукова думка, 1991. — 448 с.
19. Дитячі пісні та речитативи // Упоряд. Г. В. Довженок, К. М. Луганська. — К.: Наукова думка, 1991. — 448 с.: с нот.
20. Довженок Г. В. Український дитячий фольклор (віршовані жанри). — К.: Наукова думка, 1981. — 170 с.
21. За горою золотою. — К.: Веселка, 1978.
22. Золота осінь. — К.: Веселка, 1989.
23. Золотий колосок. — К.: Освіта, 1994.
24. Золотницький М. Ф. Квіти в легендах і переказах. — Київ: Довіра, 1992. — 208 с.

25. Кара-Васильєва Т. В. Полтавська вишивка. — К.: Наукова думка, 1983. — 117 с., с іл.
26. Колесса Ф. Шкільний співаник. — К.: Муз. Україна, 1993. — 224 с.
27. Колесса Ф. Шкільний співаник. — К.: Музична Україна, 1993. — 223 с.
28. Костецький А. Пісня для всіх. — К.: Веселка, 1982.
29. Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України. — К.: Муз. Україна, 1989. — 134 с.
30. Лисенко М. Збірка народних пісень. — К.: Муз. Україна, 1994. — 96 с.
31. Лисенко М. Молодощі. Збірка народних пісень. — К.: Музична Україна, 1990. — 143 с.
32. Могилевич М. Дзвін росинки. — К.: Веселка, 1989.
33. М'ястківський А. Яблука для мам. — К.: Веселка, 1969.
34. Петров Ф. Від зими до зими. — К.: Веселка, 1983.
35. Поклад Н. Хрущикова наука. К.: Веселка, 1993.
36. Скуратівський В. Місяцелік. Український народний календар. — К.: Мистецтво, 1993. — 209 с.
37. Смоляк О. С. Український дитячий музичний фольклор. // Підручник-хрестоматія для викладачів та учнів. — Вип. 1. — Тернопіль: Лілея, 1998. — 145 с.
38. Смоляк О. С. Український дитячий фольклор. Підручник-хрестоматія для викладачів та учнів. Вип. 1. — Тернопіль: ЛІЛЕЯ, 1998. — 80 с.
39. Степанова Т. М. Індивідуально-диференційований підхід до музичного виховання дітей старшого дошкільного віку [Текст]: монографія / Т. М. Степанова, Т. А. Лісовська; [рец.: Е. Е. Карпова, І. П. Рогальська]; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. — К.: Слово, 2012. — 253 с.
40. Степовий Я. Проліски. — К.: Муз. Україна, 1983. — 248 с.
41. Стеценко К. Хорові твори. — Т. 1. — ч. II. — К.: Мистецтво, 1963. — 145 с.
42. Стеценко К. Хорові твори. — т. I. — ч. II. — К.: Мистецтво, 1963. — 145 с.
43. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. — К.: Слово, 2011. — 376 с.
44. Топоров В. «Світове дерево»: універсальний образ міфологічної свідомості. — Всесвіт — 1977. — № 6. — С. 176 — 193.
45. Українська мова. // Енциклопедія. — К.: Укр. енциклопедія Ім. М. П. Бажана, 200. — С. 210-211.
46. Українська народна поетична творчість. — К., 1965. — С. 9.
47. Українські народні танці. За ред. П. П. Вірського. — К.: Наукова думка, 1969. — 615 с.
48. Українські свята. — Львів: Панорама, 2003. — 264 с.

49. Українські свята. Ілюстрований посібник / Упорядник Л. С. Стецько. — Львів: Панорама, 2003. — 268 с.
50. Улюблені вірші. — К.: А — Ба — Ба — Га — Ла — Ма — Га, 1994.
51. Хоросницька М. Матусина радість. — Львів, Каменярь, 1991.
52. Художньо-естетична освіта і виховання. Збірник авторських експериментальних профільних програм / Упор. Матвєєва Г. Д. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2008. — 400 с.
53. Цьось А. В. Українські народні ігри та забави. — Луцьк, Надстир'я, 1994. -96 с.

Додаткова література:

1. Асафьев Б.В. Избранные статьи о музыкальном воспитании и образовании / Под ред. Е. М. Орловой. — М., 1985. — 268 с.
2. Большая энциклопедия поделок. — М.: Росмэн. — 2002. — 255 с.
3. Дорн В. Метод Жак-Далькроза. Институт Ритмической гимнастики Жак-Далькроза. — Геллерау, близ Дрездена. — М., 1912.
4. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія / За ред. П. Ю. Сауха. — Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. — 444 с.
5. Костер Дж. Б. Растим художников: преподавание искусства детям: пер. с англ. / Джоан Буза Костер. — М.: АСТ: Астрель, 2006. — 436 с.
6. Ливанова Т. История западноевропейской музыки до 1789 года: Учебник. — В 2 - х т. — Т. 1. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Музыка, 1983. — 696 с.
7. Новлянская З.Н. Роль установок в развитии художественного восприятия / Традиции и новаторство в музыкально-эстетическом образовании: [Матер. междунар. конф. "Теория и практика музыкального образования: исторический аспект, современное состояние и перспективы развития", посвящённой 95-летию со дня рождения Д. Б. Кабалевского / Под. ред. Е. Д. Критской, Л. В. Школяр] / З. Н. Новлянская. — М.: Флинта, 1999. — С. 67-72.
8. Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін / За ред. О. А. Дубасенюк: Зб. Наук.-метод. праць. — Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. — 261 с.
9. Селиверства Д. Рисование. Первые шаги / Рис. Г. Мацыгина, А. Воробьева. — М.: Эксмо, 2010. — 352 с.
10. Українське народне мистецтво XIII — XX століть / Ред. Ю. О. Іванченко. — К.: Мистецтво, 1991. -304 с.
11. Ходж А. Н. Історія мистецтва. / А. Н. Ходж. — Х.: Фактор, 2012. — 208 с.
12. Шевченко Т. Г. Дитячий кобзар. — Львів: Видавництво Старого Лева, 2012. — 64 с.

Навчальне видання

ПЛЮЩИК Єлизавета Василівна
ЯМЧИНСЬКА Галина Володимирівна

**ІНТЕГРОВАНІ ЗАНЯТТЯ З ЕЛЕМЕНТАМИ ДИЗАЙНУ
І МУЗИКИ В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**
Навчально-методичний посібник-хрестоматія для вихователів

Підписано до друку .02.06.16
Формат 60х90/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman
Друк офсетний.
Тираж 300 прим.
Обл. вид. арк.. Наклад 300.
Зам. №

ТОВ «КНТ»
Тел. (099)-232-40-59, (096)555-19-80
E-mail: knt2012@ukr.net
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 581 від 03.08.2001. Ум. друк. арк. 9,0.